

2

ARALK	70
OCUK	70

DGSА KYEK

[illegible]

DEVİRİMCİ KÜLTÜR VE SANATTA

DGSA ÖĞRENCİLERİNİN AYLIK DERGİSİ

dayanışma

DAYANIŞMA

DGSA ÖĞRENCİLERİNİN
AYLIK DERGİSİ
CİLT 1 / SAYI 2 - 3
ARALIK 1978
OCAK 1979

DGSA Öğrenci Temsilciliği
Kitap Yayın Edebiyat Kolu
(K.Y.E.K.) Aylık Yayın Organı

Sahibi :

K.Y.E.K. Adına Engin Akçın

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü :

Yılmaz Değer

Yazışma Adresi :

Kitap Yayın Edebiyat Kolu
Dayanışma Dergisi
D.G.S.A. Fındıklı/Istanbul

İLÂN

Arka Kapak 3000 TL.

Ön ve Arka Kapak İç 2000 TL

Tam sayfa 1000 TL.

Yarım Sayfa 600 TL.

4/1 Sayfa 400 TL.

(6 aylık ilân ücretini peşin ödeyenlere % 10 tenzilat yapılır).

Dizgi - Baskı :

ELİF Matbaası

Cağaloğlu — İstanbul

Abone Koşulları :

Altı Aylık 120, — Yıllık 240 TL.

Kapak :

Ömer Akın

DURAKSAYANLAR İÇİN — 3 —

Engin Akçın

ŞİİRLER — 8 —

Çetin Bilgin

AT GÖZLÜĞÜ — 9 —

Selda Çelikyay

KAPITALİST TOPLUM ve REKLÂM — 10 —

Portev Dural

«BU GECE BENİM GELECEĞİM» — 13 —

Michael Naumann, Boris Penth

GÜNÜMÜZ TÜRKİYESİNDE SANAT
ALANI ve SANATÇI ADAYLARININ
YOLLARI ÜZERİNE BİR İKİ SÖZ — 18 —
Suat Vardal

DÜNYA ULUSLARI EDEBİYATINDAN
ÖRNEKLER — 21 —

DEVAM SORUNU ve ÖĞRENCİ -

ÖĞRETİM ÜYESİ İLİŞKİLERİ ÜZERİNE — 26 —
Mazhar Müfit İşler

ÖĞRENCİ GENÇLİK TİYATROSUNUN
DGSA ÖZELİNDE GÖREVLERİ — 28 —
DGSA Tiyatro Kolu

HALK BİLİMİNİN İNCELENMESİNE
GİRERKEN — 30 —
DGSA Halk Bilimi Kolu

KOOPERATİF — HABERLER — 32 —
ÜNİVERSİTE YASA TASARISI
ÜZERİNE — 35 —

Yılmaz Değer

«KENTSEL CANLANDIRMA»

(Geçen Sayıdan Devam)

DAYANIŞMA

Dayanışma dergisinin ilk sayısına gelen çeşitli eleştirileri de dikkate alarak bu ikinci sayıyı biraz daha değişik bir biçimde sunuyoruz.

Geçen sayının kapağını grafik bölümünde öğrenci olan arkadaşlara yaptırma olanağını bulamamıştık. Oldukça aceleye gelmişti ve aklımıza gelen en basit bir kapak dizaynı gerçekleştirmiştik. Bu kapak dizaynının bir başka dergiye olan benzerliği, haklı olarak, eleştiri konusu oldu, grafik düzenleme olarak da pek iyi olmadığı açık. Bu nedenle bu sayının kapağını grafik bölümü öğrencisi bir arkadaş hazırlattık. Diğer öğrenci arkadaşlardan da «Dayanışma» için kapak önerilerini bekliyoruz.

Dergiye gelen ikinci bir eleştiri, sırf yazı dolu olması, resimsiz olmasıydı. Bu güzel sanatlar öğrencilerin dergisi için gerçekten eksiklik. Geçen sayıda yer kalmadığı için karikatürleri basamamıştık; bu sayıda -bu eksikliği kısmen giderebilmek için- dergimizi karikatürlerle zenginleştirmeyi düşündük. Gelecek sayılarda desen, resim, fotoğraf, grafik, proje vb. çalışmalarla bu eksikliği kapamaya çalışacağız.

Derginin birinci sayısında YMB eğitim komisyonu çalışmasının devamını ikinci sayıda yayınlıyacağımızı söylemiştik. Ancak bunu gerçekleştiremiyoruz. Eğitim komisyonu çalışmaları yaygınlaştırıldı ve daha geniş kapsamlı bir çalışma niteliğine büründü. İncelenen konunun geniş kapsamlı oluşu ve derinliği, ister istemez, giderek daha yoğun bir araştırmayı gerekli kılıyor. Bu nedenle çeşitli ayrı konuları inceleyen ve periyodik toplantılarda birbirlerine aktaran ayrı ayrı gruplar oluşturarak çalışma sürdürüldü. Çalışmaların sayısının artması oldukça sevindirici. Sanınız ürünlerini üçüncü sayıda yayınlıyabileceğiz.

Bu sayıya bazı arkadaşlar yazılarını, şiirlerini, karikatürlerini yolladılar. Kendilerine teşekkür ederiz. Derginin, belli bir yazı kadrosunun çalışmalarını sunan bir dergi olmaya-
cağını «Çıkarken» yazısında belirtmiştik. Bu derginin temel işlevi öğrencilerin her türlü

çalışmasını yayınlamaktır. Bu nedenle bize gelen yazı ve diğer türlerde çalışmaların daha çok olmasını beklerdik. Umarız bundan sonraki sayılarda gelen çalışmalar çoğalır.

Bu sayıda DGSA YMB birinci sınıf öğrencisi Selda Çelikyay arkadaşın. Televizyonda oynayan, «At Gözüğü» adlı film üzerine kısa bir yazısını ve yine aynı filminden esinlenerek hazırlanmış, Pertev Dural arkadaşın «Kapitalist Toplum ve Reklam» adlı araştırmasını yayınlıyoruz.

Yine birinci sınıf öğrencilerinden, YRB'den Çetin Bilgin arkadaşın birkaç şiiri var. Şiirlerinde kendine özgü, bilinçli bir uyanışın coşkun ve yalın anlatımını oluşturmaya; öz ve biçim birliğini, diyalektik us ve duyguların bütünlüğünü kurmaya çalıştığını söyleyen arkadaşımıza bu olumlu çabasında başarılar diliyoruz.

Akademiye bu yıl, yeni girmiş olan bu arkadaşların ilgisi bizim için sevindirici oldu. Diğer arkadaşların da aynı ilgiyi göstermelerini bekliyoruz.

Bu sayıda yayımlanan bir başka ilginç yazı bir çeviri. Alman «Links» — «sol» — dergisinden yapılan bu çeviri «rock-and-roll» ve «disco» müziği ve kültürü üzerine bir inceleme. Yazı uzun süredir Avrupa sinemalarında oynayan ve büyük gürültü koparan «Saturday Night Fever» adlı müzikal filmin eleştirisi için yazılmış. Bu film Türkiye'de oynamamış olmakla beraber yazı «rock» kültürü ve disko-tek kültürü arasında yaptığı karşılaştırma ve değerlendirme açısından ilginç; bu olaylara bakışımızda bizlere yeni bir perspektif getirebilir. Gelecek sayılarda aynı konuda «New Left Review» dergisinden yapılmış iki ilginç çeviri daha yayınlamayı düşünüyoruz.

Ayrıca bu sayıda Yeni Üniversiteler Yasa Tasarısı Taslağı üzerine ayrıntılı bir inceleme sunuyoruz.

Dergimizin geçen sayısında oldukça fazla dizgi yanlışları bulunmaktaydı. Bu nedenle özür dileyerek bu sayıda bir düzeltme cetveli yayınlıyoruz.

Duraksayanlar İçin

«Annelerin ninnilerinden

spikerin okuduğu habere kadar
yürekte, kitapta ve sokakta yenebilmek yalanı

Anlamak, sevgilim, o bir müthiş bahtiyarlık
anlamak gidene ve gelmekte olanı»

Nazım Hikmet

«Dayanışma» dergisinin geçen sayısında çıkan yazıların birçok yerinde insanın temel işlevinin doğayı değiştirmek olduğunun tekrar tekrar vurgulandığını gömüşsünüzdür. Bu konu üzerinde böylesine durmamızın bir nedeni var: Bu temel gerçek birçok şeyi anlamamızı sağlıyor. Diyoruz ki: Tüm canlılar çevrelerine, doğaya uyabildikleri ölçüde var olurlar, insan ise çevresini, doğayı değiştirebildiği, kendine uydurabildiği ölçüde... İnsanı insan yapan bu ayrıcalıktır.

Öte yandan, insan toplumsal bir varlıktır. Tek başına var olamaz. Bu da insanın bir diğer temel özelliğidir. Kişi, toplumun bir parçası olduğu ölçüde «kişi» olur. İnsanın kişiliği, onun biyolojik, fizyolojik varlığından öte, toplum içindeki yeri, ilişkileri, çevresine olan etkileşimleri ile belirlenir. Örneğin bir (a) kişisinden söz ettiğimizde onu, tüm bu ilişkileri, işlevleri, toplum içindeki varlığı ile tanımlarız. Kişi bütün bunların dışında, tek başına bir anlam taşımaz. Bir şey ait olduğu bütün —yani toplum— içinde bir anlam taşıdığına göre, toplum, onun en doğru dan ve kopmaz çevresidir. Bu nedenle insanın çevresini değiştirme faaliyetinin en temel yönü toplumu değiştirme faaliyetidir.

İnsanın ve insan toplumlarının başlangıcından bu yana geçirdiği hızlı gelişim, işte bu çok yönlü değiştirme-dönüştürme faaliyetinin sonucudur.

İnsanın en temel fonksiyonu bu olduğu halde, bugün birçok kişinin yaşama ve topluma karşı kayıtsız, edilgen seyirciler durumuna kaldığını görüyoruz. Özellikle toplumu değiştirmek yönünde herhangi bir faaliyetten

kesinlikle uzaklar. En çok kendilerine verili toplumsal koşullara uyum sağlamaya, bu ve rihi koşullar içinde kendilerine uygun bir yer bulmaya ve «çıkarlarını» korumaya çalışıyorlar. En temel insani fonksiyonları olan değiştirme faaliyetini de, kendilerine çizilmiş sınırları bir alan içinde, birçok halde sonuçlarını ve ürünlerini denetlemeye olanağından dahi yoksun olarak, yabancılaşmış bir üretim faaliyetini biçiminde gerçekleştiriyorlar.

«Yabancılaşmış»: Çünkü, hangi üretim dalında olurlarsa olsunlar, bir yandan faaliyetlerinin sonucuna, ürününe yabancılar diğ er yandan temel insani fonksiyonlarına yabancılar. Yani, bir toplumsal üretim mekanizmasının edilgen ve basit parçaları niteliğindedir. Bu durum kapitalist toplumda kol emeği harcıyanlardan kafa emeği harcıyanlara kadar tüm üreticiler için böyle. Bu toplum, bireylerine böylesine «insan dışı» yaşama koşulları sunuyor, onları sınırlıyor, edilgenleştiriyor. İnsanları, değiştirme faaliyetinin en üst biçimi olan toplumu değiştirme faaliyetinden yani politikadan sistemli olarak uzak tutuyor.

İşte kişinin bu toplum içinde «insanlığını» koruyabilmesi ancak insanı sınırlayan ve kendi fonksiyonuna yabancılaştıran koşulları aşması ile, bu toplumu dönüştürme faaliyetine girmesi ile olanaklı.

★★★

Bir filozof «İnsan politik hayvandır» demiş. Politika, yani toplumu biçimlendirme, değiştirme-dönüştürme faaliyeti, en temel insani fonksiyonun en üst biçimi olduğuna

göre belki de en doğru «insan» tanımlarından biri bu. Bu tanımdan «politik» olma özelliğini çıkardığınız zaman geriye sadece «hayvan» kalıyor... O zaman «politika» ile uğraşmamanızı istediklerinde, sizden esasında ne istediklerini bir düşünün...

İnsan olabilmek, insanım diyebilmek için hayatın her alanında, her türlü ilişkide politik olmamız gerekiyor. Hiç bir şey politikadan soyutlanamaz. Çünkü, politika yaşamın, toplumun biçimlendirilmesi faaliyetidir. Hayat içinde politik olmadığımız her alanda bu alanın biçimlendirilmesini «başkalarına» bırakıyoruz, onlara tabi oluyoruz demektir.

Yoksa politika, küçük çıkar cambazlıkları, küçük hesaplar ve oyunlar, aldatmaca ve dolandırıcılık değildir. Bunlar sadece egemen sınıfların (burjuvazinin çeşitli katmanlarının ve diğerlerinin) politikada kullandıkları yöntemlerdir. Ve ne yazıkki, mevcut toplumda bu sınıflar politikayı kendilerinin ve kendi «profesyonel-uşak politikacılarının» işi saydıkları için, politika buymuş gibi görünüyor.

Kendi yaşamımızın belirlenmesini, bu insanı sınırlayan, yabancılaştıran, çarpık toplumsal sistemin çarklarına nasıl bırakabiliriz: insani fonksiyonumuzun en üst biçimini, bu «parlementer ıpsızlıklar ustalarına»*, «andını bozma virtüözlerine»*, «parlementer manevraların küçük kurnazlıklar, aşağılık kalleşlikler ve ince hileler zanaatçılarına»*, bizans oyunları üstatlarına, yani «profesyonel politikacı»lara nasıl teslim ederiz?!!

Ama, «politika ile uğraşmayın» dedikleri zaman bizden bunu istiyorlar. «Okulunuzu okuyun, derslerinize girin, çıkın ve gerisine karışmayın; hiç değilse okul süresince!» Bu ne demek?

Sistemin sizin için hazırladığı eğitim çarklarına girin, ve hiç sesinizi çıkarmadan toplumsal sistemin sizden istediği gibi biçimlenin; Ya sonra? Sonra da sistemin içinde size ayrılan yere geçecek, ve sizden isteneni yapacaksınız; diplomalı bir uşaktan başka birşey olmayacaksınız!

• Karl Marx'ın Paris Komünü üzerine yazısında karşı devrimci hükümetin başkanı Thiers'i tanımlarken kullandığı nitelemeler. Hemen hemen bütün usta politikacılara uymuyormu?

Herşey önceden «başkaları» tarafından hazırlanmış ve verili, siz sadece bunlara uyuyorsunuz. Ama bir düşünün! Kimin yaşamınızı böylesine belirlemeye hakkı olabilir.

***

Bilimin alabildizine geliştiği bir çağda yaşıyoruz. Üretici güçler teknoloji büyük boyutlara ulaştı. Nükleer fizik, sibernetik vb. yepyeni bilim dalları ortaya çıktı ve gelişiyor. İnsanlar dünyanın sınırlarını zorluyor. Teknolojinin ulaştığı bu boyutlarda tüm insanlığa elverişli, insanca yaşama koşulları sağlama olanağı var. Ama «gerçekte» ne oluyor? Bir de ona bakalım.

Dünyanın dört bir yanında milyonlarca insan halâ aç; hatta bundan önceki toplum biçimlerinin sağladığından bile daha kötü yaşama koşulları içindeler. Diğer yandan, bir gurup insan ise korkunç bir tüketim hastalığına tutulmuşlar sanki. Tüketim artık larını nereye koyacaklarını bilemiyorlar. En büyük sorunları bu.

Birçok ülkenin gelirinin en büyük kısmı, savaş sanayine gidiyor. Bilimsel teknolojik gelişme bu alana kayıyor. Kıtalar arası füzeleer, nükleer silahlar nötron bombaları geliştiriliyor, uzay savaşlarına hazırlanılıyor.

Her türlü toplumsal etkinlik, bilim, kültür, sanat emperyalist - kapitalist sistem tarafından zaptedilmiş ve bir baskı ve sömürü aracına indirgenmiş durumda. Buna bağlı olarak, her türlü bilimsel teknolojik gelişme, tüm insanlığın yararına kullanılacağı yerde, bir avuç büyük tekelin sömürü aracı, kâr aracı oluyor, insanlığın zararına çalışıyor.

Ve emperyalist metropollerin bilim adamları, feâket tellallığı yapıyorlar. Dünyanın ne zaman yok olacağını «hesaplamak» peşinde ler. Çünkü bu toplumsal düzen, harekete geçirdiği üretici güçleri kontrol olanağından yok sun; öldürücü çelişkiler içinde kıvranıyor. İnsanlık ve dünya için korkunç tehnikeler yaratıyor. Anlaşılan emperyalist-kapitalist sistem kendi sonunu dünyanın sonu gibi görüyor.

Öte yandan sınıfsız toplumlara, geçişin nesnel koşullarının da gelip dayattığı bir çağdayız.

Dünyanın dört bir yanından bu sömürü sistemine karşı başkaldırı yükseliyor. Ulusal

kurtuluş savaşları ve sınıf mücadelesi gelişiyor, kızgınlıyor.

İşte böyle bir dünyada yaşıyoruz. Bütün bunlara seyirci kalabiliyoruz?

Ayrıca ülkemizde de bir yığın olay yaşanıyor. Emperyalist-kapitalist sistem ağı içinde olan ülkemizde sancılı bir kapitalistleşme süreci halâ sürmekte. Bir yandan büyük bir faşizm tehlikesi gelişiyor, diğer yandan işçi sınıfının ve halk katmanlarının mücadelesi yükseliyor. Her gün ortalama 2-3 kişinin öldürüldüğü, sürekli kitle katliamlarının görüldüğü, tam bir kutuplaşmanın saflaşmanın oluştuğu bir ülkede yaşıyoruz.

Aralık ayı içinde Kahraman Maraş'da daha önce de Malatya ve Sivas'da yaşanan olayları bir düşünün. Olayların nasıl adım adım tırmandığını gözlemek çok kolay. Bunların «münferit» -tek tek- kendiliğinden olaylar olmadığı da çok açık. Biraz üzerinde düşünülünce nasıl bir oyunun adım adım hayata geçirilmesi olduğu görülebilir.

Faşistler bir yandan büyük kentlerde ellerine geçirdikleri bölgelerde tam bir işgal kuvveti gibi davranır ve tüm kentte profesyonel militanlarına sürekli terör eylemleri yaptırırken (otobüsten adam indirip öldürme, toplu halde kurşuna dizme, güpegündüz yolda adam vurma, halkın gittiği kahvehane gibi yerlere atılan bombalar vb.) diğer yandan; yıllardır süren mezhep ayrılığının, cehşitli nesnel temellere de dayanarak zaten hazır bir kutuplaşmayı sağladığı Maraş, Sivas, Malatya, Çorum vb. illerin yer aldığı bölgede, buralarda yer alan bir kesimin somut, nesnel «taleplerine» hitap eden ustaca bir propaganda, kışkırtma ve örgütlenme faaliyeti ile faşist demagoinin en ustaca bir örneğini uygulayarak kendilerine kitle tabanı oluşturmakta, kitleleri karşı-devrim safılarında eylemere sokabilmektedirler. Öte yandan düzenin legal faşist partisinin yöneticileri ve faşist yayın organları sürekli sıkı yönetim, askeri yönetim çıkırtkanlığı yapmakta, hükümeti böyle bir uygulamaya zorlamaktaydılar. Herhalde bunu asayişin sağlanması, terörizmin önlenmesi için yapmıyorlardı. Terör eylemlerinin düzenleyicisi kendileri olduğuna göre bu olanaksız. O zaman umdukları yada plânladıkları başka birşey, var demektir.

En son Maraş olayları düşündürücüdür. Açık bir faşist katliam, katliamdan da öte soy kırımı örneği yaşandı. Hemen ardından hükümet 13 ilde sıkı yönetim ilân etti. Faşist oyunun, provakasyonların karşısında daha fazla direnemedi. Faşistlerin istedikleri gerçekleşti. Palanlarının başarılı bir adımı oldu bu. Anlaşıyor ki gelecek için başka plânları da var, ve bunları uygulamaya çalışacaklar. Amaçları iktidar olmak. Planlarının buraya kadar oldukça başarılı geçtiği göz önünde bulundurulursa bundan sonrası için de dikkatli olmak, her gelişmeyi dikkatle izlemek gerekir. Önemli bir tarihi momentini yaşıyoruz.

Tarafsız kalmanın mümkün olmadığı -zaten ne zaman mümkündü ki- günler gelebilir. Daha doğrusu, tarafsız olmanın olanaksızlığı önümüzdeki günlerde kendini en açık ve somut biçimde gösterebilir. Açık bir tarihi hesaplaşma dönemi yaşıyabiliriz. Ve böyle bir anda mücadele her zamankinden daha fazla insanlık sorunu olacaktır.

Bütün bunlara kayıtsız mı kalacağız? Öyle yaparsak tarih karşısında suçlu düşmez miyiz?

★★★

Daha somuta, Akademiye inelim. Burada bize nasıl bir eğitim uygulanıyor ve eğitim sürecini bitirdikten sonra nasıl insanlar olmamız isteniyor?

Çok açık! Burada emperyalist-kapitalist sistemin uşaklığını yapacak, kendine ayrılmış alan içinde kendisinden istendiği gibi faaliyet gösterecek, mevcut sistemin sürmesi ve korunması için çalışacak, ona uyarlı aydınlar yetiştirilmek isteniyor. Tüm eğitim sistemi buna göre biçimlendirilmiş. Buradan çıktığımızda, arsa spekülâtörlerinin, yapsatçıların emrinde çalışan ve kentsel çevrenin insandışı biçimlenişine katkıda bulunan sıradan mimarlar, yada dev tekellerin ve büyük burjuvazinin emrinde «büyük mimarlar» olacağız; çok sınırlı «elit» bir kesimin «sanatsal» zevklerini tatmin için yoz burjuva sanatına uyarlı resimlerini büyük kentlerin sergi salonlarında sergileyen ressamlar olacağız; ya benzer bir işlevi üstlenen, yada kent meydanlarına ısmarlama «heykeller», «anıtlar» diken heykeltıraşlar olacağız; tekelci sermaye

nin mallarını daha çekici yapmak görevini üstlenmiş, tüketim ekonomisini kamçılamayı amaçlayan endüstri tasarımcıları, tekstilciler, yada aynı amaçla reklâm şirketlerinin emrinde çalışan grafikerler olacağız. Eğer kendi meslek dalımızda iş bulamazsak ilgisiz bir işte yine sisteme uyarlı faaliyet göstereceğiz. Bizden istenen budur. Buna boyun mu eğeceğiz?

İnsanım diyebilmek için, insanca, insani fonksiyonlarımızı yerine getirerek yaşayabilmek için bunlara seyirci kalmamamız, boyun eğmememiz gerekir. Bütün gücümüzle bunlarla mücadeleye girişmeliyiz. Çevremizi, toplumunu, yanlış bulduğumuz, kötü bulduğumuz her şeyi değiştirme mücadelesine... Bu mücadele içinde öncelikle kendimizi değiştirmemiz, mevcut toplumun bütün pisliklerinden, yaşama, davranış alışkanlıklarından, şartlanmışlıklarından kendimizi arındırmamız, kendi biçimlenişimize iradi olarak müdahale etmemiz, bunun için mücadeleye vermemiz gerekir.

Bu çok yönlü ve yoğun mücadele içinde elbette yalnız kalmayacağız. Ülkemizde ve dünyanın dört bir yanında süren devrimci mücadele ile bütünleşeceğiz. Aynı amaca yönelik, aynı doğrultuda çalışan milyonlarca insanla beraber, bilinçli bir mücadelenin içinde olmanın mutluğunu duyacağız. Bu mücadele içinde sürekli bilineceğiz ve toplum, toplumdaki yerimizi, işlevimizi, insan olmanın ne demek olduğunu, kendimizi ve dışımızdaki her şeyi, her geçen gün daha iyi anlayacağız, daha berrak göreceğiz. Yazının başında Nazım Hikmet'ten aktarılan şiirde anlatılan «anlamanın» mutluluğuna ulaşacağız. Bu herşeyden önce insan olma mücadelesidir. Zor bir mücadeleye olduğu açık ama gerekli..

★★★

Bu mücadelenin güçlüğünden, hepishanelerde yatmaktan, işkencilerden, öldürülmekten korkanlar olabilir. Bu kişiler «yaşamayı sevdiklerini» öne sürüp, bütün bunlardan uzak, sakin yaşamak için, pasif kalmayı, düzene uyum sağlamayı yeğ tutabilirler.

Evet! Yaşamayı sevmeliyiz. Yaşamayı uğruna ölebilecek kadar sevmeliyiz! Bu müca-

dele yaşamak mücadelesidir, insanca yaşamak... Eğer insan yaşamının bitkilerden, hayvanlardan bir farkı varsa, o da bunun biyolojik faaliyetini sürdürmekten öte, doğayı, çevresini değiştirme dönüştürme mücadelesi anlamına gelmesidir. İnsanın yaşamı bu mücadelenin ta kendisidir. Ve ancak öyle oldukça bir anlamı, bir değeri vardır.

O zaman şunu söyleyebiliriz: böyle insanca yaşamak için mücadeleyi ve ölümü göze alamayanlar yaşamayı sevmiyorlar demektir!..

Başta sözünü ettiğimiz gibi, insan bir bütünün parçası olarak, toplumun bir bireyi olarak anlam kazandığına göre, bireysel biyolojik yaşamın sona ermesi merkezi önemde bir sorun değildir. Yani bizim yaşamımızı belirleyen temel sorun kendi bireyimizin hayatıyetinden öte bir şeyler olmalıdır. O, birlikte mücadele verdiğimiz bütünün, verdiğimiz mücadelenin yaşaması olmalıdır. Çünkü biz o bütün içinde, o mücadele içinde anlam kazanıyoruz, onun dışında bir «hiç» iz.

Kişinin bu mücadeleye katılmasındaki bir diğer sorun aile baskısıdır. Mevcut toplum kendini savunma mekanizmasını, her düzeyde, her alanda, en küçük birime kadar her yerde dolayısı ile aile biriminin içinde de -hatta tek tek bireylerin kafalarında bile- örgütlemiştir. Anneler, babalar kendilerini koyacaklardır ortaya. Diyeceklerdir ki: «Kendini düşünmüyorsan bizi düşün». Onların bizden bunu istemeye hakları yok. Bu mücadele nin içine girmedikleri boyun eğdikleri için, bizim onları kinamamız gerekiyor.

İşte her şeyden önce insan olabilmek, insanım diyebilmek için, kendi yaşamımızı belirleyebilmek için bizi böyle zorlu bir mücadele bekliyor.

İlkin öğrenci olarak toplumdaki yerimizi, iş evimizi anlamalıyız, eğitim kurumlarının işleyişini ve amaçlarını anlamalıyız; anlamak yetmez (!), bunları değiştirmek için mücadeleye girmeli, edilgenlikten kurtulmalı, kendi eğitimimizin aktif belirleyicileri olmalıyız. Karşımıza çıkan her somut sorunun üzerine gitmeli, altını deşmeli, nedenlerini, temellerini araştırmalı ve bunlara karşı mücadele etmeliyiz.

Aydınlar olarak, meslek adamları olarak toplumda alacağımız yeri, bu konumdaki işle-

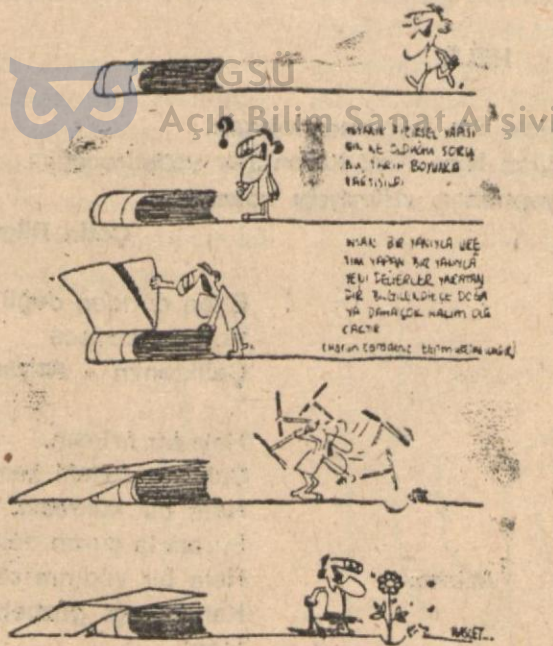
vimizi anlamalıyız. Hayatta karşılaşacağımız her sorunu şimdiden düşünmeli ve incelemeliyiz. Kendi mesleğimiz konusundaki sorunları incelemeli, bu doğrultuda bize eğitim kurumlarında verilenle yetinmemeliyiz. Mesleğimizin bu gün üstlendiği iş evi, mevcut toplumda nasıl egemen sınıfların aracı haline geldiğini görmeli ve tüm bunlara karşı mücadele vermeliyiz. Bütün bu konularda doğru, tutarlı alternatiflerimizi oluşturmalı, savunmalıyız.

Hayatın her alanında politik olmanın birinci varmalıyız. Kendimizden başlayarak

her şeyi değiştirme mücadelesine girmeliyiz.

Yalnız kendimizle, kendi mesleğimizle sınırlı kalmamalı tüm toplumumuzdaki, tüm dünyadaki sorunlarla, olayların, ilgilenmeli, bunları araştırmalı, incelemeli, anlamaya çalışmalıyız. Ve mücadelemizi kendi yaşamımızın dar çemberinden kurtarıp «yepyeni bir dünya yaratmak» kadar geniş bir perspektife ulaştırmalıyız.

Bütün bunlar gönüllü tercih sorunları değildir. İnsan o.manın bu gün bize yüklediği görevlerdir...

ŞİİRLER

AĞIT YOK!

Yitirmedik!
Ümidli, Sevgiyi
Ve Düşlerimizi
En Kudurmuş, En azgın kavgada bile-
Vurulup da toprağa düşen yoldaş için
Ağıt Yok!
Savaşa giden birer nefer gibi
Ölümün suskun türküsünü biz söylemedik!

1978

Çetin Bilgin

TREN

Bir Tren kalkar Haydarpaşa garından.
Dizginlerini koparmış bir at gibi,
Çılgın kara ve çıplak!
Bir Tren kalkar Haydarpaşa Garından.
Sevgi Dolu.
Hasret Do'u.
Umut Dolu.
Söküp koparır kaburgalarımın,
Alıp götürür memleketime yüreğimi.
Paslı demir rayları gıcırdatarak!

1978

Çetin Bilgin

HELE

Hele Bir Öğretmen olayım.
Nice Nice Kızıl Karanfil'ler yetiştireceğim.
yaprakları «Hürriyet» kokan.

Çetin Bilgin

AZİZİM

Gece Ağır
Bir demir kulçe
Ben..
Yaldızlı bir geceden
Kopup
Gelmedim yer yüzüne.

Azizim.

Senden.
Ondan.
Hiç farkım yok! Inan.
Etten deriden değil!
Ve ben sadece kemiktenim

Azizim.

Ben kemiktenim
Sanki sadece
Duyu organlarım
Kılcal damarlarım
Ellerim de var ellerim - çelikten
Ben.

Etten deriden değil!
Ve ben sadece
Çeliktenim - Azizim

Hele bir fırlasın,
Şakaklarımdaki kemiklerim.
Hele bir kükresin,
Şıramla duran deli yüreğim.
Hele bir yıldırım çaksın,
Kahverengi gözbebeklerimde benim.
Inan!
Senden.
Ondan.
Geride kalmam.
Bir kasırga gibi dağıtır.
Tüm karanlıkları,
Kavradığı gibi balyozu,
Çelik Ellerim

1978

Çetin Bilgin

AT GÖZLÜĞÜ

Bir süre önce TV de Yusuf Kurçenli'nin yönettiği Oktay Arayıcı'nın senaryosunu yazdığı «At Gözlüğü» adlı bir film izledik.

Film maddi sorunları doğan bir kişinin reklâm şirketine girmesini ve bir süre sonra yaptığı işle özdeğerleri arasında çelişkiye düşmesini konu ediyor. Konu yansıtılırken reklâmların toplum üzerinde etkisi ve reklâmcılığın perde arkası dile getirilmiş.

İşadamı Ferit yaptığı işle burjuva toplumunun lüks tüketimine hizmet ederken burjuva yaşantısından ne kendini ne ailesini kurabilir. Daha iyi iş yapmak için işçi ve köylüyü kullanmanın etkili olacağını düşünür. Köylüler televizyona çıkma düşüncesiyle kul lanılmalarına izin verirler Ferit ise kendinden istenileni fazlasıyla vererek işinde sürekli yükselme kaydeder.

At Gözlüğü burjuvaya hizmet eden çeşitli görüşlerin etkin yayın araçlarıyla yansıtılmasını eleştiren başarılı bir yapım. Aynı zaman da hepimizin karşı karşıya olduğu ya maddi sıkıntılar içine girmek ya da düzenin istediklerini vermek, özdeğerlerimizden fedakarlıkta bu

lunmak zorunluluğunu yansıtmayı yönünden de başarılı...

Belirli bir gelişme sürecinden sonra doğal olan çelişkinin ortaya çıkması Fert'i düşünmeye yöneltir. Emekliye ayrılan yaşlı bir sanatçının «beni mutlu kılan tek şey tercihim dir» sözleri onu daha çok çelişkiye iter. Bir seçim yapmak zorunda kalır ve özdeğerini inkâr ettiğini farkederek. Sanatçının özgür ve yaratıcı bir sanat yapması gerektiğini anlar. Ve doğru olanı tercih eder.

Sonucun yoruma bırakılmasına karşın Kurçenli ve Arayıcı'nın ortaya çıkardığı ilginç bir yapımdı At Gözlüğü. Çeşitli yayınlar filmin o um lu ve olumsuz eleştirisini yaparken TV de 7 Gün dergisi de bu filmde oynamaları yüzünden reklâm şirketlerince boykot edilen mankenlere acıyor. Mankenlerin ise «senaryoyu bile okumamıştık bizim ne suçumuz var» demeleri reklâm şirketlerinin eleştirisini yapan bir filmde mankenlerin reklâm yapma düşüncelerini ortaya çıkarması açısından bir hayli ilginç.

BİR ANI

TUTUCULARA DİKKAT

Kapitalist Toplum ve Reklam

Kitle haberleşme araçlarının hızla yayılması, çığ gibi büyüyen iletişim, haber, bildiri bombardımanı içinde kafası allak bullak edilen insanlar» ve her gün hedef olduğumuz yüzlerce tüketim bildirileri, yani REKLAMLAR Beyin yıkayıcı, insanı koşullandırıcı, burnunun ucundan başka yeri görmemesini sağlayan «at gözlük erimiz».

Günümüzde reklam olgusuna karşı toplumun farkı kesimlerinden tepkiler gelmeye başladı; toplumdaki kültürel gelişim ve bilinçlenmeye koşut olarak reklam olgusu da eleştirilen konular arasına katıldı. Reklamın güncel konular arasındaki yerini alması kapitalist toplumu çözümlemede önemli bir katkıdır. Böylece eleştirideki boşluklardan biri de ha kapatılmıştır. TV reklamlarının bu sürecin cabuklaşmasına yardımcı olduğu kesindir.

Sağlıklı bir topluma yönelik arayışlar, var olan toplumun tüm boyutlarını gözönüne alarak yapılacak; bütünsel, çok yönlü eleştiri ve çözümlemelerin ışığında olgunlaşır.

Toplumsal işlevi ve içeriği örtük, reklam gibi konuların tartışma konusu olamayacağı gibi önyargılardan, saplantılardan arınmak; günümüzde hiçbir şeyin tartışılmaktan, eleştirilmekten uzak, ayrıcalıklı tutulamayacağını kabul etmek sevindiricidir.

İlerici, aydınların çevre sorunlarından sonra reklam olgusunu da tartışma repertuarına alması önemli bir ilerleme, aşama sayılabilir. Böylece giderek zenginleşen, yaşamın, toplumun her alanına uzanan, kapsamına alan, eleştirilere daha sağlıklı tartışma ortamını geliştirebiliriz.

Kapitalist ekonomik sistemin çeşitli çözümlmeleri ayrıntılı, özen gösterilmiş yorumlardan en genele, şematik açıklamalara varıncaya kadar, bir noktada birleşir. Sistem, Maksimum kâr ilkesiyle işlemektedir, üretim ilişkileri celişiktir. Üretim, merkezi bir plan

çerçevesinde yapılmadığından, kimin, neyi, ne miktar ve kalitede üreteceği gibi toplum için dirimse, önemde kararlar kapitalist firmaların çıkarları gözetilerek verilir. Geri bırakılmış ülkelerde ise -kapitalistleşmeyi bile başaramadıklarından- üretim tam bir kaos içinde, iç ve dış pazardaki arz-talep durumu ve ülkenin doğal kaynak olanakları ölçüsünde yapılır.

Üretim birimleri arasında olması gereken eşgüdüm yoktur. Koşullar böylece sıkı aykırı olunca da ekonomik bunalımlar, enflasyon patlak verir. Bütün bunlar olup biterken devlet ne yapmaktadır?

Devlet olan ara seyirci kalıp, sözümona önlemler alıyormuş görünür ve çoğu yerde tekelci-kapitalist firmaların çıkarlarını korur, onlara allet olur, özdeşir. Kapitalist ve liberaller, devletin üretim alanlarına müdahale etmemesini, üretim alanını özel sektöre terk etmesini savunurlar. Devlet, ÜRETİM gibi ÖNEMSİZ işlerle uğraşmamalıdır. Devlet bir gece bekçisidir; asayışı korumakla yükümlüdür; tekelci kapitalist firmaları korumalıdır. Devletin koruyucu desteği altında, hür teşebbüs, özel sektör gibi adlar altında, yabancı sermaye ile ortak, çokuluslu tekelci kapitalist firmaların yerli uzantıları, toplumun sömürme özgürlüklerini yasallaştırıp; geleceğelerinin devlet tarafından güvenceye alındığı bir ortamda, vurgun, yağma, talandan paylarına düşeni alabilmek için birbirleriyle boğazlaşarak, pazarları ele geçirmeye uğraşırlar.

Kapitalist toplum, yaşayabilmesi için gerekli olan elverişli ortamı kültürü, ideolojiyi de üretmek zorundadır. Lükse, savurganlığa, bireyciliğe dayalı bir tüketim toplumu oluşturulur. Bu toplumun üyeleri firmanın üreteceği mal ya da hizmeti tüketmeye can atıyor olma ıdırlar. Eğer toplumun tüketim alışkanlıkları, bu mal ve hizmetleri pazarlamaya el-

veriş'i değilse, yapay olarak talep yaratılması gerekir. İşte bu noktada reklamcılar, piyasa araştırmacılar sahneye çıkar. Talebi şişirme görevi onlara düşer. Top umu kazıklamayı meslek edinmiş kişiler, devletçe tek elci sermaye örgütlerinin eleman gereksinmesini karşılamak için açılmış eğitim kurumlarında yetiştirilir ve diploma a ırlar. Örneğin, endüstriyel tasarımcıların çoğu, bir ürünün dış görünüşünde yaptıkları önemsiz değişikliklerle piyasayı sürekli olarak canlı tutar; piyasanın doyma noktası aşılsa bile yeni ürünün çekiciliği yeni müşterileri otkiler. Burada tasarımcı için sorun, yeni ürüne veya modele eskisinden çok daha üstün olduğu süsü verebilmektir. Aynı şekilde birçok grafiker de lüks tüketim mallarının pazar anmasına çalışır. Ülkenin ekonomik ka kınmasında görev alması gerekirken, birçok işletme ve iktisat fakültesi bitiren genç, tek elci sermayenin kadroları içinde hayata atılır. Düzene başkaldıran birçok genç yaşam koşulları söz konusu olunca kendiliğinden susmakla, düzenin bir parçası haline gelir.

Reklamların ülke ekonomisine verdiği doğrudan ve dolaylı zararları tam olarak kestirmek zor olmakla birlikte bu kavıpların önemi küçümsenemez. Reklamcılık bu gün başlıbaşına bir endüstri olmuştur. Üretime katkısı, verimliliği söz kounsuz olmayan bir alanda çalışan işgücü potansiyeli, üretim açısından kayıp sayılır. Yapay olarak yaratılan talep, lüks tüketim ürünlerinin üretilmesi için yapılan yatırım, harcanan enerji, hammadde, işgücü savurganlık örnekleridir. Reklam masrafları maliyeti arttır ve birim fiyatı yükseltir. Böylece alıcı daha yüksek bedel öder. Kırsacası reklam masrafları alıcıya ödetir; rek lama yapılan yatırım biz tüketici erin cebinden çıkar. Üstelik reklam masraflarının tek elci sermayeye sağladığı asıl kolay ık gelir ver gisi ya da işletme vergisinden düşülmesidir. Görüldüğü gibi kapitalist devlet, tek elci sermayeyi korumak için gereken herşeyi önceden avarlamıştır.

Reklamın toplumsal, kültürel gelişmeyi kösteklevici etkisi ve tüketimi körüklevici koşullandırıcı yanı üzerinde yeterince durulmuş değildir. Reklamcılar bir mal satmaktan çok bir dünya görüşünü, burluva ideolojiyi pazarlarlar.

Firmanın, pazarlarını genişletmek için tezgahladığı oyunlar gelecekte tüketiciler arasına katılacak çocukların ve gençlerin şimdiden beyinlerini yıkamayı hedef alır. Yeni tüketim alışkanlıkları çağdaş yaşamın gerekleri olarak tanıtılır,

Bu arada reklamların, kamuoyu üzerindeki baskısından ve dolaylı denetiminden de söz edebiliriz. Batı ülkelerinde büyük basın-reklam gelirleriyle kapitalist sınıfa bağlanmıştı... Bu basında, sol fikirler aleyhine sistemli bir kampanya yapılır (K1.) 526

Ambalajcılıktan öteye geçemeyen ilaç sanayii dahi kendine bağımlı hekim imali çabasındandır; fakülte sıralarında okuyan müstakbel hekim adaylarından... bir kenara çekilmiş ve sadece dost ve akrabalara bazı ilaçlar tavsiye etmekten öteye geçemeyen omekli hekimlere kadar geniş bir reklam mekanizması işler. Büyük yabancı firma ve patentlerle birlikte pazarlama metotlarını da ıtınal etmek zorunda bırakılan yerli firmalar, doktorlara devamlı yolladıkları broşür, ilaç örneği kitap vb. ile kendi ilaçlarının üstün lüğünü kabul ettirme kampanyasına girişmişlerdir (K.1)525

18 Kasım 78 akşamı TV de yayınlanan «At Gözlüğü» adlı filme gösterilen tepki, arkasından Çocuk ve Reklam adlı yapımın program dışı bırakılması, tek elci sermayenin kitle haberleşme araçlarına sansür uyguladığı ve kitlelerin bilinçlenmesini geciktirmeye çalıştığı savını doğrular niteliktedir,

Tüketim toplumunun kurbanları, gereksinimleri olmadığı halde, her an birşeyler satın almak için içlerinde karşı koyamadıkları, dayanılmaz bir istek duyar ve kendilerini tüketimden alıkoyamazlar. Satın almanız gereken birşeylerin daima olduğu bilinç altınıza kazılmış, programlanmıştır. Klişeleşmiş sloganlar, işlek bir caddedeki afişler, yanıp sönen, size seslenen, dikkatinizi çekmeye çalışan sayısız bildiri, kafanızı allak bullak eder, sersemletir. Nasıl olsa birşeyler alacaksınız. Okuma yazma oranının düşük olduğu ülkelere, eğitimle toplumu yönlendirmek güçtür. Oysa reklamlar bunu daha iyi başarırlar. Eğitim, okuma bilenlere ulaşır; oysa reklamlar radyo ve TV yoluyla tüm halka ulaşabilmektedir. Şirketler insanların be sin gereksinmesini de sömürürler. İnek sü-

tünden pahalı bebe mamalarının protein değeri daha düşüktür; Besleyici köy ekmeği yerine francala geçmiştir. Yoksul ailelere, aldıkları ambalajlı besinlerin olağanüstü besleyici değeri olduğu yutturulmuştur. Latin Amerikada bir mısır nişastası reklâmında sıhhat dolu bir bebek gülümser. Böylece grafiker-reklamcı işbirliği ile mısır nişastasının çok yararlı olduğu izlenimi yaratılır. (K2 \$240) Reklamcılık sayesinde dünya açlarının pahalı aperiatifler alma alışkanlığı edinmesi sağlanmıştır. Beyrutta ayakkabı boyacılığı yapan bir çocuk kazandığı iki üç kuruşu yöresel meşrubatın iki katı fiyata satılan gerçek bir coca-cola için ayırır. Reklam kampanyasına lüks ambalajlara, grafikerlere, malın kendisinden daha çok yatırım yapılır. Bu harcamalardan kesinti yapılsa toplumun daha ucuza ve daha yeterli beslenmesi sağlanabilirdi.

Çağdaş reklamcılık ve grafik yöntemleriyle hazırlanmış dev afişler bira, kozmetikler, moda ya uygun şık giysiler, vb. lüks yaşamı simgeleriyle doludur. Sağlık bakanlığının halkı sokakları temiz tutmaya çağıran sloganları, dev afişler, tabelalar arasında kaybolmuştur. Reklamlar gittikçe mal ile ilgili sloganlarla tanıtılmaktadır. Birtakım kavramsal değerler satılırken araya bir mal sıkıştırılmaktadır. İyi bir satıcı bir maldan çok bir kavram satmayı becerir:

Endüstri tasarımı iyi bir örnektir. Askeri telsiz süsü verilmiş radyo alıcıları, gösterge paneli bir uçak kadar karışık otomobiller bir eşya, bir nesne olmanın ötesine geçer; bir fetiş, statü simgesi kişiliği yüceltici ama aldatıcı bir doyum sağlama aracı haline gelirler.

Burjuva yaşam ve tüketim alışkanlıklarına talep yaratıldıktan sonra bu istekleri tatmin edici çeşitli hizmetler sunulur. Uluslararası gezi ve turizm şirketleri sizin için dünyanın her tarafında en güzel tatil köylerini hazırlar, üstelik piyangodan New Yorka bedava uçak bileti, otele masraflarının şirket tarafından karşılandığı Pariste renkli geceler vs. çıkması olanaklıdır. Böylece homojen, kozmopolit, bir örnek dünya kültürüne en geri ülkelerde bile alıcı bulunması sağlanır.

Gecekondularda Burda ve Carina modası izlenir; her mevsim değişen renkler, desenler, giysi, aksesuarlar, makyaj, kozmetikler dev bir tüketim pazarı oluşturur. İsveçreden dünyanın en duyarlı kronometreli digital saatlere, Japon fotoğraf makinelerine, Mercedeslerden IBM ve Fransız parfümlerine kadar herşey reklamla pazarlanır. Bütün bu mallara ödenen döviz, yoksul ülke ekonomisinin belini büken, ezici bir yüküdür. İthalatçı firmaların yaptığı kâr transferi, yatırımları engellemekle dışa bağımlılığı pekiştirir.

Yerli firma, batıdan hazır bilgi teknoloji, patent, royalty, know-how alma yoluna başvurur; araştırma yapmaz. Yabancı firma bilime ve teknolojiye egemendir; bilgi tekeli ile yerli firmayı bağımlı tutar. (Türkiyenin Düzeni s. 540)

Tüketim çılgınlığı salgın halini alınca borçlanma, kredili satış, faiz, taksitli satış kolaylıkları, banka kredi kartları ortaya çıkar.

Tüketim kültürü sadece TV reklamları ile yayılmaz. Kapitalist toplum gazete, dergi, radyo, afiş, tabela, sinema, tiyatro kitap, fotroman gibi akla gelebilecek her türlü araçtan, ideolojisini yaymak için yararlanır. Best-sellers, romanların liste başı filimlerin, uyuruk kahramanları, plâklar, pop şarkıcıları, USA dizi filimlerinin klişe tipleri bu ideolojinin temsilcisidirler.

Tüketim toplumu, yabancılaşma, mal fetişizmi ve reklam ayrılmaz bir bütün oluştururlar.

Tekeci sermayenin sömürüsüne alet olan ve ülke ekonomisini baltalayan reklam kurumlarına seyirci kalmak, suçun sorumluluğuna ortak olmaktır.

Reklamcılar, insanlara «ruhsal doyum» sağladıklarını ileri sürüyorlar. Olabilir, ancak bunu yaparken karınlarını doyuramayan çoğunluğu görmezlikten geldikleri yadsınmaz.

K1 Türkiye'nin Düzeni D. Avcioğlu

K2 Evrensel Soygun R. Barnett, R. Müller

K3 Şok A. Toffier

“Bu Gece Benim Geleceğim”

— Asi gençlik kültüründen disko dünyasına —

(«Saturday night fever» adlı film ve sosyo-kültürel temelleri üzerine notlar...)

ROCK'N ROLL'DAN DİSKO KÜLTÜRÜ-NE

50'lerin Rock'n Roll'u küçük burjuva'ların refah ve çalışkanlık bahçesindeki kirli bir kazık görünümündeydi. Batı Alman kalkınma çabasının ve baskıcı ahlak anlayışının katılığına karşı bir kimlik kazanmak isteyen gençler için bu, amaçlarına uygun bir güç ve hareket anlamı taşıyordu. Rock'n Roll ve sonraları Beat, gençliğin isyanının simgesi haline geldiler. Bu popüler müzik, on veya yirmi küsur yaşlardaki pekçok gencin kendilerine özgü bir kültür oluşturmalarına yardım etti. Özgün bir dil, giyim, jestler ve değerler şekillendi. Her alana yayılmış bir simgeler ağı bir «biz» duygusunu ve bir kısmı uluslararası olan ortak birtakım şifreleri yarattı. Tüm bunlar, savaş sonrası dünyasında yepyeni bir görünüm oluşturmuyordu. Little Richard, Elvis ve the Pelvis gibileri bağılıyor, hissediyor, seviyor ve nefret ediyorlardı; onlar, piyasa şarkıları dalının, müziksel açıdan ölü görüntüsü veren ve insanın oturduğu yerden zevki ne varması gereken tatlı temsilcilerinden, örneğin daha o, zamandan eskimeye yüz tutmuş Peter Alexander gibilerinden tümüyle farklı olarak, şarkılarında ve sahnelerde yaşıyorlardı. Yeni popüler müzik belden aşağı sıcak bir dalga gibiydi. Onun sayesinde bedensel zevkler doruğa ulaşıyordu. Erotizm ve seks özlemi, sonunda birbirlerini karşılıklı bütünleyen eşler olarak açıkça ifade edilecekleri biçimi buldular. Yetişkinler dünyası - a-nababalar, eğitimciler, politikacılar, kurumlar, ve kültürün papaları — dehşete düşmüştü. Bu provokasyona anlayışsızlıkla ve yasaklar koyarak tepki gösterdi. Bu «zenci müziği» ile ilgili herşey, kuşaklar arasındaki uçurumu derinleştiren birer öge oldu. Bunun

sonucunda gençler kültürleri için savaşmak zorunda kaldılar. Çoğu kez müzik zevklerini gizlice tatmin ettiler, makyajlarını babaocağının kapısından girmeden hemen önce temizlediler, ve kabaralı deri ceketlerini iç çekerek normalleriyle değiştirdiler

60'lar ve 70'lerin başı beraberinde bir dizi gençlik hareketi ve bunlara uyarlı bir kültür getirdi (Walter Hollstein'in «DER UNTERGRUND» adlı eserine bakınız) Ancak ne yazık ki bunların egemen toplumsal yapıya karşı protestolarını ve reddedici tutumlarını, örgütlü sol hiçbir zaman yeterince ciddiye almadı

Zedelenmemiş insanlararası ilişkilere ve kullanım değerine göre düzenlenecek bir ekonomiye duyulan özlemler Hollanda'da Provo'lar ve ABD'de Hippie'lerinki gibi birçok deneyde vücut buldular Bu deneylerin ardılları bugün kısmen uluslararası «Land-kommunenbewegung» (kır kömürleri hareketi), kısmen de ökojolistler arasında varlıklarını sürdürmektedir. Bu fenomenlerde Rock müziği her türden varyasyonu ile büyük rol oynamıştı Rock müziği, ister henüz politik bilinç düzeyine varmamış, ister politik yönden de bilinçli olsun, her tür protestocu tavır alışın estetik ifadesiydi.

Fakat Rock'un tanımını yalnızca toplumsal davranış biçimlerinin ve değerlerin bir yansıması olarak sınırlamak yanlış olur. Pop müziğin, insanları içine çektiği ortam dolaşısıyla bir yaşam tarzını -ki bu da kültürden başka bir şey değildir- empoze ettiği veya oluşturduğu, yani onlar üzerinde biçimlendirici, eğitici bir etkisinin bulunduğu noktasından hareket etmek bize doğru görünüyör Rock, bireye, «iç» -yani psişik- ve «dış» gerçekliğini biçimlendirilebilir ve sembolleştirilebilir hale getirmekte yardımcı olan bir ileti-

şim aracıdır Kişinin içinde kendini ifade ettiği, olumlu bir birey-nesne gerilim ilişkisi, onun kimliğini oluşturma sürecinde geçirdiği evrelerden en önemli bir tanesinin, kendini dış dünyada bir konuma yerleştirmenin, toplumsal olarak oluşturulmuş nesnelere istekle sahip çıkmanın bir bölümüdür

Bu arada Rock, süreç içerisinde keskinliklerinden arındı Üslup daha bir yumuşadı; stüdyo müziği ağırlık kazandı, ve «Superstar» lar kitlelerin zevklerini daha çok belirler oldular —Asilerin işi olmaktan çıkmıştır Pop — müziği, artık yalnızca «İş»tir o... —« Neler oldu o hep istim üzerindeki müziğe?... Artık tepedeki bir avuç seçkin tarafından de netleniyor ve ihtilale katkıda bulunmak konusunda General Motors'dan hiç de daha istekli değil» (Stephan Halpert, Udo Lindenberg'in «Lindenberg's Rock-Revue» adlı Long-Play'inin okinden alıntı) Pop müziğinin kitlelerce tüketilen yeni bir türü de «Disco-sound'dur Boney M ve Baccara gibileri bu türü Batı Almanya'da temsil ederlerken, Boe Gees'in «Stuturda, Night Fever» filmine yaptığı müzikte ona uluslararası planda bir altın madalya kazandı Sırf bu müziğe verilen ad bile, diskoteklerle olan bağlantısını açıkça ortaya çıkardığından, biz de gözlerimizi şimdi bu «kültür kurumu»na çeviriyoruz

SIHİRLİ PLASTİK DÜNYA

Kırsal ve kentsel alanlarda diskoteklerin sayısının giderek artması, bu yerlerin gençlerin boş zamanlarını değerlendirmelerinde ne kadar önem kazandığını gösteriyor. Diskoteğe gitmek bazı genç ücretli işçiler için tüm bir çalışma haftasının sonundaki kaçış anı anlamını taşıyor. Ve bu, sonuçta, yaşamlarının odak noktasına dönüşüyor. Disko adlı hedefe doğru hızla yol alan trendeki genç için, aile ve iş gibi kavramların, pencereden gelip geçen manzarayı oluşturmaktan öte bir anlamı kalmıyor Diskotek özlemle beklenen bir ızdırapla katlanılmış yabancılaşmanın karşılığındaki ödül oluyor Aslında bu hızla pazarlanan disko-kültürünün yeniliği bu duygularda da değil Onun ayırdedici özelliğini daha çok olmayı vaad ettiği -ve olduğunu iddia ettiği- görüntüde aramalı

Burada önemli olan, hacımların ne biçimde donatıldıkları, yani dekorasyondur. Eski bodrum lokallerinin köhne atmosferinin ve günümüzdeki dansçı yenerin hayaiperest ihusanının tersine, yeni tip diskoların teknik, (ışıklar, elektir, akustik), plastik dezenfekte edilmiş, ve zamansal bağlardan tümüyle arınmış bir görüntüsü var. Buralarda artık aşınmış parkeler, çizilmiş duvar ve plaketter gibi öğelerin yerini sadece metal, cam ve plastikten oluşan soğuk bir kapalılık almış durumda Bu temizlik, bireyselliğin aşırı bir estetik yabancılaşma tarafından baskı altında tutulmasından doğan ani isteklerin, yaltılması için bir araç vazifesi görmekte Ayrıntılı biçimde tasarlanmış olan ortam kişide dışsal bir öğe tesiri yaratmıyor, çünkü bu aslında onun hisleri üzerinde bir yaptırım uygulamakta Parlak bir hava; takım cıvıse (veya gece elbisesi), bakımlı bir saç tuvaleti, dış görüntünün hakim öğelerini oluşturmakta Bu kondisinden emin tavırların («yengemize takılmak» -vs) önemli bir dayanağıda alabildiğine bir soğukluktur Bilinçaltının böylesi şartlandırılmış olarak dışa vurulduğu sistemli davranışların en özgünü, muhakkak ki kendi bütünlüğünü canlandırmanın en dışa dönük biçimi, yani danstır Dansta hareket ve bedensel kıvraklık, yalnızca kuvvetli bir çağrışım yeteneği ve anlık ritm duyarlılığıyla sağlanmıyor, bunu dışında da adeta isteksizce sunulan bir dizi çalışılıp öğrenilmiş, adım ve hareket serisiyle kontrol altına alınıyor. Bu olgu, müzik türünün kendisiyle de yalın bir bağlantı içindedir. Söz konusu müzik, stüdyoların mixerlerinde fabrikasyon olarak üretilmektedir; tepinen, ezen, melodik, ritmik yönden kuru, ama yine de yeterince cinsel içerir türde. Tekdüze oluşu, kişinin kendi öz hisleriyle her tür bağlantıyı kurmasını -yağlı bir cilt üzerindeki su damlacıkları gibi önüyor; zaten müzik de her zaman için bir kulağa kaçan olmasını başarıyor.

METALAR DÜNYASININ SAHTE PARLAKLIĞI

Diskotek dünyasının tercih edilen hilesini stilizasyon ve yüzeyin fetişizmi oluşturuyor. Meta egemenliğindeki ticaret dünyasının yansıması, bu büyüleyici parlaklıktaki,

kibar, kendinden emin, butik türü eşyalarda görülebilir. Bunların sürümünde ise, disko modacılarının satıcı, sekreter olarak belirlenen maddesel gerçekliklerinin katkısı büyüktür. Cüz'i kazançlarının geniş bir bölümünü, kişisel süslenme yoluyla rengarenk malların mutluluk vaad eden görünümierinden -ki bu tümüyle dışsal bir beklentidir bir pay almaya ayırırlar. Tüm bu ustaca düzenlenmiş, kişiye kendi sosyal konumunu birkaç saatliğine unutturucu görüntünün atında ise, kendini gerçek toplumsal eleştirilerin dışında pek de belli etmeyen, memnuniyetsizlik ve korku yatar.

Disko dünyasının sembolleri, metalar dünyasının görüntüleriyle olan sıkı içicilikleri nedeniyle, toplumsal gerçeklik ve sefaletle tamamen uzlaşmışlardır. «Schlupf in die bunte Welt! «-(Haydi renkli dünyalara!) bu uyumun sloganı halini almıştır. Toplum tarafından onaylanmama ya da sosyal değerinin düşük olması, diskoteklerde rahatlıkla birtakım «yedek» davranış biçimleriyle dengelenilmektedir. Bir dans ustası, jigolo, veya vanip kılıfına bürünerek diskoteklerde yıldız ya da ilah olma olanağı hep mevcuttur. Bu türden bir rolün onaylanması ise, muhakkak ki hem bireysel bir kudret, hem de üstün bir hiyerarşik konum sağlar. «Kralların» ve «Kraliçelerin», tebaaları ve ayakta kimileri hiçbir zaman eksik olmamıştır. Bu durum ise, kapitalist sınıf ilişkilerinin diskotekler dünyasının oyunları içerisindeki bir uzantısından başka bir şey değildir. Kişinin bu görmemişçe süslenmesi, bir yandan asıl kişiliğin yorucu gerçekliğini örterken, öte yandan da, tüm bu disco dünyası, toplumsal rekabet mekanizmalarının en sert biçimde uygulanması sayesinde varlığını sürdürür. Böylece de davranış ve etkileşim biçimlerinin en toplum dışına itilmiş olanlarını, kendi etki alanı içinde bir alt -kültür düzeyinde yeniden yansıtır. Yani bu kültür, kendi öz toplumsal konumundan daha iyi yararlanabilir olmak gibi bir sıfatla değer kazanmıyor, tam tersine bu imkanı bilumum zirvalıklarla bizzat kendisi için kapatıyor ve böylece her türlü bağımsız özelliğini de yitiriyor -bu ise bugün kenara itilmiş olan Rock-kültürleriyle tam bir zıtlık oluşturuyor-. İşin asice karşı çıkış yönü tümünden bir kenara atılmış, ve ar-

tık yalnızca birtakım yüzeysel dışavurum biçimleri -parlak bir «look»- geliştirilmiştir olduğundan, bundan böyle tüm yapış yapışlık ve iğrençliğiyle, 80'li yıllara egemen olmağa aday bir tarzla karşı karşıya olduğumuz söyleyebiliriz.

ROCK KÜLTÜRÜNÜN İKİLİ KARAKTERİ

Rock'n Roll'un her zaman iki yönü oldu: Bir yandan popüler, yani kitle kültür olması ve öte yandan metaların egemenliğindeki pazar ortamında gösteri aracı olması. Dinleyicilerinin, yani tüketicilerinin yaşantılarına yakın olabildiği, ve bunu aynı zamanda yansıtabildiği ölçüde «hakiki» sayıldı. Artık salt bir amaç yitirdi tarafından temsil edilen anlaşılabilir biçimlere ne denli burunduyse, bu, tepedeki kralların sahte parlaklığını özdeşleşme hayalleri guden, -iyiden iyiye bir ayakta kimisi düzeyine inmiş- dinleyicilerinin desteği de o denli arttı. Özdeşleşme mekanizmasının aslında eleştirecek pek bir yanı yoktur; bu tam tersine toplumsal becerinin eşitlenmesinin en önemli yöntemlerinden biridir. Zaten Rock'u da disko dünyasının sahte parlaklığından ayıran, bu özdeşleşmenin özgül içerisidir: Disko kültürü artık gençlere kesinlikle kaynakları kendi öz yaşantıları olan, ya da bizzat bu yaşantının içerisinde değerlendirilebilecek olan birtakım ölçütler sunmamaktadır. Sunulan ölçütlerse artık onların gündelik problemleriyle olan uğraşlarını biçimlendirebilecek türden değildir, çünkü problemlerin kendileri de disko hay-huy'unda dejenere olmuşlardır.

Şimdi, bu arka plandan bakarak en son «punk-isyanı»nın da iç yüzünü anlayabiliriz; (tabiidir ki bu arada tüm olay «yukardakiler» tarafından zararsız, kabul edilebilir bir «yeni dalga» biçiminde yorumlanarak lanse edildi bile) Bu, yalnızca gençlerin işsizliğine değil, tümüyle bir yaşamın, ona anlam kazandıracak zamansal perspektiften yoksun oluşuna; yani varoluşun saçmalaşmasına da bir karşı çıkıştır. Punk-rock'cular aslında bugün sahnedeki çekilmiş Rock ilahlarının mitleştirilmesine en çok karşı çıkanların başında geliyorlardı, ama şimdilerde onların şahsen de yerini almış olduklarının farkında olmamakla

beraber- Rock'un Roll'un toplumsal temellerini kendilerine maledinme çabası içindeler.

Rock müzik fenomenini, kendisini yetişkinler dünyasına karşı bir protesto ve alternatif olarak biçimlendiren bir gençlik alt-kültürünün, başlıca dışavurum araç ve ortamı şeklinde sunan filmlerden - hatta bunlar arasında, bu çevreyi sadece iyi tutmuş bir «sound» un sahneye konmasındaki basit bir tamamlayıcı ön plân ögesi olarak kullanmayan bir iki tane bile - ortalıkta bolca bulunmakta. Bu uzun listenin sonunda ise, şu sıralarda bizim sinemalarımızda da iyi iş yapmakta olan bir tanesi var; kendine özgü bir biçimde diskotek olayı hakkındaki yerleşik yargılara hem sahip çıkıyor, hem de onların propagandasını yapıyor; Filmin adı «Saturday night fever» (Cumartesi gecesi ateşi); ancak daha zararsız bir biçimde almancalaştırılmış: «Nur Samstags Nacht» (Yalnızca Cumartesi Geceleri).

Bu film şüphesiz ki Brookly'n gençliği örneğiyle aslında, gençlik kültürünün federal Almanya koşullarında da geçerli bir eğilimini belgeliyor: Rock filmlerinin klasik görevi, bu kültürün yetişkinler dünyasının değişim değerleri mantığıyla, bunun reddedilmesi arasındaki kararsızlığı vurgulamak olagelmışken, «Yalnız Cumartesi Geceleri»nde bu çelişki geçirtilmiş, hatta kulak ardı edilmiş gibi görünüyor.

Şimdi burada filmin, genç disko tutkunlarının gerçekliğini sadece azıcık «carpıttığı» mı, yoksa filme gerçekten de disko kültürünün ıncırdığı bir eğilimin mi şişirilmiş ve abartılmış da olsa yansıdığı sorusu ortaya çıkıyor. Muhakkak olan şudur ki, bu film, plak ve sinema endüstrisinin devlerinin ortaklaşa ticari hesaplarının bir ürünüdür. Ancak bu olgu da fenomenin yalnızca bir yönünü açıklayabiliyor. Filmin tutması halinde bu, gerçek bir deneyler, ihtiyaçlar, sıkıntı ve hayal kırıklıkları yığının dikkatlice ele alınıp irdelenmesi sonucunda ortaya çıkmış olacak. Biz yine de yukarıdaki soruyu daha ayrıntılı yanıtlayabilmek için gözlerimizi bir süre için filmin öyküsüne çevirelim.

Filmin henüz reşit olmamış, bir boyacı dükkanında tezgahtar yardımcılığı yapan (diskotek) kahramanı Tony Manero'yu aynanın önünde görüyoruz: çağımızın kendine a-

şık tipi; Kung Fu (tam beden hakimiyeti, adımlarının kusursuz zamanlaması), Ricky Nelson (tatlı, baygın bakışlar, boyundaki minik zincirin verdiği hava, «sempatik» -ve takınılmış- kapak oğlanı gülümsemesi), ve Dressman' (horoz gibi şişinen, sahte, süslü) dan oluşan bir compositum mixtum örneği (karışık bir düzenleme). Sonuçta öyle «iki cinsiyet arasında kararsız», ve «her iki cinsinde niteliklerini yansıtan» (Spiegel, 15/78 s. 206) bir tip ortaya çıkıyor. Tony'nin tüm hareketleri kendini beğenmişliğin ürünü ve bunlara ayinsel ve takınılmış hissi veren bir hafiflik hakim- bu durum hatta bedeni tam ters biçimde çalıştırması gereken işbaşında bile görülüyor. Tony, ara sınıfların eski bir isteğini cisimleştiriyor; Vücuttan çalışmanın tüm izlerini silmek.

Bu noktada filmin bir eğilimi şimdiden kendini gösteriyor. Gerçek insanlara mahsus olan ve Tony'de görülmeyen, çelişki, korku ve zayıflık gibi özelliklerin hep diğer kişiler özelinde canlandırılması yolu ile, Tony özdeşleşmesi gerekecek başlıca kişi olarak stilize ediliyor. Tony böylece tam bir sıçrama karakterine bürünürken, onun karşısında git tikce küçülen seyircinin varoluşu ise ya tam bir boyuneğme, ya da bunun tam tersi olan hedefsiz bir öfke biçimini alıyor.

Ancak, 50 ve 60'ların (yine son derecede benmerkezcil) Rock-idolleriyle karşılaştırınca Tony, insana hayli daha evcil görünüyor: onların fırtınalar koparmış oldukları yerlerde Tony tevazu örnekleri gösteriyor.

Taleplerini, her zaman çevresinin ondan olan taleplerine, ya da dış dünyanın çıkardığı engellere uyarlı olarak düzenleyen Tony böylece iş ve aile ortamında doğabilecek çatışmaları önlerken, gerçekçi bir kişi olduğunu da gösteriyor. Aslında Tony, film bunu bir dizi klasik numarayla belirsizleştirmesine rağmen, tam da ürkek anababaların sahip olmak isteyecekleri türden akıllı uslu bir evlattır. Babası Tony'ye geleceğini düzgün bir biçimde planlamasının yararlarını anlatırken, onun da kalkıp -kafası disko hayalleriyle dolu- olarak dikbaşlılıkla «bu gece benim geleceğim» diye yanıtlamak şeklindeki isyankar jesti aslında, 50 ve 60'ların Rock kuşaklarının karşı koyma biçimleriyle (ve bu bağlamda Rock müziğinin işleviyle de) karşılaş

tırılınca, içeriğinden pek boşaltılmış bir sera moni niteliğine bürünüyor, hele hiç bir cezai önlemle karşılaşmaması da çabası. Çünkü burada ifadesini bulan tavır artık «kızgın genç adamın» yaygın protestosu değil, sadece «disko'ya gitmek için inatlaşmak»tır. Kaçmak yollar artık daha makbuldür. 50 ve 60'ların gençliğinin savaşmak zorunda oldukları: baskıcı cinsel ve davranışsal normların ağırlığı, yetişkinlerin sürekli herşeye karışmaları... gibisinden tüm bu engeller disko dünyasının parlak ışıkları altında sihirli bir el tarafından hallediliverirken, diskotek te artık hoşgörüyü karşılanan bir boş zamanla değerlendirme alternatifi olarak yerini sağlamış oldu.

HİÇ BİR İZ BIRAKMAYAN, BİCİMSİSEL BİR DÖNGÜ:

Sözkonusu ortamın tasvirinde film son derece kendine özgü bir belirsizlik gösteriyor: bir yandan ayrıntılı ve alaycı bir gerçekçilik geliştirilirken -özellikle sahne cinsel pratiklerin uygulanması ile ilgiliyse- bu rahatlık sonunda bilinç altına itilenlerin de dışavurumuyla yüzeyselliğini gösteriyor. Bu açıdan filme bir açıklamanın öyküsü olarak bakılabilir: Tony, Stephanie adlı bir kızla tanışıyor. Kızın Tony açısından ilginçliği (başka nasıl olabilirdi ki) birincisi her türlü cinsel talebine karşı kesinlikle direnmesi ve ikincisi de şahsında sosyal yükselmeyi cisimleştirmesi ona «köşeyi döndürtecek» olanakla-

ra sahip olması. Tony'nin bundan sonraki yolu, cinselliğin aşılması mantığı tarafından belirleniyor. Kız, Tony'nin ikinci kariyerinin (birincisi Tony'nin dans yarışmasını kazanmasıyla doruğuna ulaşmış ve cökmüştü) bir aracı haline geliyor ve bu, seyirci tarafından da belirgin olarak hissediliyor. Bu en büyük zafer anında Tony'nin dünyanın sahteliğine karşı olan tiksintisi de açığa çıkıyor. O artık Stephanie'nin dümen suyunda, daha yükseklere doğru çekiliyor. Burada herşeye yeniden başlamak istiyor. Bu tercübe ise mutlu -son- da Stephanie'ye edilen bir bekaret yemini tarafından sekteye uğrattılıyor: onu sevecek ama yine de onunla yatmayacaktır. Tony'nin bundan sonra bu 'saf ve de temiz' kadın uğruna üstlenmeye hazır olduğu hatalar, ilerki yükselmesinin bedelidir.

Bu noktada yalnızca artık komik ve tutucu bir cinsel ahlak değil, aynı zamanda «Saturday Night Fever» filminin gerçek anlamı da ortaya çıkıyor: Yakında gelecek ve hiçbir iz bırakmayacak olan bir alev dalgası -ne de olsa aşırı etkileyici değildi-. Disko kültürü ve müziğinin olsa olsa kendilerine dışsal, ve bizzat kendileri tarafından oluşturulmamış olan kriterler açısından değerlendirilince, emekçi gençliğin belli bir döneminin özgün dışavurum biçimi olabileceği belirginlik kazanıyor. Ancak bu kültürün, sözkonusu tabakanın yaşamında birincil bir öğe olduğu ise şüpheye yer bırakmaz bir gerçektir.

Günümüz Türkiye'sinde Sanat Alanı ve Sanatçı Adaylarının Yolları Üzerine Bir İki Söz

Bu yazımızda kaçınılmaz olarak yapacağımız yanlışları herşeye rağmen göze alıyoruz. Bu yanlışları özürle gösterecek olgu irdedeceğimiz sorunların önemidir. Bu yüzden herşeyi göze alıp bu sorunlarla ilgili bir başlangıç yapmanın yakıcı bir görev olduğu na inanıyoruz.

Türkiyemiz toprakları üstünde yaşamış ve yaşayan halkların yaşama biçimleri ve sanatı ülkemizin ulusal kültürünün kaynağıdır. Her ülkenin kültürünün benzeri bir açıklaması yapılabilir. Ülkemiz tarihsel kültür birikimi bakımından dünyanın zengin ülkelerindendir. Ama bu gerçek çok şeyi açıklamıyor. Biz bugün bu gerçeğe övünme hakkına da sahip değiliz. Ülkemizin ve halkımızın ekonomik-kültürel yaşamı bizi bundan alıkoyuyor. Biz, yani gerçeklere başını çeviremeyen ilerici aydınlar. Ülkenin ekonomik-politik gerçeklerine olduğu gibi kültürel gerçeklerine de en duyarlı kesimiyiz halkımızın. Evet, Anadolu sürüyle uygarlığın beşiğidir, bir sürü sanat dalının geliştiği yerdir.

Biz bütün bunlarla övünemiyoruz demiştik.

Bir yabancı gibi yaşamıyorsak bu ülkede, küçük mutlu yaşamlarımızdan yorumlamıyorsa Türkiye'yi, şunu görürüz; ülkemizin insanı en zor ekonomik şartlar altında tüm insanı değerlerini, sevgilerini, umutlarını, hatta bebelerine söyledikleri ninnilerini unutma ya zorlanmaktadır. Biz bunun için ülkemizin geçmişteki tarihsel değerleriyle övünmek hakkına sahip değiliz. Biz bunun için tüm dünya halklarının aydınları gibi tüm yeteneklerimizle halkımızın yanında somut işler yapmak üzere saf tutuk. Amacımız aydın, sanatçı kişiliğimizi kokrumak ülkemiz kültürünün sorunlarına sahip çıkmak, bu yolda halkın

sorunlarının çözümüne açıkça karşı tavır alanları hayatın tüm alanlarından söküp atmak.

Bu amaçta bizden önce başarılı olmuş birçok şey var, biz bunların mirasçısıyız. Biz işte bu geçmişle övünebiliyoruz ancak.

Ülkemizde sözünü ettiğimiz mirasın en büyük kaynağı sözlü veya yazılı edebiyattır. Bu dalda geçmişte ve bugün tazeliğini koruyan eserler vermiş yığınla devrimci sanatçımız, savaşçımız var, sürekli çoğalarak da varlıklarını sağlamlaştırmıyorlar. Bu özellikleriyle ki edebiyat ülkemizde en yaygın, halka en yakın ve en savaşkan sanat dalıdır. Bu durum birçok ülkede hemen hemen aynı. Bunun nedenini incelemek yazımızın konusu olmadığından ve bu konu iki üç cümleyle geçirilemeyeceğinden bir başka yazımıza erteliyoruz. Edebiyatı vurgulamamızdaki amaç bu dalda başarılı işlerin, alınan sorumlulukların diğer sanat dallarında da olmasını istememiz, bunun için bir çıkış noktası bulabilmemizdir.

Dünya uygarlık tarihini irdelenecek olursak, insanların ilk uğraştığı sanat dalı (bugünkü anlamıyla olmasa da) resimdir. Şöyle bir resim tarihini genel hatlarıyla hatırlayıp Türkiyemize geliyoruz. Çağdaş anlamıyla elli yıllık geçmişi var ülkemiz resim sanatının. O da pek cılız ölçülerde.

Bu elli yıldır hangi çevrede yaşamıştır resim sanatımız? O küçük mutlu dünyacıklı ay rıcalıklı çevrede. Evet, günümüzde resim sanatıyla ilgilenmek isteyenlerin işi oldukça zor. Ya da çok kolay. Çizilen çerçevenin dışına çıkmaz ve şansın yardım edip o şanslı çevreye girebilirsen bu iş çok kolay. Ülkemizde filizlenen umutlar yok da değil ama. Az sayıda hakkın sorunlarıyla ilgili, tüm dünya

insanları adına işler kotaran bir çevre de oluştu ve gün geçtikçe genişlemekte. Bunlar çeşitli suçlamalara, saldırılara karşın ilerlemekteler.

Bir gerçek var. Türkiye'de resim denilince Güzel Sanatlar Akademisi akla ilk gelen. Ne yapıldıysa burda yapıldı ve ne yapılacaksa burda yapılacaktır. Resim yapma olanağı Akademi dışında emekçi halkın çocukları için imkânsız gibi. Çünkü onlar özel atölyeler de dersler alamazlar, atölye açamazlar, bunlar bir yana büyük bir kısmı her öğün yemek bile yiyemiyorlar. Yani Türkiye resim sanatının geleceği, varı yoğun işte Akademi. Gerçek bu gerçek.

Gelelim Akademi içi eğitime. Nasıl bir sanat eğitimi uygulanıyor? Öğretim üyeleri sanatçı adayları yetiştirmenin sorumluluğundalarmı? sanatçı olma idealini verebiliyorlarmı? Hepsinden önce böyle bir maddi olanağı, kurulu eğitim sistemi sağlaabiliyor mu sanatçı adaylarına Hayır deyip kesip atmadı ğımız için; bunun cırlıplak ortasında yer aldığımız için soruyoruz. Çünkü bütün bunlara karşın, en zor şartlar altındaki öğrenciler vazgeçmiyorlar sanatçı olma tutkusundan ve her yıl giderek artan sayıda genç insanlar Akademiye girmek için koşuşturuyorlar.

Akademiye çeşitli toplum katmanlarının gençleri gelir. bunlar gençliğe özgü özellikler nedeniyle eğitim süresi içinde yanyana dostça yaşarlar. Görünümde böylesine sınıflar üstü bir yapı var okullarda, bazıların özel arabalarla gelip bazılarının her öğün yemek yemediğini gözardı edebiliyorsak tabii Bir de, gelecekleri konusunda kuşku olmasak herşeyi günlük güneşlik görebiliriz. Kurtuluş savaşında ölenlerin kanları pahasına kazanılmış bir haktır, herkesin eğitim hakkı. Ama bu koşullarla.

Acıkça belirtelim, herşeye karşın elverişsiz koşullar altında sanatçı olma özlemlerini yitirmeyen ezici çoğunluğun ellerindedir bu ülkenin sanat geleceği. Yaşam bu görevi onlara vermiştir, bunu başardıkları ölçüde bireysel yaşamlarını anlamlı hale getirebilecekler, gerçek bir sanatçı olabileceklerdir.

Akademi resim eğitimi üzerin kurulmuş, sonradan diğer dallarda da sorumluluk almış

tır. Akademinin adı geçtikçe hep resim sanatı, az sayıda tanınmış ressamın akla gelmiştir. Şimdi durum tamamen farklı, artık resim dalından başka dallar daha güven verici eğitim içindedirler. Sorumluluklarından kimisi politik iktidardan, kimisi de çok sayıdaki ne idüğü belirsiz sanattan başka herşeyle uğraşan öğrencilerden yakınıyorlar. Çünkü onlar küçük mutlu dünyalarını yalnız böyle koruyabilirler; ellerinden geleni yaparak, otlıye sütlüye karışmayarak. onların büyük çoğunluğunun amacı resim sanatının sorunları bile değildir kaldı ki halkımıza resim sanatını götürecek sanatçı adaylarının yetiştirilmesi.

Kapitalist sistemde her insan yaşamını sürdürmek için her türlü pisliği yapmaya zorlanmaktadır. Bunun için bir kişi olarak bir tüccardan, işletmeciden banka yöneticisinden toplum zararına yaptığı işlerin hesabını soramayız. Ama bazı kişiler var ki, bunlar kendilerine verdikleri «aydın» «sanatçı» gibi isimlerde ısrar edenlerdir. onlardan sonuna kadar yaptıklarının hesabı sorulacaktır.

Evet, korkunç özverili olmalıdır sanatçı, bu ismi hak etmelidir. Fakat açık yollar çoktur sanatçılara, kurulu düzen onlara da tanıdığı fazlasıyla topluma karşı suç işleme hakkını ve işin kötüsü suç üstü yakalayamazsınız bu açık yola balıklama dalanları.

Oysa onlar insanların bugününü değil yalnız geleceğini de satışı çıkarmışlardır. Sanat alanında yapılan bu satışların acısını çocuklarına varıncaya kadar çekecektir halkımız.

Gözükten gerçekler içinde çeşitli seçenekleri vardır Akademi resim öğrencisinin. Okulu bitirip ister banka memuru, ister reklamcı, isterse orduda bile kalabilir ve daha ne meslekler vardır onu bekleyen.

Ama ressam olmak istiyorsa (bu tür ressamlıkta arsa satımı, sosyete ressamlığı, banka ressamlığı, polis ressamlığı, halıcılık sanayi ressamlığı gibi konularla uğraşmak özel bir ayrıcalıktır, son yıllarda iyi bir ressam olmanın gereğidir bütün bunlar) kelimenin; tüm anlamıyla sadece «ressam» olmaksa amacı, ya toplumun yakıcı sorunlarından, kopuk ve bunun acısını çekerek yalnız birtakım

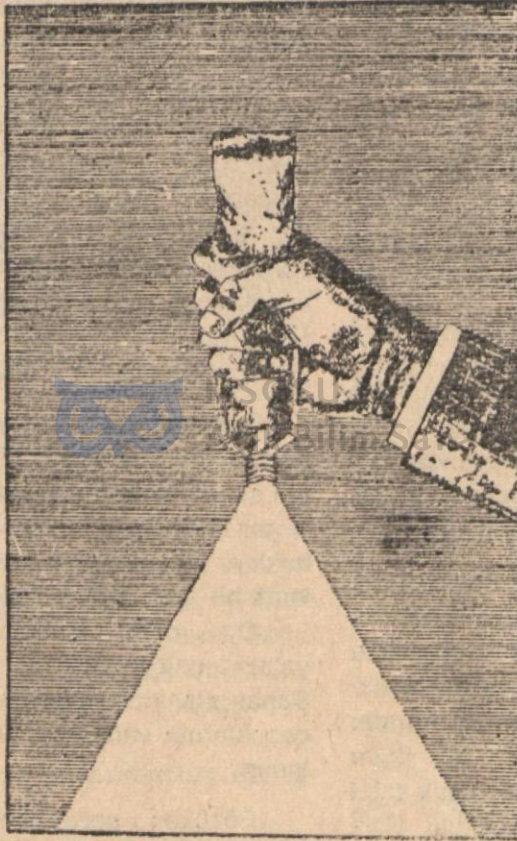
estetik sorunların ressamı olacak ya da bu estetik sorunlara da boşveren «akıllı» piyasa ressamı olacak, yani turnak içinde anlattığımız işleri yapacak.

Biz şunları söylüyoruz, bir başka yolu seçenler olarak. Yeni gelişen zorluklarla dolu, sonuna kadar özveri isteyen yoldur bizim yolumuz. Biz bu yolu seçmek zorundaydık, çünkü gözlerimizi kapıyamıyorduk halkımızın dinmeyen acısına, çünkü satılacak bir şey görmedik sanatçı dürüstlüğü müz, insanlığın

geleceğini. Gelecek güzel günlerdeki onurlu bir yaşama bağladık hayatımızı. İşte bunun için böyle bir yol seçtik biz, bu yolda yürüyoruz yürüyeceğiz.

Yakında çağdaş edebiyatçılarımız kadar güvenle yürüyeceğiz, onlar kadar örgütlü onlar kadar vazgeçilmez olacağız halkımız için.

Ülkemizin tüm ilerici müzicileri, tiyatrocuları, mimarları, heykeltıraşları ve diğer sanat dallarındakilerle birlikte aynı yolda omuz omuza, aynı coşku dayız...

VİKTOR BILLEVITCH

3. Uluslararası Akşehir
Nasreddin Hoca Şenliği

«Yeni gelişen zorluklarla dolu, sonuna kadar özveri isteyen yoldur bizim yolumuz»
S. Vardal

Dünya Ulusları Edebiyatından

Örnekler / Şiir

— BAŞLARKEN —

Hazırlayan S. Vardal

Gerçek bir sanatçı için bir sanat dalıyla ilgilenirken yaşamın diğer alanlarına ilgisiz kalmak olanaklı değildir. Sanatçı olmak bir ressamın yaşayan diğer sanatlarla ve ekonomi politikla asgari ölçülerde de olsa ilgilenmesi zorunluluğunu gösterir bu. Durum bir heykeltıraş bir müziker için de aynıdır. Edebiyat var olan bu olguların en önemlilerinden dir. Kendisini böylesine kuvvetli duyuran ede

biyat, Akademimizin plastik sanatlar alanındaki sanatçı adaylarının bir çoğunun ilgi alanında, amacımız bu alana daha çok kişiyi sokabilmektir. Bu anlayışla her sayımızda size edebiyat konusunda tanınmış yazarların eserlerinden örnekler sunacağız. İlk olarak şiir konusunu seçtik. Bir program içinde dün ya şiirinden aktarmalar yapacağız. Fransız şiiriyle bu sayımızda seçtiğimiz Hegasippe Moreau, Guillaume Apollinaire, Paul Eluard ve Guillevic'i şiirleriyle size tanıtıyoruz. Faydalı olmak dileğiyle...

HEGESIPPE MOREAU

MSGSU

Pariste 1801 yılında doğdu. 1830'da barikatlarda matbaa işçileriyle birlikte dövüştü. Yıl maz bir halk savaşçısı, bir devrim şairidir. 1838'de öldü.

GENÇLERİN CENAZE MARŞI

Hepsi öldü, göz kırpmadan, yiğitler gibi,
umutsuzluğun kolu kanadı yok;
tutalım göz yaşlarımızı, tutalım bari,
duralım karşısında cellatların, dimdik.

Bu çocuklar büyüdüler bayraklarla,
türkülerle, ta beşikten beri.
Sesleri dolaştı durdu, sesleri,
alçaktan alçaktan, kulaktan kulağa;
sabrımız taşı, haydi haydi,
tembel yarınlarda cicek açsın.
Yoksa bu halk, bu kocaman halk,
ağına mı düşecek gene köleliğin,
etmişken az önce düşmanı darmadağın,
kazanmışken az önce büyük zaferi?
Gene mi yaşayacağız o kanlı üç günü,
kaldırmak için zorbalığı, kulluğu,
açlığı, yoksulluğu kaldırmak için,

Hepsi öldü, göz kırpmadan, yiğitler gibi,
umutsuzluğun kolu kanadı yok;
tutalım göz yaşlarımızı, tutalım bari,
duralım karşısında cellatların, dimdik.

Halk görindi uyandı, açtı gözünü,
halk içinden içinden başladı söylenmeye;
Namussuzlar nasıl da yolumuzu kesti,
kral nasıl da sivrildi yoksulluğun üstünde,
kanımla sulanan Louvre'de sivrildi.

A'tının maltının tükürmüşüm ben içine,
kral tahtını parçalamış atmışım ben,
sadaka mı dilenciyim acıp elimi,
düşmanla dişe diş dövüşmek dururken

Hepsi öldü, göz kırpmadan, yiğitler gibi,
umutsuzluğun kolu kanadı yok;
tutalım göz yaşlarımızı tutalım bari,
duralım karşısında cellatların dimdik.

Göz yaşı döküyordu özgürlük,
kondisini besleyene, büyütene, göz yaşı,
ama kılıcı vardı özgürlüğün,
savaş çıgıkları kopardı karanlıkta;
Kahrolsun ezenler bizi!
Kahrolsun kanımızı emenler!
Alın terimizi içenler kahrolsun!
Kahrolsun yiyenler ekmeğimizi!
Akıtılan bunca kan dökülsün onların üstüne,
bir mezar önünde, düşmanları halkın,
boğazlasın yesinler birbirlerini.

Hepsi öldü, göz kırpmadan yiğitler gibi,
umutsuzluğun kolu kanadı yok;
tutalım gözyaşlarımızı, tutalım bari,
duralım karşısında cellatların, dimdik.

Kargaşanın içinden birdenbire bizimkiler
fırladı,
birdenbir e titredi insanlar tepeden tırnağa,
bir anda şaşkına döndü tekmiil Paris,
kalktı binlerce kol hainlere karşı havaya,
ant içti bütün halk, göğsünü yumrukladı,
dedi, yok olacak bu zulüm bu zorbalık, bu
baskı.

Ve bir gün canlar caldı, son canlar.
Gözünüz aydın insanlar, gözünüz aydın!
Can çekişir meydanlarda düşmanları halkın!
Gözünüz aydın insanlar, gözünüz aydın!

Hayır, onlar yollarını şaşırmamışlardı.
Onlar vardılar bile bile varacakları yere.
Onlar seve seve verdiler canlarını.
Öldüler kurtuluşu için fukara halkın.
Canım özgürlük, canım vatan, canım!
O nasıl uyanıştı öyle,
nasıl sardıydı dört bir yanı
bütün sınırlarda bağımsızlık orduları.
Getirecekti insanlara mutluluğu eşitliği,
getirecekti insanlara kardeşçe yaşamayı.

Hepsi öldü, göz kırpmadan yiğitler gibi,
umutsuzluğun kolu kanadı yok;
tutalım gözyaşlarımızı, tutalım bari,
duralım karşısında cellatların, dimdik.

Siz kendinizi düşününüzde görürdünüz hani,
şu kar içinde, dağlar gibi apaydınlık,
vatanın bağrına gömüldünüz işte öyle, anlı
şanlı.

Oysa, top patlarsa dışarıda, çocuklar, top
patlarsa,
sizin içerde, sınıflarda ödünüz kopardı,
Ama nasıl hakkından geldiniz bu ağır, yüce
işlerin!
Uyandırınca analarınızı o alçakların pis
zaferi,
bir daha kapısından giremeyeceğiniz
evinizde,
ne kadar dayanılmaz oldu kimbilir acılar,
kimbilir ne kadar derin!
Hepsi öldü, göz kırpmadan yiğitler gibi,
umutsuzluğun kolu kanadı yok;
tutalım göz yaşlarımızı, tutalım bari,
duralım cellatların karşısında, dimdik.

Siz artık yoksunuz bu dünyada,
üstelik sövüyorlar size ağız dolusu,
ama sizi tek başıma savunan benim işte.
Bir ağlatsaydık analarını o alçakların,
küllerinizin üstüne tükürenleri bir
haklasaydık,
böyle bir zafer kazandıklarına pişman
olurlardı bin kere.
Tekor teker diz çöküp sizin mezarlarınızın
üstüne,
derlerdi, neden yaptık bunu, neden yaptık,
neden yaptık?
Hepsi öldü göz kırpmadan yiğitler gibi,
umutsuzluğun kolu kanadı yok;
tutalım göz yaşlarımızı, tutalım bari,
duralım karşısında cellatların, dimdik.

Ev yiğitler, çocuklar kutsal ölümler,
ku'oklarım inleyen ezgilerinizle dolu,
çok erken bıraktınız bu dünyayı, hiç
yaşamadan,
şimdi bos durur saflarımızda bir kardeş yeri,
oysa bağımsızlık, özgürlük türkülerini
ne güzel söyledik hep bir ağızdan,
ben burda, yoksulluğun yatağında,
siz orda, darağaçlarında, kapıların önünde,
aydınlık günlere açılan kapıların.

Hepsi öldü, göz kırpmadan, yiğitler gibi,
umutsuzluğun kolu kanadı yok;
tutalım göz yaşlarımızı, tutalım bari,
duralım karşısında cellatların, dimdik.

(Çev.: A. Kadir-Şerif Hulûsi)

GUILLAUME APPOLINAIRE: 1880'de Roma'da doğdu. Banka memurluğu ve gazetecilik yaptı. 1914 savaşında edebiyat çalışmalarını cephede de sürdürdü. 1918'de öldü. Aşk, tabiat, vatan sevgisi konularını güçlü biçimde işlediği gibi savaşın acılarını, gelecek aydınlık günlere olan inancını da şiirlerinde dile getirdi.

KÖŞE

Yoksul ihtiyarlar tabanlarını vura vura yere,
patrondan iş beklerler.
Elleri ceplerinde, beklerler titreye titreye.
Konuşmazlar, tanımazlar çünkü birbirlerini.
Mırıldanır içlerinden biri ara sıra,
«Hay allah belasını versin!» der.

Arabalar geçer, çamurları sıratır üstlerine.
Pardesülü baylar geçer, görmezler, omuz
vurur iterler.
Islatır ihtiyarcıkları yağmur, iliklerine kadar.
Kaldırıp yakalarını kamburlaşırlar bir parça
daha.
«Hay allah kahretsün!» der ve öksürürler.

Hastaneye düşünceye dek bu böyle sürecektir.
Tükürecekler son günlerini kapkara, kanlı
balgam,
«sol ciğeri de sarmış herhal» diye düşünerek.
Ağlayacaklar belki de ufak çocuklar gibi.
Ve sonra «işimiz allaha kaldı» diye diye,
bir bir çekip gidecekler bu dünyadan.

(Çeviren: A. Kadir-Şerif Hulûsi)

PAUL ELUARD: 1895'de Paris'te doğdu. Birinci dünya savaşına katıldı, toplumcu şiir anlayışına yöneldi. İkinci dünya savaşında Alman işgaline karşı yurdunun kurtuluşu için yiğitce savaştı. Şiirlerinde halkın dayanma gücünü, umudunu ve barış, özlemlerini ustalıklı dille getirdi. En büyük Fransız şairleri arasında çok önemli bir yeri vardır. 1952 yılında öldü.

YAŞIYORUM

Sonsuz düşler içinde yaşıyorum
 mevsimlerin, yılların,
 yaşamının sonsuz düşleri içinde,
 örgüsü içinde biçimlerin,
 renklerin, sözlerin, işlerin.
 Yaşıyorum baş döndüren güzellikte,
 bayağı çırkınlıkta,
 taze düşüncede, sıcak istekte, aydınlıkta,
 sıkıntılar, acılar içinde.
 Yaşıyorum ölüme karşı.
 Yaşıyorum ışıklı ince ırmakta,
 karanlık duru pınarında
 göllerin, kirpiklerin.
 Havasız ormanda, durgun çayırdı,
 uzakta kücölmüş denize,
 silinmiş göğe doğru
 Yaşıyorum taş gibi kalabalığın cölünde,
 tek başına kalmış insanın yuvasında,
 kavuşan kardeşlerin ocağında,

hem kıtlık içinde, hem bolluk içinde,
 gündüzün kargaşasında, gecenin düzeninde.

Sağlama bağıyorum yaşamayı.
 Bugünü, yarını kuruyorum.
 Yaşıyorum yerde ve gökte,
 ateşte ve dumanda,
 akılda ve çılgınlıkta,
 ölüme karşı, ölüme.
 Toprağa karşı yaşıyorum, toprağa,
 öüm düşlerinden daha gerçek.

Yeryüzündeyim işte.
 Burda ne varsa benimle.
 Yıldızlar var gözlerimde.
 Doğuruyorum bilinmeyeni

toprak ananın verdiğince.
 Sınır çizemez anılara, umuda bilinmeyen.
 Kurmalı yarını bugünden.

Çev: A. Kadir-Asım Bezirci)

GUILLEVC : 1907'de Carnac'da doğdu. İtalya-Habeş, İspanya savaşları sırasında toplumcu anlayışa eğildi. Aragon, Eluard, Desnos gibi ozanlarla aynı sırada Hitler faşizmine karşı Fransa'nın kurtuluşu için çarpıştı. Yeni Fransız şiirinin önemli geçişlerinden biridir.

AĞAÇ

Ne güzel olacak
sabah aydınlığında ağac
közlüğün kapağı düştüğü gün,
efendilerin kovulduğu gün,
kendi kendisiyle başbaşa kaldığı gün
güneşin karşısında halk.

Ne güzel olacak
ağaca ilk günün şavkı vurunca,
halk sokakları doldurunca,
sevinçten bağırınca çağırınca,
ağacı görünce
şavkın içinde
boyu boyunca.

(Çev: A. Kadir)

YAŞAMAK ARTIYOR

Ne zaman bize derler:
Yaşamakta bir artış var,

demek istemezler kadınların
genişledi bedenleri.

Demek istemezler boyu uzun
ağaçların bulutlardan.

Yolculuk edilebilir
demek istemezler
birazcık bir çiçekte.

Sevişenler her gün sabahdan
akşama dek sarmaş dolaş
demek istemezler.

Demek isterler ki düpedüz
zorlaşmada gittikçe
insanca yaşamak.

(Çev: A. Kadir - Afşar Timucin)

Devam Sorunu ve Öğrenci – Öğretim Üyesi ilişkileri Üzerine

Akademide sabah ve öğlen yoklama yapma sınırlamasının nasıl bir eğitim önlemi olduğunu bilince çıkartmamız gerekir.

Genelde tüm Akademinin, özelde resim bölümünün mesleki bağlarının hayatla olan ilişkisi, öğrenciye somut olarak gösterilemeyince, öğrencinin eğitimin devamlılığına olan bağlılığı zayıflıyor ve birey, yaşamı kavrama kazanma tavrını öğrenimiyle paralel iş hayatının içine girerek gerçekleştiriyor. Pratik hayatın ona getirdiği çelişkiler daha somut ve zorunlu olduğu sürece resim üretimi bir geçitirme, bir soyutluk olarak yaşanıyor. Bu durum akademide dış görünüş olarak bir çalışmazlığın, üretimsizliğin temeli oluyor.

Yönetim ve öğrencilerin ilişkisi hayatın her alanında olduğu gibi buradada, yönetimin tümüyle öğrenciden kopuk tavrı, soruna bakarken öğrenciyi kaytarıcı, tembelle ve kaypak olarak karalamasını getiriyor. Bu tanım haklı olarak kişiliğini bulmamış öğrenci üzerine baskı tedbirlerini medrese ve «devletlülük» zihniyetiyle gerçekleştirmek tavrını üretiyor. Burada gözden kaçırılan, öğrencinin hayatla bağlarını kurmak üzere yaptığı çalışmalarında samimi olduğu gerçeğidir. Öğrencinin kendini arayışı, bir çıkış yolu arayışı, lise çağı kaypaklığında asla değildir. Yönetimle olan ilişkisinde böyle yanlış bir yargının tavrıyla muhatap olması, onun hayata karşı şartların ürettiği özgür ve çok yönlü davranmak insiyatifine vurulan haksız ve faydasız bir darbedir.

Resim bölümünde öğrencinin üretkenliğini sağlamak için alınan devam zorunluluğu tedbirleri, toplum ve sorunlarından kopuk devletin, bu şartlardaki geçekondur çözümü, geçekondur sorunu olarak değerlendirip geçekondur yıkımına gitmesi kadar yanlış bir perspektiftir.

Kitleyle doğru ve asgari organik bağlarını kuramamış yönetimlerin getireceği her çözüm, hayata aykırı bir çözümsüzlük olacaktır.

En basit anlamda baktığımızda Akademi öğretene, eğitenleri, eğitilenlerden çok «yukarıda», çok daha «bilgili» ve bu «bilgiyi» karşısındaki yapının özünü, çelişkisini, psikolojisini v.s. birikimini hiç tanımadan uzaktan sunmaya çalışan ve gerçek anlamda öğrenciyle sentezleşmekten çok uzak bir davranış içinde görüyoruz. Bu konum yönetimdeki bürokrat yapının daha da kendi içinde, herşeyi bildiğine inanan lonca ilişkileri düzeyindeki niteliğini ebedileştiriyor. Böylesine modern olmaktan uzak tabanla olan ilişkisinde öğretirken, öğrenmeye de açık ve «güvenli» olmayan dinamiklerin objektif olmaktan soyunuk kuru bir adam kıyma makinesi olduğunu hayatın her alanı bize göstermiştir.

Düzenin çarpıklığının getirdiği bütün bu olumsuzluklar içinde öğretene de, öğrenene de ortak sorunu ve dostu gerçektir. Eğer öğretmenlerimiz meselenin bu kadar basit olmadığını kavrayıp, olaya kolay yargılarla yaklaşımdan vazgeçerlerse ve çelişkilerine daha önyargısız yaklaşırlarsa. Yani meseleyi kesip atmak değil. Meseleyi ameliyat etmek, hastayı kurtarmak zorluğu ve yürekliliğine girerlerse, öğrenciyle kurulacak doğru, saygılı diyaloga öğrenci hemen rezonans gösterecektir. Bundan kimsenin şüphesi olmasın Çünkü öğrenci de kendi çelişkisini çözmede yarımsız, yalnız ve doyumsuzdur.

Genelde hastalığın en primitif çözümü, yönetenlerin, öğrenciye doğru yaklaşıp öğrencinin acılmasını sağlamaları, sürekli öğrencinin değişimleri, kapalı, eksik, çözümsüz yanlarıyla ilgili olmaları, öğrenciyi bir birey olarak tek tek tanıma analizine giderken tek tek öğrenciye ve sorununa yardım ve öneri

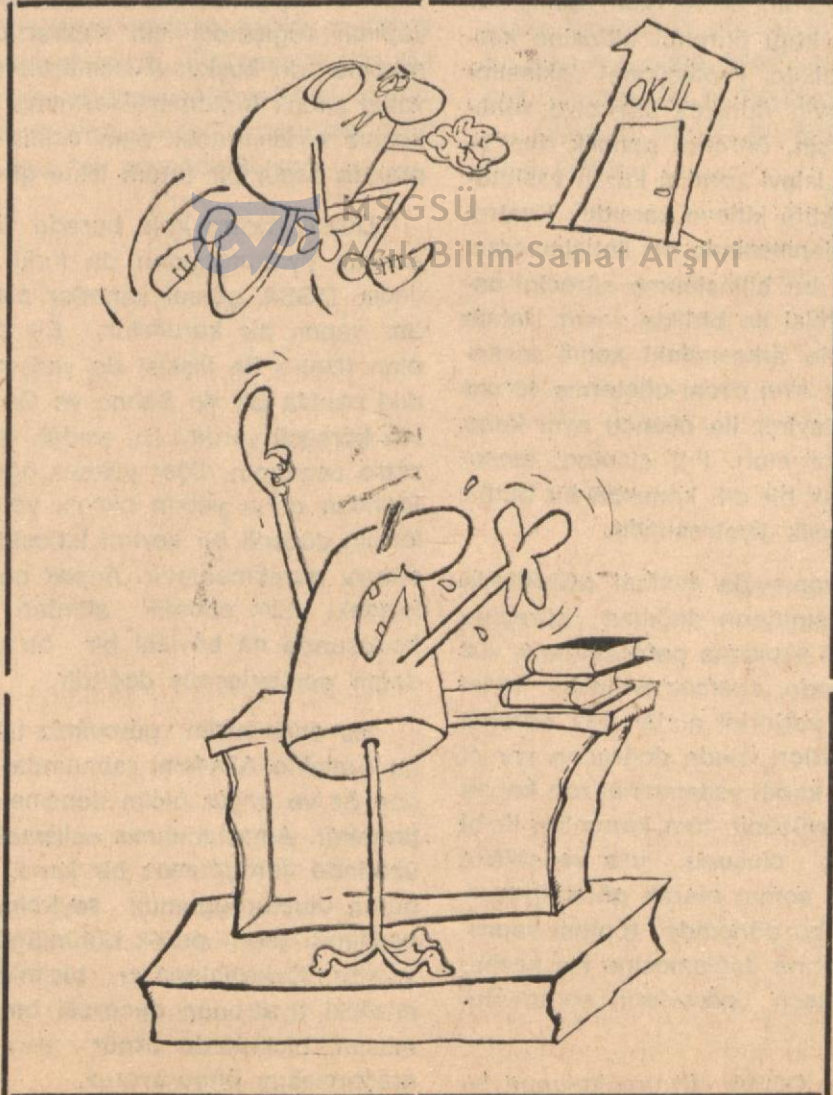

getirebilmeleri davranışını hayata geçirmele-
ri, ancak bu ruhsuz yabancılaşmış kapitalist
ilişkileri kırmanın alt yapısını oluşturabilir.
İşin en zor yanı bu. Buradan toplu olarak
ve özel mesai harcayarak öğreten ve öğ-
renenlerin katıldığı oturumlarda sorunlar aka-
demik ve bilimsellik tavrı içinde bilince çıka-
rılır.

Bu önerinin Akademide geçerliliğinin kolay-
lığı, her öğretmenin sıcak olarak kırk elli öğ-
renenle ilişkili olması gerçeğidir. Eğitimci
niteliği, hür teşebbüs, bilgi, birleştiricilik,
eleştiri ve öz eleştiriye açıklık, kurulan ilişki-
lerde saygınlığı yaratma, insan tahlili, celiş-

ki tahlili ve mesleki sorunlara çok yönlü eğil-
mek demek olduğuna göre, bu oran insan
enerjisini aşmayacak düzeydedir.

Önerinin zorluğu ise, tek tek her düzey-
de küçük burjuva ilişkisinin düzen tarafından
çıkarılarak ayrıştırıldığı veya öyle algı-
latıldığı bu yapıda, bağlayıcı, doğru ilişki
kurmanın bilinci, dünya görüşü, sosyal nitelik,
karakter, organlı ve toplu davranma yürekli-
liği olduğudur. Bu açıdan sonuçlar uzun vade
lidir fakat insan ilişkisinin başaramadığı, in-
sancıl saygı değerlerinin billurlaşp yücelme-
diği yerde hiçbirşey olmaz. Hiçbirşeyin baş-
langıcının temeli atılamaz.

Karikatürler : Murat Körüz

Öğrenci Gençlik Tiyatrosunun DGSA Özelinde Görevleri

Öncelikle, görevlerinin neler olduğunu irdelmeden, öğrenci gençlik tiyatrolarının tanımlamasını yapmamız gerekiyor. Bu kavram genelde yüksek öğrenim gençliğinin amatör tiyatro çalışmalarını içerir. Profesyonel tiyatrolarla olduğu kadar diğer amatör tiyatrolarla da farklılık gösterir. Halkevleri, yerel amatör tiyatrolar, vb. den ayrıldığı yön, seyircisini seçme olanağı olmayışıdır. Sınırlı bir kitleye, içinden çıktığı öğrenci kitlesine karşıdır görevi öncelikli. Profesyonel yaklaşımda toplumsal işlevin yalnızca seyirciye yönelik olmasına karşın, öğrenci gençlik tiyatrosunun toplumsal işlevi kendini kuran topluluğa ve içinden çıktığı kitleye karşıdır. Tiyatroyu kitle'nin bilinçlenmesinde bir iletişim aracı olarak görürken, bu bilinçlenme sürecini çalışanları ve seyircisi ile birlikte yaşar, sahne önündeki kitle ile arkasındaki kendi insanlarını yetiştirmede aynı özeni gösterme sorumluluğunu taşır. Seyirci ile oyuncu aynı konumu paylaşan, sorunları, ilgi alanları, amaçları bir olan, ortak bir dili konuşan bir bütündür öğrenci gençlik tiyatrosunda.

Her toplum yapısında sınıfsal çelişkilerin arttığı, egemen sınıfların dağılma sürecine girdiği ve toplum yapısının parçalanmaya yüz tuttuğu dönemlerde, «gerçek aydınlar» ilerici güçler yanındaki verilerini alırlar. Biz öğrencilerde üretim ilişkileri içinde doğrudan yer almadığımız halde kendi yaşamlarımızda kapitalist sistemin çürüyüşünü, tüm kurumları ile bencilikten uzak oluşunu, usa ve ahlâka arkını düştüğünü somut olarak görebiliyoruz. İşte bu nedenle bu dönemde toplum yapısının insanlık yararına değişmesine hız kazandırmada bize düşen görevlerin sorumluluğundayız.

Bu anlamda DGSA tiyatro kolunun bu mücadele içindeki konumu nedir? ne olmalı-

dır Bunun tiyatro alanı içindeki yansıması nasıl olacaktır? «Tiyatro alabildiğine özgür bir tutumu, kendini toplumun en hızlı akımlarına kaptırarak, toplumda derin değişiklikler yaratmada en çok sabırsızlanmaları gereken kişilerle birleşerek seçebilir.» (Bertolt Brecht, Tiyatro için küçük araç.) Brecht'in burada söz konusu ettiği «hızlı akımlar» toplumsal yapının değişiminin tanımlanmasıdır. Hâkim yapının değişmesi için sabırsızlanmaları gerekenler de kuşkusuz sömürülen sınıftır. Tiyatro ancak toplumsal devrinme iradi güçleri ile hız kazandıracak olan sınıfla bütünleştiği oranda özgür bir tutum içine girebilir.

DGSA tiyatro kolu burada diğer öğrenci gençlik tiyatrolarından da farklı bir konumdadır. DGSA görsel sanatlar alanında öğretim yapan bir kurumdur. Bir eylem sanatı olan tiyatro ile ilişkisi de yadsınamaz. (Kaldığı okulda bir de Sahne ve Görüntü sanatları kürsüsü vardır.) Bu açıdan Akademide tiyatro sanatının diğer yüksek öğrenim kurumlarından daha yetkin olması ve öğrenci kitlesinin düzenli bir seyirci kitlesine dönüşmüş olması gerekmektedir. Ancak ne var ki okul içindeki tüm etkinlik alanları gibi tiyatro konusunda da böylesi bir birikim bu güne değin gerçekleşmiş değildir.

Bu anda bizim görevimiz tiyatro olgusunu özellikle Akademi tabanında doğru çağdaş öz ve özgür biçim denemeleri ile geliştirmektir. Amaçladığımız çalışmalar açısından üzerinde durduğumuz bir konu, birlikte bir bütün oluşturduğumuz seyircimizle birlikte kendimizi teori- pratik bütünlüğü içinde eğitmektir. Çalışmalarımızı biçimlerken, Akademideki tiyatronun deneysel bir niteliği olmasını, biçimlerde özgür yaratıcı bir tavır araştırmasını öngörüyoruz.

Ancak deneysellik konusunda bizi bir

tehlikenin de beklediğini biliyoruz. Bilinçli bir senteze varılmadığı sürece öz ve biçim birbirlerini doğal olarak etkileyen olgular değil. Klasik bir biçim içinde devrimci bir öz sunulabilirdiği gibi ileri bir biçim denemesi karşı devrimci bir tavır sergileyebilir. Amacımız «ithal» biçimden olabildiğince kaçarak, kendi sorunlarımızdan kaynaklanan, kendi gözlem gücümüze dayalı çalışmalar yapmak.

Böyle bir sakıncalı durumu önlemek için her çalışmada neyi niçin öyle getirdiğimizi araştırmak ve aldığımız sonuçları dikkatle değerlendirmek zorundayız. Aziz Nesin'in dediği gibi (Türk tiyatrosu, sayı 420) «denemeler belli bir gereksinmeden doğacaktır.»

Sonuç olarak DGSA gibi bir sanat kurumunda öğrenci olmamız, Ve «Sanatın insanlar için çok önemli olan işlevini yitirmemesi, değişen ve ileriye giden yaşamla uyum kurulabilmesinin sürekli devinimi sağlayan deneylerle gerçekleştirildiği» (Özdemir Nutku, Geleceğe dönük çağdaş tiyatro eğitimi üzerine öneriler adlı bildiri) gerçeği deneysel tiyatroyu bizim için tek seçeneğe kılıyor.

Boğaziçi Üniversitesi oyuncularını geçtiğimiz ay içinde «Bakire Julia ile Fahişe Magdela'nın ibret verici hikâyesi» adlı, kendi yazdıkları oyunu B.Ü.'de sergilediler.

...VE BİRLİKTE ÇALIŞMAK GERÇEKTEN ÇOK KEYİFLİ BİR OLAY

Boğaziçi Üniversitesi oyuncularını arkadaşların, çalışmaları daha ileri noktalara vardiirmek için başlattıkları tartışmaya kulak veriyoruz.

Bu tartışmayı daha geniş kapsamlı olarak sürdürmenin gerekli olduğu inancına katılıyoruz.

«Oturup birlikte oyun yazmaya soyunmak» girişimleriyle de amatör tiyatroya katkılarının artarak süreceğini biliyoruz.

Bizim de; birlikte çalışmanın, tüm zorluklarına karşın bizi eğittiğine, daha güzel ve iyiye götürdüğüne, gelecekte çok gereksinim duyulacak alışkanlıklara sahip kıldığına, yaşama daha doğru bakmamıza yol açacak deneyimleri sağladığına inancımız tam.

Gelecek sayıda bu konuya tekrar değinmek üzere...

DGSA Tiyatro Kolu

MSGSÜ

Açık Bilim Sanat Arşivi

Halk Biliminin İncelenmesine Girerken

Halk bilimini; bir toplulukta yaşayan insanların, gelenek ve göreneklerini, yüzyıllardan beri söylenegelen türkülerini, masallarını, fıkralarını, atasözleini, bilmecelerini, tekerlemelerini, efsanelerini derleyen, mimarisini, oyunlarını yaşayış ve duyusunu anlamaya çalışan bilim dalı olarak tanımlıyoruz.

Bütün bu ürünlerse o toplumun yaşam biçimi ve şartlarından, üretim ilişkilerinden kaynaklanır.

Günümüz Anadolu insanının oyunlarını, müziğini, giysilerini, el sanatlarını, mimarisini, edebiyatını araştırmak, incelemek istersek Anadolu insanının hangi uygarlıkları tanıdığını, bu uygarlıkların birbirini nasıl etkilediklerini ve özelliklerini de incelemek zorundayız.

Anadolu insanının İsa'dan önce 8 binlere kadar uzanan tarihi incelendiğinde yarımadanın çok sayıda uygarlığı kucakladığını görüyoruz.

6500 lerde kurulan Çatal Höyük'te yapılan kazılarda taştan, mermerden, kilden ufak heykelciklere rastlanıyor, bunların yanısıra duvar resimlerinde müzik tarihindeki ilk belgeyi buluyoruz; Geyik dansı. Resim davul çalarak oynayan ilk Anadolu insanını tanıtıyor bize. Günümüzde kullanılan davul ise Çatal Höyük'teki duvar resminden bu yana çok az değişmiş, çapı biraz daha büyümüş, tokmağı ise biçim olarak yüzyıllardır aynı. Mezopo-

tamya kültürü kadar zengin ve ona eş değer de bir uygarlık olan Alaca Höyük ise İsa'dan önce 3000 yıllarına rastlar. Bu yörede yapılan kazılarda ortaya çıkan 13 kral mezarın da çeşitli el sanatlarının yanısıra iki vurma saz bulunmuş.

Bu kazılarda cenaze törenlerinin müzik eşliğinde yapıldığı ve ağıtlar yakıldığı ortaya çıkmıştır. Bu dönemde bulunan vurma sazlar Sistr ve çarpara'yı yüzyıllar sonra Osmanlı saraylarında görüyoruz. Sistr mehter takımının daki çevgen halini alıyor, Çarpara ise evvelâ İsa'dan önce 2000 lerde Hititlerde, daha sonra Osmanlı imparatorluğu döneminde saraylarda kullanılıyor günümüzde kullanılmayan bu saz eski bir İstanbul türküsünde yaşıyor; «Çarparayı al da gel.»

İsa'dan önce 2000 yıllarına kadar devam eden Eti uygarlığı Tunç çağında en yüksek noktasındayken Anadolu'ya gelen Hititler tarafından yıkılıyor. Eti ve Mezopotamya uygarlıklarının etkisi altında olan Hititliler de, kabartmalarında halay çeken Anadolu insanını işlemişler, ayrıca Anadolu müziği denince ilk akla gelen bağlamayı bu kabartmalar da gövdesi, sapı, hatta püskülüne kadar görüyoruz.

Kabartmalarda, çarpara eşliğinde oynayan Hititli, bizim, Hitit çağının dans figürlerini dolayısıyla Anadolu dans figürlerini tanımamızı sağlıyor. Kabartmalarda kolları dirseklerinden kırık olarak havaya kaldırıl-

miş, parmaklarından tutuşmuş insanları görüyoruz. Daha sonra Anadolu'nun batı kıyısına yerleşen Grekler, Hitit mirasına konarlar ve Grek uygarlığı kaynağını nice uygarlıkların kaynağı Anadolu'dan alır.

Daha sonraki yüzyılda Anadolu'ya orta Asya'dan göç edenler bütün bu köklü uygarlıkların üzerine gelmişlerdir. Kendilerine özgü türküler, efsaneleri atasözleri, mimarileri, giysileri, el sanatları kısaca farklı yaşam biçimleriyle Anadolu'ya gelen bu insanlar yüzyıllardır yarımada da var olan kültüre yeni bir yön vermişlerdir. Çinicilik, halıcılık mi maride yeni özellikler, yeni halk çalgıları, yeni gelenek ve görenekler var olanlarla kaynaşmış yeni gelenleri İsa'dan önce 6500 lerde Çatal Höyük'te yaşayan insanlarla aynı beşiğe almıştır.

Günümüzde ise yüzyıllardır yaşayan bu değerler hızla ortadan kaldırılmakta, bu koca uygarlık bizden koparılmaya çalışılmaktadır. Egemen sınıf bu değerleri yozlaştırmakta, bize kendi danslarımızı, müziğimizi, çalgıları-

mızı, kimi halk ozanlarımızı unutturmaya çalışmaktadır. Bunu bir fabrikada köyden gelen işçiler arasında yapılan bir anketle somutlayabiliriz. Anadolu'nun farklı yörelerinden gelen bu işçilerden %80'inin Orhan Gencebay'ı yani arabesk diye adlandırılan yoz müziği % 15'inin ise diğer müzikleri dinlediklerini görüyoruz.

Burjuvazinin tüm bu çabalarına karşı, devrimci aydınlar olarak bizler kültürümüzün insanlığın gelişim sürecindeki aşamalarını bilmeli, yani onu tanımalı, sahip çıkmalı, özünü boşaltmadan geliştirip değiştirmeli bu anlamda yozlaştırma çabalarını boşa çıkartmalıyız.

NOT: Dayanışmanın bundan sonraki sayılarında DGSA Halk Bilimi kolunun Halk biliminin çeşitli dallarında yaptığı araştırma ve inceleme yazıları yer alacaktır.

DGSA Halk Bilimi Kolu

MSGSÜ

Açık Bilim Sanat Arşivi

Kooperatif - Haberler

Çoğu kez ödev yetiştirmek ya da atölyelerimize girmeden önce kağıdımızı ve çeşitli ihtiyaçlarımızı temin etmek için kooperatife gireriz.

Belki de o gün kooperatifte, yalnız bizi arayıp soran var mı diye uğramışızdır. Ya da arkadaşımıza not bırakmak için.

Veya, kısa süre kalması için taşıyamadığımız eşyalarımızı bırakırız.

Veyahut da işleyişini beğenmediğimiz için kooperatife hiç uğramayız bile.

Dıştan bakıldığında kabaca böyle tarif edilebilen kooperatifimizin biraz daha içine girmeye ne dersiniz?

1974-1975 öğretim yılı sonunda okulumuz da, akademi öğrencilerine ekonomik sorunlarında yardımcı olmak amacıyla öğrenci Tüketim Kooperatifi kurulması doğrultusunda girişimlerde bulunuldu ve verilen mücadele sonucu okulumuz öğrencileri kendi kooperatiflerine kavuştular.

Kooperatif hakkında bir takım açıklayıcı bilgilerin yararlı olacağı kanısındayız;

Kooperatif, ekonomik bakımdan zayıf olanların, birleşme ve dayanışmalarından doğacak güçle belirli hedeflere ulaşılması amacı doğrultusuna iktisadi ve sosyal güçlükleri yenmek için, örgütlenmeleridir. Bizler kooperatife ticari kurum gözüyle değil, DAYANIŞMA BİRLİĞİ olarak bakmalıyız. Kooperatiflerde amaç diğer ticaret ortaklıklarından farklı olarak doğrudan doğruya kazanç elde etmek ve paylaşmak değil karşılıklı yardım ve dayanışma yoluyla ortaklarına ekonomik yönde yarar sağlamak ve onların ihtiyaçlarına cevap vermektir. Bu nedenle çoğu kere iktisadi yönden zayıf üretici ve tüketicileri iktisaden güçlü sermaye kesiminin sömürsüne, aşırı kâr hirsına karşı tek başlarına elde edemediklerini sağlamak üzere bir araya getirdiği için kooperatif toplumsal bir organdır.

Kooperatif bir iktisadi kuruluş olduğuna göre, bu amaç doğrultusunda birlikte çalışma esasına dayanır. Kooperatif hareketlerin

de başlangıcı, insan yapısında var olan dayanışma eğiliminin sonucudur. Kooperatif ortakları her zaman aynı hak ve sorumluluklara sahiptirler. Kooperatif tüzükleri tam eşitlik sağlar. Ortaklar arasında eşitlik esastır. Ortakların mali veya sosyal durumlarındaki farklar kooperatiflerde herhangi bir üstünlük unsuru olamaz. Bu özellikleri ile kuruluş, işleyiş ve yönetimin de temel etken sermaye olan kapitalist ticaret şirketlerinden ayrılır.

Kooperatif ortaklarının kendi istekleriyle katıldıkları ve diledikleri zaman ilişkilerini serbestçe kesibildikleri, bu durumda arzu ederlerse katılma payı olarak yatırdıkları paranın tümünü geri alma hakkına sahip oldukları bir kuruluştur.

Kooperatif hakkındaki bu açıklayıcı bilgilerden sonra kendi okulumuzdaki kooperatifçilik hareketine bakabiliriz. Sömürü düzeni içinde eğitimde fırsat bilen kapitalist mekanizma fakir ve orta halli öğrencileri yıkıma götüren, piyasa oyunları ile dolu bir düzen kurmuştur. En gerekli araç ve gereçlerin ticaretin aşırı kâr amacı ile piyasa spekülörlüğünün, vurguncuların eline geçmiş. Bu mekanizma ile ekonomik alanda mücadele eden, piyasa vurgunculuğunun, üzerinde yaşadığımız geri bıraktırmış ülkemizin carpık kapitalist düzeninin doğal bir uygulaması olduğuna hatırdan çıkarmamalıyız. Bu alt yapının, mevcut sömürü düzeninin devamını kendi çıkarları için gerekli gören hakim sınıflar üst yapıda da bu süreci pekiştirmeyi amaçlıyorlar. Bizler öğrenci olarak bu düzenin gelecekteki savunucuları olma yolunda eğitim gören kişileriz. Fakat konumumuz biraz daha farklı. Aydın olma eğilimimizin ağır basması bizi, halkımıza karşı daha bir sorumlu olmaya zorunlu kılıyor. İşte bu sorumluluğun bilincinde olmanın getirdiği görev, bizi, kendi sorunlarımızı da içeren tüm sorunların çözümünü doğrultusunda verilen mücadeleye destek olmamızı da getiriyor. Bu nedenle kooperatifte verilen ekonomik mücadele-

nin asıl hedefi bu sömürü düzenine karşıdır. Sorun bu yönleri ile ele alınarak, D.G.S.A. öğrencilerinin verdikleri akademik — demokratik mücadeleye katkısı ile büyük bir boşluğu da gidereceğine inanıldığı için akademik öğrencileri ve öğretim üyeleri tarafından bir tüketim kooperatifi kuruldu.

Yukarıda belirtilenlerin ışığında özet olarak amacımızı iki maddede toplayabiliriz:

1—Öğrenci kitlesinin ülkemizdeki kapitalist düzenin aşırı kâr arzusundan en az derecede etkilenmesini sağlamak.

2—Asıl önemlisi, birinci maddede belirtilen mücadeleye, genel olarak ilerici devrimciler tarafından tüm yurdumuzda verilen demokrasi mücadelesinin bölünmez bir parçası olan, DGSA öğrencisinin akademik demokratik mücadelesine katkıda bulunmak.

Öğrenci kitlesinin ekonomik gücü, onun inisiyatif sahibi olmasında, edilgenlikten kurtulup etken olma mücadelesinde önemli bir yer tutmaktadır. Kooperatifimiz belirtilen amaçları doğrultusunda birlik ve dayanışma ile verdiği o mücadelenin ürünü olarak, Okulumuzdaki kültür kollarının kuruluşlarına ve bunların çalışmalarına ekonomik yönlere, gücü oranında katkıda bulunmuştur. Aynı şekilde akademik öğrencileri tarafından çıkarılan Dergisinde maddi finansmanını Kooperatifimiz üstlenmiştir. Amaçlarımız doğrultusunda öğrenci temsilciliği ile de benzeri organik ilişkilerimiz devam etmekte ve edecektir.

Önce bugüne kadarki çalışmalarımızda bizlere yardımcı olan tüm arkadaşlara teşekkür ettikten sonra; şimdi de 23 Mayıs 1978 tarihindeki genel kurul toplantısında yapılan seçimle yönetime gelen yeni yönetim kurulu olarak bizler, görev süremiz boyunca «Neler yapabildik; Neleri için yapamadık; Bundan sonra neler yapılabilir, neler yapılmalı ve yapmalıyız»ın acısını sizere, bu yazımızda getireceğiz ve bundan sonra da getirmeye çalışacağız.

Kooperatif geçen dönem, yönetime gelmemizden hemen sonra, uzun bir süre kapalı kaldı. Bu dönemde satış yapma olanağı olmadığı, üye kayıt edilemediği, üye aidatları toplanamadığı için kooperatif hiçbir gelir sağlayamadı. Bu arada daha önce alış bağlantıları yapılan mallarla ilgili ödemeleri, borçları vermek zorunda olmamız, kurumun ekono-

mik açıdan —kaçınılmaz olarak— olumsuz yönde etkilenmesini getirdi.

Bizler, yaz aylarında yapılan D.G.S.A. Giriş Kurslarını, her yıl olduğu gibi bu yıl da düzenleyerek ikili bir amaca ulaşmak istiyorduk:

1—Kurslardan elde edilecek gelirle, bozulan ekonomik durumu düzeltmek ve ileri götürmek.

2—D.G.S.A. ne girmek isteyen arkadaşlara yardımcı olarak, piyasada salt ticari amaçla açılan kurslara, bir anlamda paralarını «kaptırmalarını» önlemek. Ayrıca, özellikle Anadolu'dan gelen, yoksul, yeterli resim eğitimi görmemiş arkadaşlara, ücretsiz kurs olanağı verip onların sınavlara olabildiğince iyi hazırlanmalarını sağlamak ve tüm bu arkadaşların daha nitelikli arkadaşlar olarak D.G.S.A. ne girmelerine de yardımcı olmak bu amaçlarla açtığımız kurslar, ekonomik açıdan istediğimiz sonuçları vermedi. Nedenleri de kısaca şöyle idi.

1—Okul yönetiminin çeşitli engellemeleri ve kısıtlamaları

2—Bazı grupların kendi açtıkları kurslarla rekabet ortamı yaratmaları.

Kooperatifin ekonomik alanda bir örgütlenme olduğu ortadayken, bu olumsuz nedenler ve ilişkiler, bizim, kurslara başlamadan önce çözmeyi düşündüğümüz bir çok sorunu, doğal olarak çözümsüzlük yönünde etkiledi ve kısıtladı. Şimdi de bu sorunları biraz açmaya çalışalım:

Yemek sorunu, eğitimde başarılı olmamızda büyük etkisi olan iyi beslenme açısından en önemli sorunumuzdu. Bu sorunumuzla ilgili, yaptığımız görüşme ve araştırmalar sonucu; müteahhitlerin ve diğer okullardaki yemek kurullarının, yemeği adam başına 35-40 T.L. na çıkarttıklarını öğrendik. Bunun üzerine yönetimden yetkili kişilere; kooperatifin, okuldan aldığı 5 TL. yardım ile arkadaşlara, akademide çalışanlara, düşük fiatla yemek çıkartamayacağını ve birçok okulda olduğu gibi okulumuzda da yönetimin bu sorunumuza çözüm getirmesinin gerektiğini ilettik. Ancak, yaklaşık olarak iki aydır, bu konuyla ilgili hiçbir olumlu gelişme olmamıştır. Bu yüzden de tüm öğrencilerin, aktif bir şekilde, bu sorunun çözümüne yönelik yaptırımlarını hayata geçirmeleri gerekmektedir.

Kurslardan kalan para ile çözmeye çalıştığımız, bizce bir diğer önemli sorunumuz da; arkadaşlarımızın okul araç ve gereçlerinin, düşük fiatla, kaliteli ve eksiksiz olarak temini idi. Bu sorunu çözümlediğimiz oranda arkadaşların kooperatife olan güven, ilgi ve sorumluluklarının da artacağına inanıyorduk. Hemen ekleyelim ki kooperatifte halen temin edemediğimiz birçok araç ve gereç olabilir. Ancak, bu arada, kooperatifin işlevini tam anlamıyla yerine getirmediğini bu yüzden de üye olmadıklarını, aidatlarını düzenli olarak yatırmadıklarını söyleyen arkadaşlara; kooperatifin en büyük gelir kaynağı olan üye aidatlarının düzenli olarak yatırıldığı ve güçlerimizi birleştirdiğimiz oranda, işlevini yerine getirebileceğini yani «ektiğimiz kadarını biçeceğimizi» hatırlatmak isteriz. Ve bu konuda arkadaşlardan yardım ve önerilerini bekliyoruz. Örneğin, arabası olan arkadaşlar (benzin masrafı karşılanmak üzere) bizlere yardımcı olurlarsa, nakliyesi ucuza geldiği için mallar daha ucuza satılacak ve daha çok mal bulunacaktır. Başka bir örnek: İmalatçı, toptancı, ithalatçı kırtasiyeci tanıdıkları olanların bizlere bu kişilerle ilişki kurmamızda yardımcı olmaları. Başka bir örnek. Mesleki, felsefi, politik kitapların bol miktarda olması ve ucuza satılması için, ilişkileri ve tanıdıkları olanların bizlere yardım etmeleri. Bu örnekler çoğalabilir.

Diğer bir sorun da arkadaşların teksir, fotokopi, ozalit ihtiyaçlarının karşılanması idi. kurslardan yeterince gelir sağlasaydık, fotokopi makinası almak için paranın bir kısmını bu amaç doğrultusunda kullanmak istiyorduk. Fakat kurslardan kalan gelirin tümünü malzemelerin temini için kullandığımız için, bu sorunun okul yönetimince, kooperatifin desteğiyle, çözülmesi gerekmektedir. Burada, konuyla ilgisi olduğu için, okul yönetiminden bir yetkiliyle yaptığımız görüşmeden de bahsetmek istiyoruz. Kendisi, bi-

ze kurslardan kalan para ile nicin fotokopi makinası almadığımızı, kısa sürede kendisini finanse edebileceğini söyledi. Akıl verdikleri için sağolsunlar! Ama kurslar süresince bizi engelleyenlerin başında da kendisinin geldiğini unutmasınlar.

Çoğu maddi olanaksızlıklar nedeniyle çözümlenemeyen sorunların (bugüne kadar tam anlamıyla gerçekleştiremediğimiz kültür kolları ve tesilciliğe ekonomik yardım gibi) yanı sıra, ancak birlikte davrandığımız, birlikte çalıştığımız oranda çözebileceğimiz sorunlardan da bahsetmekte yarar var. Örn: Kantinin temiz tutulması ancak hepimizin çabalarıyla gerçekleşebilecektir. Aynı şekilde eleştiri getirirken **Daha yapıcı ve BizZat içinde görev alarak, getirmeliyiz.**

Kooperatifte daha kaliteli ve ucuz mal bulunması gerektiğinin, ihtiyaç malzemelerinin birçoğunun eksik olduğunun birçok sorunun çözüm beklediğinin bizler de farkındayız. ve elimizden geldiğince çözmeye çalışıyoruz. Ancak, kuruluş aşamasını yeni yeni tamamlayan kooperatifimizin üstlendiği görevlerinde amaçlanan noktalara tam ulaşamaması sanırım doğal karşılanması gereken bir durumdur. Ve burada, hepimiz eksik ve yanlışlarımızı öz eleştiri olarak koymalıyız. Bizlerin yarınlara daha güvenli bakmamızı sağlayan unsurlar, sayımızın giderek çoğalması, gün geçtikçe artan birlik ve dayanışma duygusu, devrimci yardım severlik, ve düzenin bireysel çıkarlarına dönük tüm sömürü kurumlarına karşı ortak nefretten doğan mücadele yetisidir. O yüzden ki bugün sınırlı imkanlara sahip olduğumuz halde yarınlara daha cesaretle yürüyeceğiz.

Yapıcı Eleştiri, Uyarı, Öneri ve Yardımlarını bekliyoruz. Hep beraber çalışalım. Kooperatife üye olalım, Aidatlarımızı düzenli olarak yatıralım.

**IDGSA. Öğr Tük Koop
YÖNETİM KURULU**

Üniversite Yasa Tasarısı Üzerine

78 yılı CHP ağırlıklı hükümetin; devleti restore etmek, devlet - toplum ilişkisini yeniden kurmak, devletin «saygınlığını» artırmak ve «toplumsal barışı» sağlamak gibi amaçlarla yönetime gelmesi ile başladı.

MC döneminde iyice sarsılan toplum devlet ilişkisi; aslında; devletin bir mekanizma olarak, kapitalizmin gelişmesine ayak uyduramaması, onun gereklilerine cevap veremez duruma gelmesi, parlamentonun işlevini yitirmesi, yürütme aygıtının özellikle MC hükümetleri zamanında bütünsel bir işleyişten uzaklaşması, (Cepheyi oluşturan partilerin herbiri ellerinde bulundurdıkları kurumlara kendi politikaları doğrultusunda işleyişler getirmişlerdi. sanayi - MSP Sağlık - MHP v.b), gibi olgularla diyalektik bir ilişki içinde dir. Bütün bu olgular devletin etkinliğini sarsmıştır.

Burada, en etkin değerdeki olgu bizce, yaşanan «bunalımlı» süreç içinde toplumun tüm kesimlerinde ortaya çıkan (farklı düzeylerde ve yönlerde de olsa) «politik bilinclenme»dir Buna bağlı olarak, özellikle devlet mekanizmasını işleten geniş memur kadrolarının politikleşmesi hemen dikkati çekiyor.

CHP Hükümetinin bugünkü durumunu, getirdiği uygulamaları, yukarıda değindiğimiz olguları inceleyip, «Yeni üniversite yasa tasarısı»nı kavramaya çalışmak doğru olacak kanısındayız.

Devlet konusunda marksist tez en özlu ifadesiyle şöyledir: «Devlet egemen sınıfın baskı aracıdır.» Görülür ki burada araç ve onu kullanan arasındaki ilişkiden bahsedilmektedir. Ayrıca burada sözü edilen «devlet» değişmez bir yapı olarak değil, değişmez bir fonksiyon olarak ele alınmaktadır. Yani baskı fonksiyonu. Kuşkusuz bu fonksiyon her üretim biçimine özgü devlet yapısı ve araçları ile yerine getirilir. Feodal devlet, burjuva devlet gibi ayrımlar bunun için yapılır.

Oyeyse bir sınıfın devleti baskı aracı olarak kullanması şu genel tarihi oluşumla mümkün

kün hale gelir: Önce bu sınıfın ekonomik alanın belirleyici sınıfı haline gelmesi, ardından bu konumun nesnel gereği olarak devletin kontrolünü biçimsel ele geçişi ve sonra ele geçirdiği bu aracı kendi isteklerine göre yeniden düzenlemesi. Bütün bunlar bir tarih içinde tamamlanacaktır.

Buraya kadar yaptığımız kısa açıklamadan çıkan sonuç şöyle ifade edilebilir: Ekonomik alana egemen sınıfın siyasal iktidarı ele geçirmesi, yani devleti bir baskı aracı haline getirmesi bir süreci gerektirir. Bu süreç içinde egemen sınıf, geçmişin egemenleriyle iktidar düzeyinde bir mücadeleyi sürdürür. Her toplumda bu mücadele o ülkenin kendi tarihi özelliklerinin belli bir farklılık kazandırdığı özel biçimde sürer.

Türkiye'de iktidar düzeyinde sürdürülen bu mücadele, özellikle son 30 yıldır çeşitli aşamalarından geçerek 12 Mart dönemiyle bu yukarıda sona ermiştir. 12 Mart, Türkiye kapitalizmi için tarihi bir dönüm noktası olmuştur diyebiliriz.

12 Mart döneminde, artık ekonomik - toplumsal hayatımızın temel belirleyici üretim biçimi haline gelmiş olan kapitalizmin egemen sınıfı tekeli burjuvazi ile (kendi siyasal partileri aracılığıyla) tarihimizde «asker-sivil bürokrasi» olarak tanımlanan güçler arasındaki iktidar mücadelesi, özgü biçimler alarak sürmüş ve dönem tekeli burjuvazinin zaferiyle noktalanmıştır. Ve burjuvazi, kendi istorleri, ideolojisi doğrultusunda devletin; dini, eğitimsel (okullar), Aile Hukuk Siyasal (Değişik Partileri içeren sistem), Basın, yayın haberleşme, kültürel (Edebiyat, spor güzel sanatlar Ahlak) gibi ideolojik aygıtlarını ele geçirme mücadelesi vermektedir. Bu ideolojik kurumların hepsi aynı hedefe yöneltilir üretim ilişkilerinin yeniden üretimi, yani kapitalist sömürü ilişkilerinin yeniden üretimi.

Her biri bu hakim ideolojinin yayılması fonksiyonunu kendine özgü yollarla yerine ge-

tirir. Siyasal aygıt (Partiler) bireyleri devletin siyasal ideolojisine uydurur, bu ya «demokratik», «dolaylı» parlamenter ideolojidir yada dolaysız, faşist ideolojidir. Haber, yayın aygıtları (basın, televizyon radyo gazete vs.) ile tüm «yurttaşları» milliyetçilik, şovenizm, liberalizm, ahlakçılık v.b. dozlarıyla besler. Kültürel aygıt da aynı şeyi yapar (Şevonizm de sporun rolü en ileri derecededir.) Dini aygıt çeşitli vaazlarla bu dünyanın geçici olduğunu, sabretmek gerektiğini, sonunda gene toprak olunacağını dünya nimetlerinin altıdıcı olduğunu v.b. açıklamaya çalışır.

Burada en büyük rol okula düşer. Eğitim kurumlarının işleyişine DAYANIŞMANIN geçen sayısında yeterince değindiğimiz kanısındayız. Buralarda, kapitalist toplumsal formasyonun üretim ilişkilerinin, yani sömürülenler ile sömürenler arası ilişkilerin yeniden üretiminin gerçekleştiğini, egemen sınıf ideolojisinin toplu halde «kafalara yerleştirilmesi» ile kaplanmış bir kaç beceri ve meslek öğretildiğini yani sonunda «robot»lar imal edildiğini yinelemekle yetineceğiz.

Ülkemizde ekonomik alt yapıda etkin ve belirleyici durumda olan tekelleri burjuvazi, üst yapı kurumlarında hegemonyası altına alıyor. En önemli ideolojik aygıtlardan biri olan öğrenim kurumlarında bunun dışında kalmaz tabii Burjuvazi, 12 Mart'tan sonra eğitim kurumlarının denetim ve baskı altına alınması ile ilgili önemli Anayasa değişiklikleri yaparak (1750 sayılı üniversiteler yasası) önceden 1960 anayasası ile var olan liberal, klasik üniversite işleyişine somut olarak müdahale etmiştir. 1750 sayılı yasa her türlü özerkliği zedeleyici, baskıcı bir yasadır. Fakat burjuvazinin bu konuda attığı somut bir ileri adımdır (kendine göre). Bugün, burjuvazi bu adımı pekiştiriyor ve 1950 sayılı yasayı da yeterli görmeyerek onun boşluklarını doldurarak üniversiteyi, yüksek öğrenim kurumlarını tamamen hükümete bağlı kurumlar haline getiriyor. Fakat ilginçtir ki bu bol «demokrasi özerklik, tenel hak ve özgürlükler» kelimeleri kullanılarak yapılıyor! Daha sonra detaylı inceleyeceğimizde göreceğimiz gibi bu kavramların hepsi göstermelik içeriği boşaltılmış, sahte denilebilir.

CHP. Böylesine bir uygulamayı, daha önce

savunduklarına ters bir uygulamayı neden yapıyor? Görevi gereği...

12 Mart döneminden bu yana Türkiye toplumu giderek yoğunlaşan bir siyasal, toplumsal hareketlilik sürecini yaşamaktadır. Toplumun başlıca iki kampa ayrılması daha da netleşmekte bu süreç içinde. Türkiye toplumunun kurumsal-somut ifadesiyle örgütsel yapısındaki bölünme en açık biçimde devlet aygıtında görülmektedir. Gerek devletin bir mekanizma olarak ele alınışında ve gerekse mekanizmayı işleten devlet memurlarının tutum ve eğilimlerinde tesbit edebileceğimiz bu olgunun önemi şuradadır ki sınırlı toplumu karakterize eden, ayakta tutan temel ilişkilerden yönetici devlet-yönetilen toplum ilişkisi Türkiye toplumunun varolan durumunda geniş ölçüde işletilemez hale gelmiştir.

Türkiye'de devletin bir mekanizma olarak kapitalizmin gelişimine ayak uyduramaması, onun gereklerine cevap veremez duruma gelişinin çeşitli nedenleri vardır. Parlamento'nun işlevini yitirmesi, yürütme aygıtının özellikle MC hükümetleri döneminde bütünsel işleviştiren uzaklaşarak federatif kurallara göre işler hale gelişi v.b. olgular öncelikle gözlemlenebilir. Burada belirtilmesi gereken nokta, bütün bu mekanizmaya ilişkin olguların, devletin etkinliğini azaltıcı nitelikte olmasıdır.

Fakat daha öncede belirtildiği gibi asıl önemli olgu, devlet mekanizmasını işleten memur kadrolarının politikleşmesidir. Devlet kadroları toplumdaki genel siyasal bölünmeye uyarlı olarak başlıca iki kampa ayrılmışlardır. Türkiye'nin bugünkü durumunda devletin temel baskı aygıtlarındaki profesyonel kadroların bile siyasal eğilimlere göre bölündüğünü görmekteyiz.

Devlet işletmelerinde çalışan teknik elemanlar, öğretim üyeleri, asistanlar, öğretmenler ve diğer memur kadrolarının yanında, siyasal eğilimlerin hele sol siyasal eğilimlerin en az etkilediği - eğer bir etkilenebilir olursa bunun mutiaka sağ nitelikte bir etkilenebilir olduğu- polis kadrolarında bile siyasal ayrışma yürürlükte. Ve onlar da diğer devlet memurları gibi yerine getirdikleri işlevi tartışma konusu yapmaktadırlar. Öğretmenlerin «Halk için öğrenim» v.b sloganlarda ifadesini bulan siyasal - mesleki talepleri bir benzerini sol

eğilimli polis derneği POL-DER'in «Halkın polisi olmak istiyoruz» sloganında bulunmaktadır. Bu arada hatırlanmalıdır ki sağ eğilimli polis derneği POL-BİR üye sayısı itibarıyla POL-DER'den daha güçsüzdür. TUMÖD ve TUMAS öğretim üye ve yardımcılarının demokratik kitle örgütleri olarak bu süreçte saf larını belirlemişlerdir.

Devlet kadroları içindeki bu bölünmenin doğal sonucu «devlet görevi»nin eskiden anlaşıldığı gibi «nötr» bir görev olmadığının bilincine varılmasıdır. «Devletin tarafsızlığı» bir yanılsama; ve devlet eyleminin «düzen» korumayı amaçlayan belirli, seçilmiş bir politikaya uyarlı olduğu ve değerlendirmesinin nasıl bir düzenin amaçlandığına göre yapılması gerektiği giderek berraklaşmaktadır. Bu durumda geniş memur kadroları «düzen» sorununun kendileri için hayati önemini kavramaktadırlar. Giderek bilinçlenen memur kesimi devlet hiyerarşisinin tepesinden gelen emirlerin basit bir uygulayıcısı, yerine getiricisi değildir. Bu emirleri ve kararları yürürlüğe koymada sahip olduğu siyasal anlayışa göre belirli bir insiyatifi kullanmaktır. Toplumun diğer kesimlerinde de bu politikleşme aynen izlenebilmektedir. İşçi sınıfı hareketinin ülke ölçeğinde gelişmesi, uygulamaya konulan grev ve direnişler ekonomik yapıyı etkilemektedir. Aydın öğrenci gençlik hareketi artık orta dereceli okulları da kucaklamış, etkilemiştir. Yüksek öğrenim kurumları, liseler; robot gençler değil, düşünen ve emekçi halk yararına eğitim yapmak isteyen devrimci öğrencilerinin büyük oranda hâkim olduğu kurumlar durumundadırlar. Kısaca, yığınların Türkiye tarihinde ender görülür bir şekilde politize olduklarını ve «hareketlendiklerini» görüyoruz. Halk, faşist cinayet ve terörlerin arkasındakileri farkedebilmekte, baskıların enflasyonu kayat pahalılığını işsizliği ve IMF yi nedenleriyle kavrayabilmektedir. Bütün bu durumlar, varolan siyasal düzende devlet ve toplum ilişkilerini sarsmakta, tahrip etmektedir.

Bu yüzden devleti restore etmek, devlet toplum ilişkisini yeniden kurmak için iktidara gelen ve amacının toplumsal barışı sağlamak olduğunu söyleyen Ecevit hükümetinin, ve CHP nin başlıca ve temel görevi devleti «sağlamlaştırmak»tır. Devlet otoritesinin yeniden topluma kabul ettirilmesi, «düzen»in

sağlanmasıdır. CHP hükümetinin, sosyal demokrasiye uygun bir perspektivle, toplumdaki çatışmanın «devletin etkin ve tarafsız» gücü ile önleneceğini ilan etmesi politikadan daha çok politik bir hedef olarak ortaya çıkmaktadır. Çünkü hangi anlam verilirse verilsin tarafsız bir devlet gücü yoktur. Sosyal demokrasinin savunduğu anlayışına göre, devlet kurumu soyut olarak, kendinden bir iktidara sahiptir. Böyle bir anlayışa göre devletin, kendini ayakta tutan sınıflardan bağımsız bir gücü, iktidarı vardır. Böylece sosyal demokrat yönetim bu iktidarı halk yararına kullanabilir. Bu, şüphesiz yanlış bir görüştür. Devlet gücü devlete el koyan ve devlet yoluyla toplumu yöneten sınıfın gücünden gelir. Kapitalist toplumda, devlet, kapitalist sınıfın uzun vadeli çıkarlarına ters düşerek işlemez. Sosyal demokrasi ile geleneksel «yönetici, bürokrat» ideolojisinin iç içe geçmesiyle oluşan CHP deki egemen ideoloji, toplum—devlet ilişkisinde belirleyici olanın «devlet» olduğunu kabul eder ve bu ilişkiye devletten bakar. Bu yüzden de ilişkinin sarsıldığı yani toplumun devletin denetleyemediği bir hareketlilik içine girdiği durumlarda o, bunun nedenini «devlet» te arar. Devlet' teki neden ortadan kaldırıldığında, devlet otoritesi sağlamlaştırıldığında toplumdaki «sonuç» ve sonuçlar da ortadan kalkacaktır. Sosyal demokratik perspektif budur.

Bu sosyal demokratik perspektivi tartışmak, onun «devlet»i kutsallaştıran faşizm gibi eğilimlerle belirsiz olan sınırını göstermek burada konumuz değil. Şu kadarını belirtelim ki bu konuda onunla sosyalist perspektif arasında kesin bir ayırım vardır. Sosyalistler toplum devlet ilişkisinde toplumun neden, devletin de sonuç olduğunu ve ayrıca tarihi bir sonuç olduğunu temel alırlar. Yani devlet, sürekli değişen toplumun sürekli değişen ama varlığını hep sürdüren bir «sonucu» değil, toplumun gelişiminin —değişiminin— belirli bir noktasına kadar varlığını sürdüren bir «sonuç» tur.

«Bir şeyin gerçek niteliği, köşeye sıkıştığında, zor zamanda belli olur» diyen bir söz var. Dikta ve faşizm yanlılarının toplumun elindeki hakları alıp «devleti güçlendirmek» istedikleri, toplumun ise bu «devlet güçlendiricilerinin» niyetleri karşısında haklarını savunmak istediği, böylece kesin tercihlerin

söz konusu olduğunu bir «zor durum» doğduğunda sosyal demokrasi gerçekten de iki cami arasında kalıyor. «Çelişkileri uzlaştırmak» konumundan dolayı bu duruma sık sık düşmesi kaçınılmaz oluyor.

Muhalefette iken durumu idare edilebilirdi edilmiştir de. En geniş halk kesiminin sol muhalefeti kendinde toplayabilmiştir. Ama şimdi devlet yönetiminde olması onu tercih hakkında yoksun kılıyor. «Devleti demokratileştirmeyi» çok isterdi ama yakasını bırakmayan «talihsizliği» şimdi onu devletin otoritesini, etkinliğini ve gücünü artırmak görevi ile başbaşa bırakmıştır. Muhalefette iken, MC nin çıkarmak istediği bazı baskı yasalarını mecliste yada anayasa mahkemesinde engellemiş olan CHP bugün iktidar konumunda geçmişte engellediği karşı çıktığı yasaları daha da ağır biçimde hayata geçirmeye alışmaktadır. Baska ülkelerdeki sosyal demokrat partilerde pek rastlanmayan özelliğiyle, «devleti kurma» misyonu ile belirlenen bir tarihi mirasa sahip olan CHP, devlet otoritesini sağlama «tarihi görevine» çok kolay adapte olarak ve bu doğrultuda işleyişler getirmektedir. Görülen budur.

CHP iktidarının başarısı: «devleti» sağlamlaştırmak, devlet toplum ilişkisini devletin otoritesini kuracak biçimde «düzenlemek» görevini yapıp yapmamakla ölçülecektir.

Türkiye işveren sendikaları Konfederasyonu'nun en yetkili kisi: Halit Narin'in; CHP'nin 16 Mart 1978 günü I. Üniversitesinde faşistler tarafından yapılan kitle katliamı üzerine DISK'in diğer meslek ve öğrenci... örgütlerinin de katılmaları ile 20 Mart günü işi bırakma eylemi düzenlemesi karşısında aldığı tavır ve Ecevit'in, bu protesto hareketini düzenleyen ve katılanların «hukuk devleti kuralları» içinde cezalandırılacaklarını öfkeyle açıklamasından sonra: «... uzun zaman dir işlemeyen devlet otoritesinin ilk defa olacak devreye girmesinden dolayı biraz daha ümitli» olduğunu belirtmesinden de anlaşılacağı üzere CHP görevini başarabilme konusunda «güven» vermektedir.

CHP hükümeti içinde bulunan ekonomik ve toplumsal bunalımın faturasını, devlet otoritesini sağlamlaştırmak adına topluma yüklemek durumundadır. 70 cent'e muhtaç Türkiye ekonomisini düzenli bir işleyişe kavuşturmak için cıvılcık emperyalist ülke kapı-

sı bırakmayan CHP, birbiri ardına yapılan devalüasyon, hayat pahalılığı, işsizlik gibi sorunlar karşısında yükselen demokratik halk muhalefeti bastırabilmek ve etkisizleştirmek için her türlü demokratik hak ve özgürlükleri ortadan kaldırmaktadır. Bunuda demokratik hak ve özgürlüklerin «kötüye» kullanılmasına karşı adı altında «demokrasi» nin korunması için yapmaktadır.

CHP ve Ecevit, başa gmeden bol bol demokrasi ve umut tacirliği yapmışlardı. Bu nunla da arkalarında geniş kitleleri toplayabilmişlerdi. Kitleler CHP'nin ekonomik politik programına değil demokrasi özgürlük ve huzur vaad eden sözlerine inanmışlardı. Yapılması gereken bu muhalefeti «başa belâ» olmayacak duruma getirmektir. Bugün toplum sal muhalefet CHP'nin kontrolundan çıkmak ve sosyalistlerin denetimine girmek durumundadır. Toplumun çeşitli kesimleri demokratik kitle örgütleri işleyişinde birleşmektedir. Ecevit hükümetinin buna tepki olarak memur derneklerini kapatma yollarını araması buna da devletin tarafsız uygulaması adını vermesi anlamlı bir ebadır. CHP, POL-DER ve TÖB-DER i kapatamayınca işleyişini içten engellemenin şartlarını hazırlamıştır çeşitli tertiplerle... demokrasi adına. Ecevit hükümeti basa geldikten kısa bir süre sonra, büyük kentlerde polislin etkinliğinin artmasını «sivil sıkı yönetim»i -ensonunda merceğinde- ce naze, toplantı, gösteri yürüyüşü haklarını ortadan kaldırmayı «sivasi ruc» cezalarını artır mayı, getirdi. Anarşiye karşı koymak ve demokrasi adına?

Aralık ayı başlarında C.H.P nin hazırlat tığı bir dizi yasa gündeme geldi. Bu yasaları ancak CHP nin yüklendiği görev ile birlikte düşünebiliriz ve kavrayabiliriz. «Düzen»i sağlamak amacıyla getirilen bu bir dizi yasa tas lağını birbirinden ayrı düşünmek olanaksız. Bu yasa tasarıları şu başlıkları içeriyor.

- Dernekler kanunu
- Toplantı Gösteri yürüyüşleri kanunu
- Polis vazife-selahiyet kanunu
- İl idare kanunu
- Ceza kanunu
- Üniversiteler kanunu
- Orta öğretim disiplin yönetmeliği

Yukarıda adı geçenlerin herbiri incelen diğinde birbiriyle bağıntıları ve ortak özellik leri açıkça görülebilmektedir. Bizim bu çalışmamız

daki amacımız yeni üniversiteler yasa tasarısını incelemek olduğundan diğerlerine ayrıntılı değinmek istemiyoruz.

1976 CHP Programı «yasalar tasarılma aşamasındayken toplumun tartışmasına sunulacağı... ilgili kuruluşlardan görüş alınacağını söylüyordu. Oysa bu yasa tasarılarının hepsi kitlelerden özenle uzak tutularak hazırlanmış ve göstermelik olarak alelacele kurumlardan «görüş» istenmiştir. Birinci dereceden öğrencileri ilgilendiren yasa tasarısı hakkında hiçbir öğrenci kurum ve örgütünün görüş ve katkısı istenmemiştir.

Topluma «anarşiyi önleme tasarısı» olarak sunulan ve 8 konuda değişiklik getirdiğini belirttiğimiz yasaların ve düşünülen değişikliklerin özetini yapmakta yarar var. Bir kere dernek kurma ve derneklerde çalışma hakkında ve bu hakkın memurlar tarafından kullanılmasına ilişkin değişiklikler getiriliyor. Böylece başından derneklerin kurulması engellenmeye çalışılıyor. Engellenemediği oranda çeşitli bahanelerle kapatabilme amacından dolayı bir yığın kısıtlama gerekiyor. Örneğin dernekler hiç bir biçim ve şekilde siyaset izleyemeyecekler. Bu sınır hem bilimsel değil hem burjuva demokratik anlayışa bile ters! Böylece her dernek «kanarya sevenler derneği» olmalı herhalde?

İkincisi toplantı ve gösteri özgürlüğü ile ilgili düzenlemeler ve kısıtlamalar öneriliyor. Üçüncüsü, mülkiye amirleri ve devlet güvenlik örgütünün yetkilerine dönük yeni hükümler düzenleniyor. Ceza kanununda yapılan değişikliklerle «siyasi suç» kavramına yeni, geniş boyutlar getirilerek yetersiz görülen ceza hükümleri ağırlaştırılıyor. Tasarı toplantı ve gösteri yürüyüş yapmak isteyen yüzbinlerce, onbinlerce kişilik kitleler, mülki amirin «isteğine» uygun olarak gösterilen gün, saat ve güzergahta yürümek, gösteri yapmak durumunda olacaklar. Kendi istedikleri gün ve yer konusu, yada gösterinin yapıp yapılmaması tamamen mülki amirin inisiyatifine bağlı olarak düzenlenmiştir. «Kitlelerin hiç bir yaptırım gücü olamaz, (bizim istediğimiz dışında) kitleler politik tavır alamazlar» mantığının tipik bir uygulamasıdır bu.

Tasarının en önemli yanı belki de polis vazife ve yetkilerine getirilen yeni hükümlerdir. Özel hayatın gizliliği ve konut do-

kurulmazlığı konusunda polisin yetkileri ola-
bidine artırılmıştır. Sınır yok denilebilir. Artık mülkiye amirinin emriyle polis her yeri ve her kişiyi arayabilecek, kimliğinden «kuş-
kulanıldığı» kişileri tutuklayabilecektir. Oysa bu yetilerin daha azını tanıyan bir madde 74 yılında CHP'nin itirazı üzerine Anayasa mahkemesinde reddedilmişti. Şimdi getirilen bu yasada CHP kapsamı ve yetkileri çok daha geniş tutulan bir yapı istiyor. Maddeler dikkatle incelendiği zaman, yönetimin takdir yetkisine hiç bir sınır getirilmediği görülür. Örneğin arama emri için belli somut bir sınır lama yoktur. Yani polis istediği zaman istediği evi ve kişiyi basıp arama yapabilecektir. Burada bir hakkın sınırlandırılması değil doğrudan özünün ortadan kaldırılması söz konusudur. Yalnız mülki amir ve polise verilen bu sınırsız yetkilerle, Üniversite yasa tasarısında değinilen, «Özerk» yüksek öğrenim kurumlarına, yönetimin izni alınmaksızın el konulması durumu arasındaki «şaşırtıcı» uyum hemen dikkati çekiyor.

Orta dereceli okullar yönetmelik disiplin yasası özellikle bu kurumlarda güçlenen politik bilinci sindirmeye yönelik. Neredeyse hangi yöne baktığına kızıp ceza verilebilecek. Muğlak fakat sayfalar dolusu ifadeler kullanılarak öğrenciler üzerine caydırıcı olabileceğine inanılan her çeşit ceza getirilmiş. Rozet taşımaya bile hak yok! Ve Üniversite, Akademi, Yüksek okullar yasa tasarısı. Diğerlerinden hiç aşağı kalır yanı yok. Hareket noktası bu kurumları başı boşluktan kurtarıp hepsini ülkede kapitalizmin isterlerine uygun amaç ve işleyişler içine yöneltmek ve bunu en iyi bir şekilde merkezi olarak belirlemek ve denetlemek. Böyle bir yapının bilim kurumlarının özerk olması ile açıklanamayacağı açık! Devleti ele geçiren bir sınıfın devletin ideoloji yayan ve üreten kurumlarını ele geçirmek istemesi ve hegemonya kurması, buralarda kendi ideolojisinin yaygınlaştırılmasına uygulanmasına çalışması iktidarı sürekli elinde tutabilmesi için gereklidir. Ülkemizde burjuvazi'nin, eğitim kurumlarını bu amaçla ve bu yasayı yürürlüğe sokarak tam bir «tekeline alma» çabasında olduğu da açık! Bu kurumlardan çıkacak en ufak bir muhalefet, catlak ses bastırılacak. Tasarının öğrencilere yönelik kısmı daha önce orta dereceli eğitimde gördüğümüz özgün mantığı

taşıyor. «Anarşi» öğrencilerden ve üniversitelerden kaynaklanmaktadır. Ne pahasına olursa olsun bastırılmalıdır!

Görüldüğü gibi tasarı maddeleri doğru-
dan doğruya temel hak ve özgürlüklerle ilgili-
lidir.

Yasa tasarıları hakkında bu genel açıklama-
madan sonra ÜNİVERSİTELER YASA TASA-
RISI incelmeye girebiliriz.

Milli Eğitim bakanlığı uzmanlarının ve
Üniversiteler arası kurul temsilcilerinin oluş-
turduğu bir komisyonca hazırlanan yeni üni-
versiteler (ya da Yüksek Öğretim) Yasa tas-
lağı Aralık 78 ayı içinde üniversite, akademi,
yüksek okul yetkili kurullarında görüşülmeye
başlanmıştır. Tasarı bunalarda görüşülürken
hükümetin en dikkat çekici tavrı bu işi bir
an önce bitirmekten doğan aşırı acelecilik-
leri, getirilen eleştirilere kayıtsızlıkları oldu.
Bu; Biz bu işi yaptık, adet yerini bulsun di-
ye sizlere soruyoruz yoksa tabandan gelen
eleştiriler bizim için önemli değildir mantığı-
nın yansımasıdır.

Hükümetin bu acelesi iddia edildiği gibi
meclis aritmetiğinden doğan bazı nedenlere
dayanmamaktadır. Yeni üniversite yasasının
ta başından, hazırlanmasından başlayarak
anlamı, Ecevit hükümetinin «görevi» ile büt-
tünlük içindedir. Bu anlamı ve görevi tümün
de ve tek tek maddelerde görebiliriz.

Önce taslakta ver alan bazı maddeleri
belirtmekte fayda var.

1. Üniversitelerarası Denetleme Kurulu

Madde 4. Üniversite denetleme kurulu,
üniversiteler üzerinde Devletin gözetim ve
denetimini sağlayan bir kuruluştur.

Kurul, Yargıtay ve Danıştayın başkan ve
üyeleri arasında bu kuruluşlara üç yıl için
seçilecek birer üye ile; üniversite senatola-
rının öğretim üyelerinden gösterecekleri bi-
rer aday arasından Üniversitelerarası Kurulca
üç yıl için seçilecek iki üyeden oluşur. Kurul
kendü üyeleri arasından bir başkan ve bir baş-
kan yardımcısı seçer.

Madde 5 — Üniversite denetleme kuru-
lu, Devletin gözetimi ve denetimi görevini
yerine getirmek üzere:

a) Üniversitelerin organlarından veya bu
kurumlarda görevli kişilerden, gerekli gördü-
ğü durumlarda yazılı bilgi istemek,

b) Üniversitelerde görevli kişilerin disip-
lin veya ceza kovuşturması açılmasını gerek-
tiren fiilleri için kovuşturma açılmasını yetkili
makamlardan istemek; bu konuda yetkili or-
ganlarca alınan disiplin kararlarına karşı Üni-
versitelerarası Kurula itirazda bulunmak; on-
boş gün içinde gerekli kovuşturma bağlamadı-
ğı veya aksine bir karar alınmadığı, bağlanan
kovuşturma on geç üç ay içinde sonuçlandı-
rılmadığı takdirde Üniversitelerarası Kurul-
dan soruşturmacı atanmasını ve soruşturma
nın karara bağlanmasını istemek görev ve
yetkilerine sahiptir.

11. Üniversitelerarası Kurul Tanımı

Madde 6 — Üniversitelerarası Kurul,
yüksek öğretimi ve bilimsel araştırmaları ülke
gereksinimlerine göre plânlamak, yüksek
öğretimin yürütme ile işbirliğini sağlamak,
yüksek öğretim Kurumlarının eşgüdüm ve de-
netimini yapmak, yeni yüksek öğretim Kurum-
larının kuruluşları için karar almak ve karar-
ları uygulamak, yüksek öğretime alınacak
öğrencilerin seçim yöntemlerini saptamak ve
uygulamak, birden çok yüksek öğretim ku-
rumlarını birlikte ilgilendiren konularda ka-
rar almak ve bu kararları uygulamakla gö-
revli ve yetkili kamu tüzel kişiliği olan bir
kuruldur. Üniversitelerarası Kurul; Genel Ku-
rul, Yürütme Kurulu, Genel Sekreterlik ve Ça-
lışma Kurullarından oluşur.

Üniversitelerarası Kurul Genel Kurulunun
Kuruluş ve İşleyişi

Madde 7 — Üniversitelerarası Kurul Ge-
nel Kurulu, tüm üniversitelerin rektörleri ve
Senatoların kendi üyeleri arasından üç yıl
için seçeceği birer öğretim üyesi ile Kurulun
her üniversite senatosunun göstereceği birer
aday arasında ve değişik üniversitelerden üç
yıl için seçeceği birer hukuk ve maliye-muha-
sebe bilimleri öğretim üyesinden oluşur. Bir
önceki Başkan Kurulun doğal üyesidir.

• MADDE 13 — Üniversiteler kendileri
tarafından seçilen organları eliyle yönetilir.
Öğretim üyeleri dışında kalan üniversite mün-
siplarının, üniversite ve kuruluşlarının organ-
larında ne biçimde ve ne oranda temsil edi-
leceklerini ve bunların seçim yöntemlerini
Üniversitelerarası kurul bir yönetmelikle sap-
tar. Üniversiteler kendi gereksinimlerine göre
bu yaranın öngördüğü yönetim organları di-
şında danışma ve uzmanlık kurulları ya da
organları oluşturabilirler.

● **MADDE 25** — Üniversite öğretim üyeleri üniversitelerde öğretim kadrolarında görevli ya da sözleşmeli profesörler, doçentler ve yardımcı öğretim üyelerinden oluşur.

● **MADDE 27** — Üniversitede doçentlik sınavına girebilmek için... Uzmanlık ünvanını aldıktan sonra sınavına gireceği bilim dalı ile ilgili bir görevde en az üç yıl çalışmış olmak..

● **MADDE 30** — Böylece kadroya atanan doçentler atama tarihinden itibaren üç ay içinde Üniversitelerarası Kurulun göstereceği yeni kurulan, gelişmekte olan veya Üniversiteler arası Kurul tarafından yoksunluk bölgesinde olduğu kabul edilen bir üniversitede, kadrosu ile iki yıl için görevlendirilirler. Bu şekil görevlendirilen doçent'ler görev süresi sonunda kendi üniversitelerine kadrolarıyla dönerler:

● **MADDE 45** — Öğretim üyeleri ve aylıklı öğretim yardımcıları en az devlet memurları için kabul edilmiş olan günlük çalışma süresi kadar bir süre öğretim, bilimsel araştırma, inceleme uygulama ve yönetim görevleri ile, üniversite organlarıncı yapılan görevlendirilmeleri, ya da bu yasa ile verilen diğer görevleri yerine getirmek ve esasları Üniversitelerarası kurulca saptanacak belirli saatler içinde görevleri başında bulunmakla yükümlüdürler..

Üniversite öğretim üyeleri ve öğretim yardımcılarını serbest meslek icra edemezler, kamu ya da özel kuruluşlarda ücretli ya da ücretsiz görev yapamazlar. Öğretim üyeleri ve öğretim yardımcılarının bu yasanın öngördüğü görevleri ücretli de olsa, yerine getirmeleri tam gün haklarını kısıtlamaz.

● **MADDE 46** — Öğretim üyeleri ve öğretim yardımcılarını, gerektiğinde bulundukları üniversiteye bağlı yüksek öğretim kurumlarının, diğer üniversitelerde ve bunlara bağlı yüksek öğretim kurumlarında, ya da diğer öğretim kurumlarında ders vermek, seminer ya da uygulamalı çalışma yapma, yahut yeni üniversite veya fakülte'lerin kuruluşlarında çalışmak üzere görevlendirilirler. Görevlendirme, ilgili kurulların önerisi ve öğretim üyesinin bağlı bulunduğu üniversite senatosunun kararı ile olur.

● **MADDE 53** — Yeni kurulan, gelişmekte olan yada yoksunluk bölgesinde bulundu-

ğu Üniversitelerarası kurulca saptanan üniversite ve fakültelerin çeşitli bilim dallarında öğretim üyesi gereksinimini karşılamak üzere bu üniversite ve fakültelerde görevlendirilecek öğretim üyeleri her yıl ilgili kuruluşların rektörleri tarafından yazılı olarak yapılacak istek üzerine Üniversitelerarası Kurulda ad çekme ile saptanır. Bu işlem Üniversitelerarası Kurulun Nisan ayındaki toplantısında her yıl, gelecek öğretim dönemi için yapılır.

Bu madde gereğince yapılan görevlendirmelere uyulması zorunludur. Maddenin yürütülmesinden Üniversitelerarası Kurul Başkanı ilgili Rektörler ve Dekanlar sorumludur. Üniversitelerarası Kurulun yaptığı görevlendirme ve uymayanlar hakkında üniversite rektörleri gerekli disiplin soruşturması acararak, itiraz sürelerini de dikkate almak üzere, sonucu en geç 3 ay içinde Üniversitelerarası Kurula bildirmek zorundadırlar.

Sekizinci Bölüm Öğretim ve Öğrenciler Üniversitede giriş ve Üniversite Öğrenciliği ÖĞRETİM

● **MADDE 60** — Üniversitelerle, fakülte ve diğer kurumlarda, bu kuruluşların özellikleri ve gereksinimlerine göre çeşitli kademelerde, temel bilimler, ön lisans, lisans, yüksek lisans, uzmanlık ve doktora düzeylerinde yapılacak öğretim ve verilecek diplomalar, üniversite veya fakülte kurulurınca hazırlanan öğretim plândaki sıra ve koşullara göre öğretim ve sınav yönetmeliklerinde düzenlenir.

● **MADDE 61** — Üniversitelerde birinci vilda yoğun yabancı dil öğretimi zorunludur.. Bunun yanında yabancı dil öğretimini kapsayacak ölçüde diğer temel konular öğretimi de yapılabilir.

● **MADDE 72** — Üniversite içinde ya da dışında üniversite öğrencileri sıfatına onur ve haysiyet'ne aykırı harekette bulunan; üniversitenin sükûn ve huzur ve çalışma düzenini bozan; üniversite mensuplarının onur ve haysiyetine veya kişiliklerine saldırı yada saygı dışı davranışlarda bulunan öğrenciler; bu yasa ve «Üniversite Öğrenci Disiplin Yönetmeliği uyarınca; Uyarma, kınama, bir haftadan bir aya kadar üniversiteye devamin önlenmesi, bir veya iki yarı yıl için üniversiteye devamin önlenmesi veya Üniversiteden

çıkarma cezaları verilir. Üniversiteden çıkarılma cezası verilen öğrenciler, aradan beş yıl geçmesi ve cezayı veren organın izni koşuluyla üniversite giriş sınavlarına katılabilirler ve öğrenimlerine yeniden başlarlar.

● **MADDE 74** — Üniversitelerle bir üniversiteye bağlı kurumların yetkili yönetim organları, öğrenim ve öğretim özgürlüklerinin korunması ve tüm görevlerin düzenli şekilde yerine getirilmesi için her türlü önlemi almakla yükümlüdür.

Rektör, acele hallerde Dekan veya bağlı kuruluş yetkilileri üniversite binaları veya ekleri içinde, üniversitenin olanakları ile önlenmesi mümkün görülmemeyen olayların meydana gelmesi olasılığı karşısında, güvenlik kuvvetlerinden yardım isteyebilir. Bu istek derhal yerine getirilir.

Güvenlik kuvvetleri suçların ve suçluların kovuşturulması amacıyla herhangi bir davet ve izne bağlı olmaksızın üniversite binalarına ve eklerine, her zaman girebilir. Bu takdirde ilgili üniversite rektörlüğü veya bağımsız fakülte dekanlığı girişimde haberdar edilir.

İlgili kurumlar, kovuşturma dolayısıyla güvenlik kuvvetlerine, gereken her türlü sarf ve kolaylığı göstermekle yükümlüdür.

● **MADDE 77** — Üniversiteler ve bir üniversiteye bağlı kuruluş ve kurumlarda, ortaya çıkan vahim ve sürekli olaylar sonucu, öğretim özgürlüklerinin tehlikeye düşmesi ve bu tehlikenin üniversite organlarıncı önlenmemesi yada bu organlarca alınan önlemlerin gereken sonucu vermemesi hallerinde Bakanlar Kurulu yukarıda anılan üniversite fakülte yada bunlara bağlı kuruluş ve kurumların yönetimine en çok iki ay süre ile el koyabilir.

Elkoyma kararı hemen Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısının onayına sunulur ve Resmi Gazetede yayınlanır. Meclisler toplanık değilse hemen toplantıya çağrılır.

Elkoyma kararı, her defasında iki ay geçmemek üzere, yukarıdaki fıkralar hükümlerine uygun olarak uzatılabilir.

● **MADDE 82** — Üniversitelerde ve bunları bağlı kuruluş ve birimlerde senatoların kararı ile döner sermaye işletmeleri kurulabilir. Verilecek sermayenin miktarı kendi kanunlarında veya bütçe kanunlarında gösterilir.

● **Madde 83** — Üniversite dışındaki ku-

ruluş ya da kişilerce üniversitelerden veya fakültelerden talep edilecek bilimsel görüş, proje, araştırma, tahlil, muayene, tedavi ve benzeri hizmetler, bu yasadaki hükümlere ve bu konuda senatolarca yapılacak yönetmelik hükümlerine bağlı olmak üzere, üniversite içinde veya hizmetin gerektirdiği yerde görülebilir. Bu hususta alınacak ücretler kurulmuş bulunan döner sermaye işletmelerine gelir olarak kaydedilir. Görevini yapan öğretim üyelerine ve yardımcılara verilecek ücretin tabii olacağı esaslar döner sermaye yönetmeliğinde belirtilir. Bu görevlerde çalışanlar üniversite personel kanununa göre verilecek tazminat ve yan ödemelerden faydalanırlar. Döner sermayesi bulunan üniversite kurumlarında bu yasa hükümleri uyarınca çalışan öğretim üyelerine ve yardımcılara her ay, döner sermaye gelirinden en çok bir aylık ve yan ödemeleri tutarınca ücret ödenabilir.

OYLAMA VE KARARLARIN AÇIKLANMASI

● **MADDE 86** — Bu yasada sözü geçen jüri ve kurullarla, fakülte ve üniversite kurullarında ve senatoda her üye oyunu kabul veya ret yolunda vermekle ödevlidir. Çekimser oy ret sayılır. Yasalarda, tüzüklerde, yönetmeliklerde öngörülen seçimler ve atama kararları gizli oyla yapılır.

Fakülte kurulunda nisabın hesaplanmasında yurt dışında görevlendirilmiş bulunanlar sayıya katılmazlar.

Organların kararlarını yalnız rektör veya dekanlar ile yetki verecekleri kimseler açıklayabilirler. Organlarda yapılan konuşmaları, alınan kararları, özel bir maksada dayalı olsun veya olmasın organ dışına sızdırarak veya yayarak, organ üyeleri lehinde ya da aleyhinde davranışlara yol açtığı anlaşılan üyeler hakkında disiplin cezası uygulanır.

● **MADDE 87** — Üniversite öğretim üyeleri ve yardımcıları siyasi partilere üye olamazlar.

● **MADDE 92** — Çeşitli üniversiteler ve yüksek okullarla ilgili yürürlükte bulunan 21 yasa bu madde ile yürürlükten kaldırılmıştır.

Yukarıda belirttiğimiz maddelerin ana hatlarını oluşturduğu «yeni üniversiteler yasa tasarısı» nı değerlendirirken kalkış noktamız, kriterlerimiz, DAYANIŞMA'nın geçen sayısın-

da acınımı verilmeye çalışılan, «Demokratik Üniversite» kavramında ifadesini bulmaktadır.

«Demokratik Eğitim» kavramı şunları kapsar : (Özet olarak)

1) Yönetimde;

Eğitim birimlerinin, yönetim eğitimin organizasyonu, yönlendirilmesi, v.b. faaliyetleri, hiç bir ayırım gözetmeksizin, öğrenci kitlesinin, tüm öğretici ve eğiticilerin ve çalışanların ortaklaşa organik, bir bütünlük içinde yürütebilmelerini sağlayacak, olanaklı kılacak bir yapıda olması, hiyerarşik yapılanmanın ortadan kalkması

2) Eğitimde;

a — Yöntemde :

Bizzat eğitim faaliyetine, bilgi üretimi ve yeniden üretimine, her kademedен öğretici eğitici ile beraber, öğrenci kitlesinin de aktif unsur olarak katılması

• Eğitimin tüm topluma yaygınlaştırılması, tam fırsat eşitliğinin sağlanması

• Tüm ulusal dillerde ve kültürlerde eğitim özgürlüğü

b — İçerikte :

Eğitim'in tam bilimsel ve halk yararına, daha doğrusu, tüm insanlık yararına bir içeriğe sahip olması. Anti - demokratik, gerici ideoloji şartlanma ve yanılsamalardan tamamiyle arınması.

Bu kısa ön hatırlatmadan sonra, yeni üniversiteler yasasına bakarak, yönetimde ve eğitimde «demokratik» liğin nasıl değerlendirildiğini inceleyelim.

Daha önce de belirttiğimiz gibi, tasarı daha baştan ilgilendirdiği kitle tabanından özenle uzak tutularak hazırlandı. Tasarının eğitim kurumlarında alelacele yapılan eleştirisine de öğrenciler ve çalışanlar katkıda bulunamadığı gibi bu konuda öğretim üyelerinin bile bu çalışmaya yaygın ve etkin bir şekilde katıldıkları söylenemez. Oluşturulan ve çeşitli araçlarla kamu oyuna açıklanan görüşlerin bu kurumların özümstedikleri görüşleri olduğu öne sürülemez.

Yüksek öğrenim sisteminde karşılaşılan sorunların büyük çoğunluğu eğitim sisteminin daha önceki aşamalarından, yüksek öğrenime yansımaktadır. Bir bölümü de eğitim sistemini de etkileyen toplumsal dinamikten kaynaklanmaktadır. Bu açıdan, eğitim alanında görülen sorunlar özellikle soyut olarak

yüksek öğretim, toplumsal yapıdaki mücadele sürecinden ayrı tutulamaz. Siyasal, ekonomik ve ideolojik alanda verilen mücadeleler eğitim alanına da yansımaktadır. O nedenle eğitim alanındaki sorunların köklü çözümünü bizce ancak toplumsal mücadele süreci içinde, demokrasi tüm topluma egemen olursa, yani her türlü toplumsal etkinlik alanına, istisnasız tüm toplum aktif ve etkin olarak katılabilirse mümkündür. Soruna böyle baktığımızda, toplumsal dinamikler hesaba katılmadan üst düzeyde bir kurul tarafından hazırlanan bu yasa tasarısının soyutluğu ve sorunu gerçek anlamda çözemeyeceği açıktır. Daha önce sosyal demokratik anlayışın toplum - devlet ilişkisine «devlet» ten baktığını ve buradan yapılacak düzenlemelerle toplum - devlet ilişkilerinin düzeltilebileceğini bir anlamda toplumu edilgen bir kütle olarak ele aldığını söylemiştik. Yönetme ve denetleme faaliyetinin bir takım «üst düzeyde seçkin» lerin elinde bulunması ve bir «kariyer» sorunu olması, geniş kitlelerin «yönetilenler» olarak bu alandan uzak tutulması bu sistemin bir ilişki türüdür.

Türkiye siyasal arenasında «devletin tarafısız ve etkin gücü» ile uzlaştıracılık rolünü üstlenen CHP, bir yandan da bakış açısına uygun olarak bu uzlaşmanın kalıcılığını mümkün kılacak bir toplumsal örgütlenme modeli oluşturma çabasıdadır. Son yıllarda, İsveç, Almanya v.b. sosyal demokrat modellerle organik ilişkiler kuran C.H.P., batı'da geliştirilen, öz yönetim, modern popülizm, plüralizm gibi anlayışlardan hayli etkilenmiştir. Bütün bu modellerin ortak noktası ekonomik - mesleki - bilimsel araştırma, eğitim öğretim örgütlerinin üst yöneticileri ile yüksek devlet görevlilerini içeren «demokratik» bir temel kararlar platformu öngörmeleridir. Örneğin daha önce yaşadığımız; CHP hükümetinin TÜRK — İŞ'le yapıp, DİSK'e de kabul ettirmeye çalıştığı «toplumsal anlaşma»nın en önemli kısmı olan «yönetime katılma» ile sağlanmak istenen şey budur. Üst düzeyde işçi temsilcileri, devlet işletmelerinde yüksek dereceli bürokratlar ile, özel girişimlerde kapitalist sınıf ile «işletmelerin çıkarı» doğrultusunda bir araya gelecek ve bu ortak temel üzerinde anlaşacaklardır.

Burjuva demokrasisinin en son biçimi, tam bir elitler demokrasisi - özünde diktası -

diyebileceğimiz bu uygulama burada da karışımıza tüm yüksek öğrenim kurumlarının en üst düzeyde devlet görevlilerinden, Milli Eğitim Bakanı, yargıtay, danıştay temsilcilerinden oluşan bir karar alma, yürütme, denetleme organı yapısı çıkıyor. Yukarıda belirtilen yasa maddelerinden de görüleceği üzere bunlar, ÜNİVERSİTELER ARASI DENETLEME KURULU ve ÜNİVERSİTELER ARASI KURUL'dur.

Yasa maddesini belirttiğimiz ÜNİVERSİTELER ARASI KURUL'un neleri yapmadığını saymak, yaptıklarını, yapabileceklerini saymaktan çok daha az zaman alır kanısındayız. Hemen görüldüğü gibi bir çok konularda - doğrudan özerkliği ilgilendiren - bu kurula sonsuz denilebilecek bir yetki, karar alma, yürütme ve denetleme gücü verilmiştir. Daha önceden danışma organı niteliğindeki kurul artık etkin ve belirleyici bir «üst» kurum olmuştur. Üniversitelerin çoklukla profesör olan temsilcilerinden oluşacak; asistan, öğrenci, çalışan kesim temsilcilerinin uzak tutulduğu özenle sokulmadığı bir yapısı olan bu kurul, bu yapısından dolayı ne içten ne de dıştan denetlenebilecektir.

Yasa taslağı; siyasal iktidarların üniversitelerin yönetimine karışmalarını azaltmayı amaçladığını, Üniversiteler arası kurula verilen görev ve yetkilerle ilgili 8. maddede belirtmektedir. Ama madde 77 de Hükümetin yönetime «gerektiğinde» el koyması gibi, Anayasa mahkemesinin daha önce 1750 sayılı yasada iptal ettiği maddenin esdeğerini getirerek ve milli eğitim bakanının üniversitelerarası kurul başkanı olabilmesi maddesini koyarak, acıkça çeliskiye düşmektedir. Özerk bir kurumun kendi bünyesinde var olan demokratik denetim yolları da vetersiz görülerek, ÜNİVERSİTE DENETİM KURULU'na gerek görülmektedir. Örneğin bu kurul, ilgili öğrenim kurumunun talep yada onayı olmaksızın öğretim üyeleri yada öğrenciler hakkında cezal koşturma acabilme ve her türlü cezayı verip uygulatma gücüne sahip kılınmıştır. Bu kurumlarda öğrencilerin hiç bir düzeyde temsil edilmemişliğini yinelelim.

Gerçek Demokrasi, kitlelerin bilinci olarak «kararların oluşturulması» sürecine katılmalarını, bu işi giderek daha tam biçimde yapmalarını temel alır, hem de alınan bu kararları işlerliğe koyabilecek «yaptırım gücü-

ne» sahip olunmasını ön koşul sayar. Söz, örgütlenme, temsil edilme gibi haklar, belirttiğimiz iki temel ögenin giderek daha yetkin biçimde kaynaştırılacağı durumlara varmak için kullanılır. Böyle bir anlayış yaptırım gücünün devlete değil topluma maledilmesini öngörür.

Burjuva siyasal anlayışın ürünü olan : Toplumsal planda yapılacak olan bir eylemin başlıca, «karar oluşturma» «seçme» (uygulamaya koyma) öğeleri olarak ayrılmış durumunu ve geniş tabanın etkin gücünün belirleyici olabilmesini engelleyebilmek için bunu «karar oluşturma ve uygulamaya koyma, yaptırım» öğelerinin tamamen dışında tutma konusu, Üniversite Yasa Tasarısında en dolaysız biçimde görülebiliyor. Burada belirtilen iki öğeden geri kalan «seçme» konusu kitleye bırakılmaktadır. Çok açıktır ki, diğer öğeler olmadan «seçme» hakkı içeriği boşaltılmış, göstermelik niteliktedir. «Demokratik»likle hiçbir ilgisi yoktur. Yasa maddelerini incelediğimizde, sözü edilen seçme, secilme, temsil olgularının ne kadar etkisiz, kısıtlayıcı ve anlamsız olduğu ortaya çıkmaktadır. «Yok» denilmesin diye yasay, sokuşturulan bu olguların gerçekten gerekliliğine inanılmadığı içindir ki, asistan, öğrenci, personel ve tüm çalışanlar temsilcilerinin, karar alma ve yaptırma gücü olan, üst düzeydeki üniversiteler arası kurul ve denetleme kurullarına özenle sokulmak istenmeyici «gözden kaçmış» bir durum değildir.

Denilebilir ki yasa, tabanın temsilcilerine kendi birimlerinde (üniversite senatosu, üniversite yönetim kurulu, Fakülte yönetim kurulu) temsil edilme, söz ve oy hakkı tanımıştır. Hemen belirtelim, bir kere yukarıda «demokles'in kılıcı» gibi duran, üniversiteler arası kurul ve üniversitelerarası denetleme kurulu üstelik hükümetin üniversiteye dolaysız el koyabilme yetkisi olduktan sonra, üniversitelerin «özerk» kurumlar olarak nitenebileceğini sanmıyoruz. Yani, üniversite birim kurullarının yaptırım yetkisinin kalmadığı açıktır. Demokratik merkezizetçi işleyiş söz konusu değildir. Üniversite birim kurulları, üst düzeyde Hükümet programı ve Devlet Planlama Teşkilatının belirleyip uygulamaya koyacağı —tabii kapitalizmin ve tekelci burjuvazinin çıkarları doğrultusunda— konuları hayata gecirmek konusunda kendi birimi

olarak neler yapabileceğini araştıracaktır. Buna karşı çıkıldığında ise ne olacağı belli, ceza yada KUTASYON. Böyle bir yapı için de asistan ve öğrenci temsilcilerinin (çalışanların temsilcisi yok) demokratik bir muahafet gurubu oluşturabilecekleri bilinen bir var sayım. O hade yapılması gereken şey, hem bu işleyişin engellenmemesi hem de «demokratik» gözükebilmek. «Bir taşla iki kuş vurmak» gibi birşey. En aktif, en etkin en geniş ve bilinçli kitleye sahip olan bu kesimlerin temsilcilerini kurullara sokmamak değil ama; Kurulda bu kesimin temsilcilerini etkisiz bırakmak! Duruma böyle bakıldığında bu kesimin temsilci sayısının oranının yasada yer almadığını görmemiz şaşırtıcı olmuyor. Deniliyor ki: Asistan ve öğrenci temsilcilerinin sayılarını Üniversiteler Arası Kurul saptayacak. Çoğunlukta profesörlerden ve üst düzeydeki devlet görevlilerinden oluşan bu kurulun, öğrenim kurumlarındaki en geniş, en etkin ve bilinçli bu kesimlere bu yapılarının ifadesi olacak bir sayıda temsilcilik hakkı vermesini beklemek aşırı bir iyimserliktir. En azından, her kesimden eşit sayıda üye secilmesini ilke olarak belirlenmediğini görüyoruz. Üniversiteler arası kurulun tüm kurumların yapılarını inceleyip en etkisiz bir sayıyı belirlemesi sürpriz olmamalıdır. Bu görünümüyle yönetime katılmanın götermelik bir etiket olarak kalması olasılığı kesin vardır. Ayrıca bu öğrenim kurumları içinde «huzur» sağlayabilmenin öğrenci kesimini uyuşturabilmenin bir uyulaması izlemine de pekiştiriyor. Binlerce kişiden oluşan öğrenci gençliğin demokratik üniversite konusundaki taleplerini, Senato üye aritmetiği içinde etkisiz hale getirmek, reddetmek yada sulandırmak Öğrenci kitlelerine denecek olan da: «... Temsilcilerinizin de katıldığı demokratik bir platform'da talepleriniz görüşüldü, ikna edici olmadığından reddedildi. Yapacağınız, «ortak» bir platform'da alınan bu kararı anlayışla karşılayıp uymaktır.» Böyle bir varsayımın önyargılı bir karamsarlık olduğunu sanmıyoruz.

Hem tüm öğrenim kurumlarını tekelci kapitalizm'in isterleri doğrultusunda «eş güdüm» içinde yürütmek, hem de üniversiteler de böyle bir işleyişe engel olabilecek «anarşi» yaratacak olanları etkisizleştirmek (büyük ölçüde öğrenciler) amacıyla hazırlanan bu yasa hemen her maddesinde bu kuşkuları

pekiştiriyor.

Tasarıda yer alan en ilginç maddelerden biride yukarıda belirtilen 86. Madde. Madde demokratik açıklık ilkesini tamamen ortadan kaldırıyor. Üniversite kurullarında yapılan tartışmalar ve sonuçlarının tüm kamu oyuna ve tüm üniversite mensuplarına, öğrencilere duyurulması kadar doğal bir şey olamaz. Oysa tasarı, kurul kararlarını, kurul dışında açıklayan üyeleri, suç işlemiş kabul edip haklarında disiplin soruşturması açılmasını gerekli görmektedir. Yani bir öğrenci temsilcisi kurulda ne konuştuğunu gelip arkadaşlarına anlattırsa; Vay haline! Kurulların bu gizliliğini anlamak «mümkün» değil. «Aslında mümkün» (1)

Tasarının, ÖZERK olma kavramının özünü zedelediğini belirttik. Özerk olma, **İdari Özerklik, Bilimsel Özerklik ve Mali Özerklik** bütünü şeklinde düşünülmelidir. Bunlardan birinin olmayışı diyalektik ilişki içinde olduğu diğerlerini de ortadan kaldırır.

İdari Özerkliğin, maddi şartlarının ortadan kaldırıldığını gördük. Tüm yüksek öğrenim kurumlarının, hiyerarşik bir yapılanmadan kurtularak uyumlu, bütünlüklü bir işleyişe kavuşmasının olumluluğunun yanısıra bu yapıyı kapitalizmin çıkarları doğrultusunda «eşgüdüm» içinde sürüden hiç birinin ayrılmasına izin vermeden, yüksek öğrenim kurumlarını «Robot» mekanizmalar haline getirmek isteyen — merkezizetçi anlayış bu olumluluğu olumsuzlamaktadır.

Bilimsel Özerkliğin, idari özerkliğin bulunmadığı bir ortamda olamayacağı açık. Çalışma ve araştırma konusunu ve içeriğini bağımsız olarak seçememe, döner sermaye, mali özerkliğin olmayışı gibi nedenlerle bu kavram temelden zedelenmiştir. İçinde üniversiteye mensup olmayan (Yargıtay, danıştay) üyelerin de bulunduğu, Üniversiteler arası denetleme kurulu bilimsel çalışmaları denetlemek, tasvip edilmezse cezalandırmak yetkileriyle donatılmıştır. (Md.5) Bu bilimsel özerkliğe aykırı değil midir? Yani hükümetin öngördüğü ve programına aldığı bir «atom santralı» projesini, insanlık adına suç ve doğrudan emperyalist tekellerin işine yarayacağı gerekçeleriyle reddeden bir bilim adamı «görevini» yerine getirmediğinden cezalandırılacak. Başka secenek yok!

Mali Özerkliğin, yukarıdaki öğeler ile bir-

likte düşünülürken bu anlamını yitirdiği görülmektedir. Üniversiteler para fonlarını belirledikleri görev ve amaçlarına uygun olarak esnek bir biçimde kullanabilmelidirler. Bu ancak üniversitelerin bütçelerini gereksinimlerine göre hazırlaması ve bu bütçelerin tek kalem halinde üniversitelere verilmesi ve bunun kullanılması konusunda bu kurumların yetkili olması ile olanaklıdır. Taslakta yer alan 79. Madde ve Anayasanın 120 Maddesi bunu egellemektedir.

Tasarının, DÖNER SERMAYE, TAM GÜN işleyişlerini getiren bölümleri «kendi mantığı içinde» tutarlıdır.

Öğretim üyelerinin bütün zamanlarını okullarında geçirmeleri istenmektedir. İlk bakışta bu «olumlu» görünmektedir. Böylece bazı öğretim üyelerimiz özel bürolarında çalışamayacaklar, bazı holding yönetim kurullarına katılamayacak belki... Ama sorun DÖNER SERMAYE ile birlikte düşünülürken amacın bu olmadığı açıkça görülebilir. Taslakta yer alan 82 ve 83. maddelerde belirtildiği üzere üniversitelerde döner sermaye işletmeleri kurulabilecek ve dışarıdan ücret karşılığında «iş» alınacak. Üniversiteden bilimsel görüş, proje, araştırma talep edecek olan kişi yada kuruluşların ne nitelikte olacağı belli. Döner sermaye sistemi bilimsel özerkliği zedeleyici niteliktedir. Bilimsel çalışmayı halkın yararına değil sermayenin hizmetine sunacak bir içerik taşımaktadır. Bunun böyle olmasına ilişkin demokratik denetim aygıtları —daha önce belirttiğimiz gibi— oluşturulmadığından, TAMGÜN ve DÖNER SERMAYE işleyişinin amacı, eğitim kurumlarını tekelleri burjuvazinin çıkarları doğrultusunda «TAM KAPASİTE» ile çalıştırmaktır. Böyle bir uygulamada dışardaki işini kaybettiğinden dolayı mali durumu bozulacak öğretim üyelerine, bir anlamda ödün ya da prim olarak niteleyebileceğimiz şekilde, döner sermaye gelirlerinden her ay, birer aylıkları ve yan ödemeleri tutarında ek bir para ödenecektir. Dar gelirli bir memurun ayda 3 - 5 bin liralıkla geçindiği, bir öğretim üyesinin ise ayda ortalama net 15.000 TL. aldığı ve bunun artacağı da düşünülürse verilen ödün yada primin küçümsenmeyecek «cazip» bir meblağ olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu da kurumların bilimsel araştırma amaçlarından saptırılmaları ko-

nusunda önemli bir etken oluşturabilecek-tir.

Eğitim - üretim bağının kurulması olumlu bir şeydir. Ama bu üretimin «bilimsel» olup olmadığı, belirleyici bir konudur. Örneğin cazip bir döner sermaye konusu olabileceği halde, II. Boğaz köprüsü projesi «bilimsel» değildir. Böyle bir proje konusunun tüm üniversitelerce red edilmesi gerekir. Doğaldır ki böyle bir demokratik tepki ancak, idari, mali ve bilimsel özerkliğin tam olması halinde söz konusu olabilir ve yaptırım gücü bulabilir. Oysa incelediğimiz gibi tasarı böyle bir işleyişe olanak vermemek amacı ile hazırlanmıştır. Eğitim üretim bağını kurarken belirleyici olanın para kazanabilmek olmaması bilimsel, toplum yararına çalışmaların «ücretsiz» olarak yoksul halka götürülmesi gerekir.

Bağını kurarak açıklayabileceğimiz bir yapısal değişiklik önerisi de kürsü sistemlerinin kaldırılarak bölüm sisteminin getirilmesidir. Üniversite bünyelerindeki Feodal kalıntılar olarak niteleyebileceğimiz bu yapının kaldırılmasını istemesi bu yapıyla uğraşmaya başlaması, tekelleri burjuvazinin anlaşılır bir tavrıdır.

ROTASYON, (öğretim üyesi yardımı) taslağın getirdiği önemli değişikliklerden biri. Yeni kurulmuş (— kırsal) üniversitelere öğretim üyesi yardımı sorununu çözmeye yönelik bir işleyiş getiriyor. (Md. 30, 46 ve 53) Bu güne kadar «taşınma suyla değirmen döndürme» prensibi ile çalıştırılmaya çalışılan, büyük kent dışı üniversiteler, «uçan profesörler» ce işletiliyordu. Sadece bölge halkından oy toplamak, yüksek öğrenim momentine gelmiş ve işsizlikten yığılmaya başlayan gençleri 4 - 5 yıl daha oyalayıp diplomalı işsizler olarak mezun etmekten başka hiçbir bilimsel işlevi olmayan çoğu okulun, öğretim üyesi, hatta binası bile yoktur. Çoğu kez uçak seferleri aksadığında öğretim üyesi gelemediği için günlerce ders yapılamamaktadır. Büyük kentlerde oturan öğretim üyeleri ayrıca Anadolu'da çalışmak istememektedir. Bu durumda kırsal bölgelerdeki üniversitelerin daha rasyonel işleyişe kavuşması; bu kurumlar karşısında öğrencilerin giderek ortak muhalefeti, ayrıca kapitalizmin bu bölgelerdeki etkinliğine ilişkin daha tutarlı işleyişler gerektiği gibi konularla ilintilidir. Bu kurum-

ların gerçek «bilimsel» nitelikleri tall olduğu için büyük kent üniversitelerinin güdümünden kurtulunmadığını görüyoruz. Yine «ödünc» öğretim üyeleri söz konusu. Üstelik bu kez buralarda görev verilen öğretim üyelerinin konuya ilişkin görüşleri ve kabulleri de alınmıyor. Yani bir anlamda, iş güvencesinin tamamen dışında olarak, bazı öğretim üyelerinin «şark» a sürgüne gönderilmeleri demek oluyor bu.

Tasarıda çeşitli maddelere dağıtılmış hükümlerle iş güvencesi tamamen ortadan kaldırılmıştır. Yukarıda değindiğimiz rotasyon böyle bir endişeye haklılık kazandırmaktadır. Yüksek öğrenim kurumlarında çalışan tüm görevliler, öğretim üyeleri, grev ve toplu sözleşme hakkına sahip sendika kurabilmelidirler.

Ayrıca yasada (87. Md.) öğretim üyelerinin hiçbir siyasal partiye üye olamayacakları belirtilmektedir. 12 Mart döneminden sonra getirilen bir anayasa değişikliğine dayalı bu karar, hakkın özüne aykırı olmasına rağmen, aynen kabul edilerek yasada bir baskı unsuru olarak yer almıştır.

Yasada öğrencilere örgütlenme özgürlüğü de tanınmamaktadır. 12 Mart döneminden sonra kurulan polisiye denekler geçerliliğini yine sürdürmektedir. Tasarı bu konuda olumlu bir yenilik, olanak getirmemektedir.

Tasarıda öğrencileri ilgilendiren en önemli konulardan biri de birinci yıl zorunlu olarak öngörülen yoğun yabancı dil eğitimidir. Yabancı dil bilmek olumlu bir şeydir. Yalnız burada entellektüellik anlamında bir yabancı dil eğitimi öngörülüyor. Bir zorunluluk söz konusu. Bunun, yabancı dilin emperyalist ilişkilerde aracı olabilmesi sonucunu doğurduğu bilinen bir gerçektir. Ayrıca tamamen yabancı dilde eğitim yapan kurumlar (Boğaziçi Ü. vb.) bu yapılarını sürdürebilmektedirler. Buralarda, ülke gerçeklerinden soyutlanmış yabancı ülkelerin emperyalist kültürüne bağımlı, ayrıcalıklı, üstün elit bir aydınlar grubu yaratmak amaçlanmaktadır. Yabancı dil eğitiminde belirleyici olan zorunluluk değil, istek olmalı, okullarda ücretsiz çeviri büroları kurulmalıdır.

Yeni yasa, bugüne kadar DGSA da uygulanmayan «eğitimin kademelenmesi» sistemini tüm eğitim kurumlarına getiriyor.

Eğitimin kademelenmesi, toplumda var

olan sınıfsal hiyerarşinin bir türevi ve gereğidir. Eğitimde fırsat eşitliğinin, ilkokuldan başlayarak olmadığı, çocukların okula başlayabilmelerinin ailenin ekonomik olanaklarına bağlı olduğu bir ülkede yaşıyoruz. Son yılların ÜSS sonuçlarına bakılacak olursa, en yüksek puanları alanların hemen hepsinin, paralı, özel kolej (çoğu yabancı dilde eğitim yapan) öğrencileri olduğu görülecektir.

Doğal olarak bunu «şans» la açıklamak olanaksız. Onlara bu şansı veren sınıfsal konumlardır. Bu özel kolejlerin yıllık ödeneklerinin bir memur yada işçi babanın yıllık gelirinden bile fazla olması gerçeği varken, hazırlama kurslarının da aşağı kalır yanı yokken üniversite seçme sınavının özünde sınıfsal bir eleme sınavı olduğu ortadadır. Tüm bu olumsuz şartlarda üniversiteye girmeyi başarabilen işçi, memur ve köylü çocuklarının önüne, giriş sınavından sonra bu kez eğitim kademeleri çıkartılıyor. Aslında bu yeni bir oğu değil. Bugüne kadar birçok üniversite ve Akademide yürürlüğe kondu. Bu model tamamen dış kaynaklıdır ve emperyalist ülkelerden ithal edilmiştir. Amerikan eğitim modelinin Türkiye'de ilk uygulama alanı olan ODTÜ ve daha sonra diğer eğitim kurumları da bu sistemi «benimsemiş» lerdir. Son yıllarda DGSA'nın da bu sisteme geçmesi konusunda bazı çalışmalar yapılmış fakat Mimarlık bölümünün kabul etmemesi üzerine sonuç elde edilememiştir.

Ön lisans, lisans ve lisans üstü diyebileceğimiz aşamalardan oluşan model, 2+2+2 yada 4+2 şeklinde formüle edilebilir. Sistemin işleyişine bir örnek verelim : (Mimarlık Eğitimi) 2 yıllık eğitim sonunda başarılı olanlar ön lisans almış olacaklar bu teknik resamlık, kalfalık vb. şeklinde olabilir. Başarılı olanlar, kontenjan kısıtlaması ve not ortalamaları elverdiği oranda lisans eğitimi yapabilecekler. 4. yılın sonunda (kalinmazsa) Mimar olunacaktır. Yine kontenjan kısıtlaması ve not ortalamasının elverdiği şekilde Lisans üstü eğitime başlanacaktır. Buradan da 6. yılın sonunda Yüksek Mimar çıkılacaktır.

Yada öğrenime doğrudan Lisans eğitimi için başlanacak ve 4. yıl sonunda Mimar olunacaktır. Daha sonra «yüksek» için lisans üstü eğitimi, yine yukarıda belirtildiği gibi

yapılabilecektir. Bu 4+2 şeklinde formüle edilen sistemdir.

Sistemin bu işleyişinin öğrencinin yetenek ve başarısını «değerlendirme» olarak savunanlar çıkarılırlar. Bu kademelemeyi Öğrencinin çalışkanlığı ile açıklayabilirler. Öğrencinin çalışkanlığının, ders çalışabilmesinin, başarabilmesinin hangi maddi şartlarda olabildiğine bakarsak, yukarıdaki savlar soyut kalacaktır. Okurken; çalışmak zorunda olan, günde bir öğün yiyen, bavu'u üstünde proje çizen öğrenciler doğal olarak okulda «başarısız» olmaktadırlar. Bunların amacı biran önce meslek sahibi olarak okulu bitirmek, hayata atılmak olmaktadır. —Okulu yarıda bırakmazlarsa—. Böyle bir öğrenci için yüksek yapmak hem lüks hem olanaksızdır. Bunun böyle işlediğini bugünkü yüksek öğrenim kurumlarına bakarak görebiliriz. Lisans seviyesinde diploma almaya hak kazananların, çok çok az bir bölümü, Lisans üstü eğitim yapabilmektedir. Bunun somut örneğini Beşiktaş Mimarlık Yüksek Okulunda da görebiliriz. Burayı bitirenlerden Akademiye «Yüksek» eğitimi yapmak için gelenlerin sayısı her dönem 4 ya da 5 kişiyi geçmez.

Eğitim kurumlarının bu tür kademelemelerle, «süzme» öğrenci yetiştirmesi anlayışı, aslında yaşadığımız düzenin gerekleri açısından son derece «rasyonel» dir.

Ekonomide ve eğitimde batı etkisinin artmasıyla, ülke sorunlarının yukarıdan aşağıya dar bir elit kadro ile çözülebileceği kanısı geçerlilik kazanmıştır. Ülkenin yönetimi, üst düzeyde yetişmiş, seçkin bir aydın (elit) kadronun görev yapması ile olacaktır. Böylece eğitim kurumlarının bir amacı da «üst düzeyde» eylemler bütünü yurutecek «seçkin, uzmanlaşmış» bir kadroyu yetiştirebilmek olarak ortaya çıkmaktadır. Daha az «bilgi ve becerisi» olan taban ile yönetici «yüksek, uzman» kadro anlayışının, sosyal demokrat perspektivin belirgin bir özelliği olduğunu daha önce de belirtmiştik.

Ayrıca, yüksek öğrenimin taklitçi ve kapitalizmin ülkedeki işleyişi ile belirlenir olması, öğrenimde seçilen konuların ve uzmanlık derecelerinin ülkenin gereksinimlerinden değil, farklı yapı ve gelişme düzeyindeki «etkililen» ülkelerden, aktarılmasını getir-

mektedir. Böylece dar anlarda uzmanlaşmış «elit» kadroların «beyin göçü» durumu da ortaya çıkmaktadır. Çeşitli geri bıraktırmış ülkelerden yetişen bilim adamlarının bugün emperyalist ülkelerde, emperyalist tekel-lerin hizmetinde çalıştığı, bilinmektedir.

Bu açıklamalardan uzmanlaşmanın gerekli liliğini reddettiğimiz sonucu çıkmamalıdır. Bizce, uzmanlaşmanın toplumun üstünde bir statü sağlaması, bir üstünlük aracı olması vede toplum çıkarlarına ters gelişmesi, işle-mesi yanlıştır. Bu düzenin işleyişi içinde de bu «yanlış» kaçınılmaz olacaktır.

Türkiyede yüksek öğrenimin çok uzun ol-masına karşın, gereksinme her alanda üre-tim mühendisliği ve genel uzmanlıktan ileri gitmemektedir. Eğitimin rasyonel biçimde kı-saltılması gerekmektedir.

Genel anlamda ve getirdiği bazı yeni de-ğişiklikleri de belirterek incelemeye çalıştığımız yasa tasarısının tümüyle «olumsuz» o-larak değerlendirilmesi sanımız önyargılı bir karar sayılmayacaktır. Aslında tasarı kendi mantığı içinde ve amacı doğrultusunda son derece «tutarlı» ve «rasyonel» dir. DA-YANIŞMA'nın geçen sayısında yer alan EĞİ-TİM yazısında; Bugünkü eğitim sistemi yapı-sının, mevcut toplumsal sistemin kendisine de uygun olmayan, burjuvazi için de sorun o-lan bir yapısı olduğu belirtiliyordu. Burjuvazi de eğitimden yakınmaktadır. Burjuvazi, 12Mart döneminde çıkarılan 1750 sayılı yasa ile, eği-tim kurumlarını ele geçirme konusunda «ile-ri» bir adım atmıştır. Görülen odur ki getiril-mek isteyen yeni yasa bu «ileri» adımı daha da pekiştirmek amacındadır. Tasarıda sözü edilen ve «olumlu» izlenimi uyandıran yeniliklerin hemen hepsinin; tek çerçeve yasa, tam gün, rotasyon, temsil hakkı, döner ser-maye v.b. - olumluluklarını olumsuzlayan fakat aslında buruvazinin genel çıkarları a-cısından «tutarlı ve rasyonel» gerekçelere da-yanan ilkeler olduğunu açıklamaya çalıştık. Bu açıdan bakıldığında tasarının olumlu göste-rilmeye çalışılan, demokratiklik, özerklik v.b kelimelerle cilalanan yenilikleri, aslında birer yanılsama olmaktadır. Buradan hareketle, ta-sarının «olumlu» taraflarını kabul, «olumsuz» taraflarını da süreç içinde düzelttirmeye çalışmak kanımızca bilimsel olmayan, oportü-nist, pragmatist bir yaklaşım olacak. Hele bu konudaki olumsuzlukların düzeltilmesinde

İktidarın «iyi niyetine» inanma, yapılacak en büyük yanılgı ve saflık olacaktır.

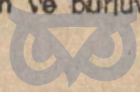
Yasaya gerici güçlerin de karşı çıktığı o halde yasanın «ilerici» olduğu şeklindeki formal tezin yanlışlığı, bunların hangi sınıfsal temeden kaynaklandıkları ve hangi konularda yasaya karşı çıktıkları incelendiğinde açıkça ortaya çıkacaktır.

Yeni yasa tasarısının değerlendirilmesi sırasında tasarımı genelinde «olumlu» bularak savunan ender kurumlardan birinin de DGSA olması dikkati çekiyordu. DGSA'nın bu konudaki tavrının, Akademinin, üniversite yapılabilmesi, öğretimi üyeleri ve kurum statüsünün daha ileri bir durum alması, mali olanakların görece artması v.b. yüzeysel değerlendirmeye örneği olan bazı pragmatist yaklaşımlardan kaynaklandığı kanısındayız. Tasarının değerlendirmelerinin geniş akademi kitlesi ile birlikte tartışılmadan yapılması önemli bir eksikliktir. En kısa zamanda Akademide tüm kitleye açık bir platformda, öğretim üyeleri, asistanlar, meslek örgütleri, öğrenciler ve çalışanların yeni tasarımı değerlendirmeleri faydalı olacaktır inancındayız. DAYANIŞMA'nın geçen sayısında yer alan ve burjuvazinin e-

ğitim anlayışına alternatif olma amacıyla. Akademide başlatılmış olan eğitim araştırma çalışmalarının giderek yaygınlaşması ve daha geniş kitleyi kucaqlaması gerekmektedir.

Bu tür çalışmalar her türlü toplumsal etkinlik alanında ve ülke ölçeğinde yapılmalı ve geliştirilmelidir. Bu platformlara benzer veya aynı etkinlik derecesinde katılan, platform kararlarının oluşturulmasında ve uygulanmasında, her türlü hiyerarşik yapılanmayı kırarak bilikte yeralan çeşitli sınıf ve zümrelere ait, iş bölümünün birbirinden ayırdığı insanlar, bu bilimsel beraberliklerini mümkün ve sürekli kılabilecek örgütlenmeler oluşturabildiklerinde; kapitalist sistemin, insanları toplumsal konumlarının ve düzenin değişmezliğini benimsemeye zorlayan örgütsel yapısının, hiç de değişmez, değiştirilemez, olmadığının bilincine varacaklardır.

Sonuç olarak tasarının tümüyle olumsuz olduğunu fakat bu konudaki karşı çıkmanın bütün ormanın içinde tek bir ağaca yöneltmek ve takılmak şeklinde olmaması gerektiğini belirtmek isteriz.

“KENTSEL CANLANDIRMA”

Bölüm : Ek çalışma - Kentleşmeye Tarihsel bir Yaklaşım ve çeşitli toplum biçimlerinde

Kentleşme

(Geçen Sayıdan Devam)

Bilinçli faaliyetleri, pratik günlük çıkarlarının dar sınırlarını aşamayan kapitalistler, sanayileşmenin kentsel canlılığı bozucu etkilerini önceden görüp tedbirini almazlar. Alınan tedbirler ise daha önce de belirtildiği gibi sonuca, yani hastalık çıktıktan sonraki tedaviye ilişkindir. Bu yüzden sanayinin değerlendirilmemiş veya tedbiri alınmamış bütün artıkları, sağlıklı kentleşmeyi bozucu etkilerde bulunur. Ve kentlerde yaşamayı katlanılmaz bir ızdırap haline getirirler. (Örneğin, hava kirliliği vb. gibi)

Kapitalizmin yetersizliği, metropollerin hayatında en önemli rollerden birini oynayan ulaşım sisteminin etkin çalışmamasında da kendisini gösterir. Ve ciddi ulaşım sorunları yaratır. Ayrıca kapitalizmin tarihi çevreyi bozmakta çok ustaca davranmakta olduğuna da değinmek gereklidir.

Sonuç olarak kapitalizm, kentsel dokunun bütün elamanlarının, tam bir uyum ve ahenk içinde düzenlenmesinde yetersiz kalmaktadır.

Sosyalist Toplum ve Kentleşme

Üretimin sosyal karakterde olmasına rağmen üretim araçları üzerinde özel mülkiyetin oluşu kapitalist toplumun temel çelişkisini oluşturur. Topluma proleterya ile burjuvazi arasında sınıf mücadelesi olarak yansıyan bu çelişki; üretim araçlarının toplumla paylaşılması gerektiği düşüncesini doğurmuş ve daha önceleri ütöpik bir tarzda ele alınan sosyalizm böylece maddi temelleri o-

lan bir gerçeklik haline gelmiştir. Marks, Engels ve Lenin tarafından bilimsel bir şekilde ortaya konan bu dünya görüşü giderek proleteryanın sınıf ideolojisi ve siyasi gayesi haline gelmiştir. Birinci dünya savaşını takiben proleterya Rusya'da egemen sınıf olan burjuvaziyi devirerek ilk sosyalist ülkeyi kurmuştur. Bunu takiben ikinci dünya savaşı ve sonraları günümüze kadar bir dizi ülkede sosyalizm kurulmuştur.

«Sosyalist toplumlarda kent ve kentleşme kapitalizmin, uzun bir tarihsel gelişim sonunda yarattığı belirli izleri taşır; sosyalist ülkelerin plancılarının karşılaştıkları başlıca güçlük, kapitalist çağın bıraktığı bu mirasın izlerini olabildiği kadar çabuk silmektir.»

(R. Keleş-«Kent Bilim İlkeleri», syf. 182)

Kafa emeği ile kol emeğini birbirinden ayıran sınıflı toplumların ve tarımı sanayiden daha geri bırakan kapitalizmin tersine marksizim kafa ile kol emeği ve tarımla sanayi arasındaki çelişkinin ortadan kalkmasını sınıfsız topluma geçişin koşulları olarak görür. Bu yüzden sosyalizm kent ve köy farklılığının ortadan kalkmasına büyük önem verir. Engels Konut sorununun çözümünün nasıl olacağını açıklarken bu konuya da değinmektedir. «Öyleyse, konut sorunu nasıl çözülecektir? Bugünün toplumunda herhangi başka bir toplumsal sorun nasıl çözülüyorsa öyle: Arz ve talebin ağır ağır iktisadi ayarlanmasıyla. Bu çözüm, kendi kendine, sorunu durmadan yeniden doğurduğu için çö-

züm değildir Toplumsal bir devrimin bu sorunu nasıl çözeceği, yalnız her devrimdeki ayrı koşullara bağlı kalamayıp, aralarında en temel sorunlardan biri olan şehir ve köy zıtlığının kaldırılması da bulunan, daha geniş sorunlarla ilgilidir. İşimiz, gelecekteki toplumun düzenlenmesi için, ütopyik sistemler yaratmak olmadığından, bu sorunu ele almak biraz boşuna olur. Fakat birşey kesin dir: rasyonel bir şekilde kullanılmaları şartıyla, büyük kentlerde, herhangi bir gerçek «konutdarlığına» çare olacak sayıda ev vardır. Bu ancak bazı evler istimlak edilerek buralara evsiz veya çok kalabalık yerlerde oturan işçilerin yerleştirilmesiyle olur. Proleterya siyasi iktidarı ele geçirdiği anda halk yararına olacak böyle bir tedbirin alınması, bugünkü devletin istimlak ve konaklatma işlemleri karar kolay olacaktır.» (F. Engels, Konut Sorunu s. 41)

Sosyalist üretim ilişkileri diğer üretim biçimlerindeki gibi ködinsindekinden önceki toplumsal sistemin içindeki doğmayıp; ancak toplumsal bir devrim ile yukarıdan aşağıya doğru yerleştirilmesi; marksizmin temel ilkelerinin sosyalist inşa döneminde sapmadan uygulanmasını gerektirir. Bu yüzden köy ile kent arasındaki bölgesel farklılığın temelini teşkil eden, tarımla sanayi arasındaki dengesizliğin dengelenmesi, sosyalizm için zorunlu bir şarttır. Bu konuda, sosyalist ülkelerde toplumsal örgütlenmeden önce kent, tarımla sanayi, ve fikir emeği ile, el emeği arasındaki çelişkiler, köylerle kentlerin birleştirilmesi sonucunda, büyümek şöyle dursun ortadan kaldırılmağa çalışılmaktadır.

Sosyalist kentler sosyalizmin başlıca şu ilkelori ile kendi karakterlerini kazanırlar.

1 — «Bir kez, her türlü toprak üzerindeki özel mülkiyet hakkı kaldırılmış ve toprağın rantı toplum yararı için kullanılmaya sunulmuştur. Bu ilke, devlete ve plânlama organlarına kentlerin yapısına istenen biçimin verilmesi için bir olanak sağlar. Gerçekte, öteki üretim araçlarıyla birlikte, toprak mülkiyetinin bireylerden alınması, sosyalizm temel ilkelere biridir. Topraktaki bireysel mülkiyetin sağladığı rant bir yandan tarımsal üretim ve kentleşme üzerinde olumsuz etkilerde bulu-

nurken, bir yandan da nite olarak gelişmeyi felce uğratmakta, ne köy, ne de kent kimliğindeki banliyöleri yaratmaktadır. Gecekon-dular ve bol çeşitli metropoller, hep bu ilkenin bir yana itilmesinden doğan bozukluklardır. Kapitalist toplumlarda, kapitalizm öncesi toplumsal ilişkilerin kapitalizm ile bütünleşmesi sonucunda, bir yandan taşınmaz mal spekülasyonu kurallaşmakta, mekân ticaret konusu yapılmakta; öte yandan da köy ve kent karşıtlığı kesinleşmektedir» (Le-febvre, 1972b: 149-153).

İlgili bölümde de sözü edildiği gibi, Ricard'o'nun, toprağın niteliklerine bağladığı diferansiyel rant kavramına, Marx, kent plâncılığı yönünden büyük önem taşıyan iki rant kavramı daha eklemiştir. Bunardan biri tekel rantı (monopoly rent), öteki ise mutlak rant (absolute rent)tır. Bunların her ikisi de, toprak sahibi olan bireye, alıcıya istediği fiyatı dikte etmek fırsatını verir (Harvey, D., 1973: 179-181.) Toprak rantının, kent gelişmesini engellenmesini önlemenin en kestirme yolu, topraktaki özel mülkiyete son verilmesidir. (Marx ve Engels, 188-28).

2 — Çok önemli olan başka bir ilke ise standartlaşmadır. Kapitalizmde bir ölçüde uygulama alanı bulunabilen standartlaşma sosyalizmde çok yaygın uygulama alanı bulur. Konutlarda, yapım ilke ve tekniklerinde uygulanan standartlaşma, her kente standart bir plan uygulamak şeklinde anlaşılmalıdır.

3 — Daha önce belirtildiği gibi köy kent farklılığının giderilmesi için kentleşmenin ülkesathına yayılması başka bir ilkedir. Bu yüzden kentler için uygun bir büyüklüğün sağlanmasına çalışılır. Kentlerin en uygun büyüklüklerini, o kentin üretici gücü belirler. Çok büyük kentlerin daha fazla büyümesinin önlenmesi, kırsal bölgede yeni kentler kurulabilmesini olanaklı kılar.

4 — Kapitalist ülkelerin bir iş ve ticaret merkezi olan, kent merkezlerinin aksine sosyalist ülkelerde, kent merkezlerine, siyasal, kültürel yönetsel işlevler hâkimdir. Bu yüzden beşeri agrega yönünden de somut bir farklılık arz eder sosyalist kentler.

5 — Kapitalizmde kâr etme amacına yönelik olan her türlü teşebbüs, sosyalizme halkın somut gereksinimlerini karşılamaya yöneliktir. Bu nedenle konut sorunu sosyalist kentlerde pek görülmez ve konutlar işyerlerine yakın olarak birlikte çözülür.

6 — Komşuluk birimi (ünite d'habitation) kavramı da, sosyalist ülkelerde plâncıların, kentte türdeşlik ve eşitlik sağlamak için kullandıkları önemli bir araçtır. Bir kentte, kaç mahalle ya da komşuluk birimi bulunacağını, o kentin nüfusu belirlemektedir. Süper blok adı verilen bu birimlerin biraraya gelmesinde oluşan mikrorayan adı verilen oturma alanlarında, bir park, spor alanları, hastane ve banyolar bulunmaktadır.

(Perkins, 1953: 52; Malisz, 1972).

7 — En önemlisi üretim araçları üzerinde özel mülkiyetin olmaması, ekonominin merkezi olarak plânlaması ve tüm toplumsal sorunların çözülmesinde oluşu kentleşmeyi bir merkezi bir plân çerçevesinde ele alma olanağı sağlar ve merkezi plânlar kapitalizmdaki gibi hiçbir engelle çarpmadan, doğrudan tatbik imkânı bulurlar. Artık halkın somut ihtiyaçları doğru olarak tesbit etmek ve iyi bir plânlamacı olmak sağlıklı bir kentleşme için yeterli sebeplerdir.

Sayıdığımız bütün bu ilkeleri ile sosyalizm, kent sorunlarının çözülmesinde ve kentsel canlılığın sağanmasında çok elverişli koşullar yaratır. Toplumsal sorunları ve buna bağlı olarak kent sorunlarını çözebilen sosyalizm çağımızda toplumlar tarihinin yönü olarak belirlemektedir.

MSGSÜ

Açık Bilim Sanat Arşivi

Yararlanılan Kaynaklar:

- Kapital cilt 1 — Karl Marx
- Ekonomi Politğin Eleştirisine Katkı — Karl Marx
- Komünist Manifesto — Karl Marx — Friedrich Engels
- Alman İdeolojisi — Karl Marx — Friedrich Engels
- Anti-dühring — Friedrich Engels
- Ütopik ve Bilimsel Sosyalizm — Friedrich Engels
- Ailenin, Özel mülkiyetin, Devletin Kökeni — Friedrich Engels
- Materyalizm ve Ampirikritisizm — V.I. Lenin
- Diyalektik ve Tarihi Materyalizm — J. Stalin
- Felsefenin Temel İlkeleri — George Politzer
- İkel.top'lum-Köleci toplum-Feodal toplum -Zubritski
- Kapitalist toplum — Zubritski
- Konut Sorunu — Friedrich Engels
- Şehirciliğe giriş ve Çevre düzenleme — Doç. Dr Sümer Gürel
- Kentbilim İlkeleri — Ruşen Keleş
- Şehirciliğe giriş — Prof. Gündüz Özdeş
- Kentlerin Tasarımı — Edmund N. Bacon
- Mimarlık 76/4 Kentbilim ve Plânlama Emil T. Lensehi
- DGSAYMB. Şehircilik kürsüsü Çevre olgusu-Çevre sorunları-Çevre düzenleme üzerine bir araştırma.
- DGSAYMB. Şehircilik kürsüsü Kent sel Canlandırma üzerine yapılan öğrenci çalışmaları.
- Doç. Mehmet Çubuk — Şehircilik Tarihi notları
- Mimarlık dergisi (çeşitli sayılar)

DÜZELTME CETVELİ

Geçen sayımızdaki dizgi yanlışları için özür dileyerek aşağıdaki düzeltme cetvelini sunuyoruz

Sayfa	Sütun	Paragraf	Satır	YANLIŞ	DOĞRU
3	-	-	4	Ölmer	Ölmen
7	1	5	5	geçireye	geçirmeye
7	2	5	4-5	verdikleri	verdikleri
8	1	4	2	yönderilirse	gönderilirse
8	2	7	1	kalıcı	kalıcı
8	2	8	13	bölmeleri	bölümleri
10	-	-	36	yapılası	yapılması
11	2	3	6	geerktiğini	gerektiğini
12	1	1	1-2	akadenik-deokratik	akademik - demokratik
12	1	3	24	oalrak	olarak
13	1	2	2	gclerin	güçlerin
13	1	3	1-2	teknik eğitim dalları mensupları.	teknik meslek dalları...
13	1	3	3	olanlardır.	olanıdır.
13	1	3	6-7	edinmişlerdir.	edinir.
14	2	4	4-5	geçelerse	gecerlerse
14	2	4	5	sorunla	sorunlar
16	2	2	3	dayanağı	dayanağını

Sayfa	Sütun	Paragraf	Satır	YANLIŞ	DOĞRU
17	1	1	3	ücadele	mücadele
20	2	1	3-4	demokrasisinin	demokrasisinin
20	2	3	6-7	savunmu	savunmuş
21	2	3	5	yetkinleştirdi	yetkinleştirdiği
21	2	4	10	vova	veya
22	1	1	18	ğitilmiş	eğitilmiş
24	1	3	8-9	aşalanır	aşağılanır
24	2	2	25	taralardan	tarafılardan
25	1	2	15	sırfın	sınıfın
25	2	4	5	elsefesinden	felsefesinden
—	—	4	5	26 ve 27. sayfaların yerleri değişecek.	
26	1	1	5	alanrnda	alanında
26	2	2	8	yönetim	yöntem
26	2	5	7	ebedilliliğini	ebediliğini
27	1	3	3	kavdediler büyük...	kaydedilen büyük
27	1	4	—	Maddeci anpirizm ile idealist Rasyonalizm'in ise önde gelen temsilcileri, Descartes ve Leibniz'dir.	(Hepsi çıkacak)
27	2	2	2	üksek	yüksek
28	1	3	6	birbirierini	birbirlerini
28	1	3	17	olaların	olayların
28	1	3	19	lihahi	ilahi
28	2	6	8	onları	onların
29	1	1	12-13	vemremiz	vermemiz

Sayfa Sütun Paragraf	Satır	YANLIŞ	DOĞRU
29 1 1	13	adalarını	adamlarını
29 2 1	3	değirtirdiği	değiştirdiği
29 2 2	28	sattamada	saptamada
29 2 2	37	karşılığınra	karşılığında
30 2 2	13-14	bicilenmesinde	bicimlenmesinde
31 1 4	2	Yeknik	Teknik
31 1 5	1	kousundaki	konusundaki
31 2 2	1	Emperyalizim	Emperyalizm
31 2 5	2-3	kesilerini	kesimlerini
32 1 4	12	egonominin	ekonominin
35 2 2	9	yetirme	getirme
36 1 2	8	eğitimin yönetiminden	eğitimin yönetiminden
38 1 5	1-2	bağamsız	bağımsız
39 2 8	5	kurumlarından	kurumlarından
40 1 3	9-10	olmazsa...	olmazsa olmaz
40 1 6	1-2		bütünlüğü
40 2 2	3	deneye - yanılma	deneme - yanılma
40 2 2	12	dele	nedenle
42 1 5	8	ıkarları	cıkarları
43 1 1	1	eğitim ve...	eğitimin içeriği ve...
43 1 7	5	gfectiğimiz	geçtiğimiz
43 2 5	4	halihazırda	halihazırda
43 2 7	1	Öğrencilere gördükleri...	Öğrencilere eğitim gördükleri...

Sayfa	Sütun	Paragraf	Satır	YANLIŞ	DOĞRU
48	1	-	6	2 — RESİMSEL ÖGELER VE NESNEL GERÇEKLİKLE İLİŞKİLERİ :	1 — RESİMSEL ÖGELER VE ONLARIN BİRBİRLERİYLE OLAN İLİŞKİLERİ :
48	2	2	2	anlaşılmasını	anlaşılmasını
48	2	6	6	oluşturulmuş-	oluşturulmuş-
49	1	3	4	duygunluk	doygunluk
49	1	8	2	ilgiler	ilkeler
49	1	8	2-3	geirilmeli-	gecirilmeli
50	1	5	6	saedce	sadece
51	1	4	6	pratiğe	pratiğine
53	1	3	3	yaraanabilmesinin	yararlanabilmesinin
53	2	1	1	yaklaşımeleri	yaklaşımları
53	2	4	1-2	alışmalar	çalışmalar
54	-	-	10-11	...ULGULAMA ÇALIŞMASIDIR?	...UYGULAMA ÇALIŞMASIDIR.
56	2	2	1	toplusal	toplumsal
57	2	3	9	ierisinde	içerisinde
58	1	1	4	Süer	Sümer
58	1	2	2	Kürsüü	Kürsü
59	1	10	2	yönlerin den	yönlerinden
59	1	11	2	tiraret	ticaret
59	1	11	4	aracılığında	aracılığıyla
59	1	11	7	plıznlama	planlama
59	2	1	7	görelliği	göreliliği
60	1	1	5	katmanın	aşamanın
60	1	5	1	örgütlenmeye	örgütlenme

Sayfa	Sütun	Paragraf	Satır	YANLIŞ	DOĞRU
61	1	2	6	düzenini	düzeninin
61	2	3	4	icind	icinde
61	2	8	9	duumu	durumu
62	1	5	3	sürecidir	sürecidir
65	1	8	3	...bir kadar...	... bir varlık kadar...
65	1	8	3-4	F. Engele	F. Engels
65	2	4	3	bütünü	bütünü
65	2	4	9	devirgen (1)	devingen
65	2	4	9	devirgen (2)	devingen
65	2	5	8	büyüğünden	büyüğünden
66	1	2	3	arsındaki	arasındaki
66	1	2	7-8	cnlandırma	canlandırma
66	2	2	4	problem	problemi
67	1	3	7	metropaiten	metropoliten
67	1	4	6	kirlenesi	kirlenmesi
68	1	1	11	edenlerini	nedenlerini
68	1	2	2	öncelikle	özellikle
68	1	3	5	zorlayıcı	zorlayıcı
68	1	5	3	kentliler	kentliler
68	2	1	7	miđe	miğde
68	2	2	6	başarısızlığın, insan toplumlarının, uygarlığın	(satır tümüyle kalkacak)
69	2	3	9	bütүн	bütün
69	2	3	13	güüçlerini	güçlerini

Sayfa	Sütun	Paragraf	Satır	YANLIŞ	DOĞRU
69	2	3	14	getimesi	getirmesi
69	2	6	3	toplusal	toplumsal
70	1	1	1	özgüü	özgü
70	1	3	4	düzeyse	düzeyde
70	2	2	13	elişkileri	çelişkileri
70	2	2	13	ölcüe	ölçüde
71	1	1	3	sorunaira	sorunlara
71	1	2	2-3	ülkelere	ülkelerde
71	1	2	12	buluşur	bulunur
71	2	1	7	gelicma	gelişme
71	2	3	9	...politikası ve...	...politikası yoksa ve...
71	2	3	12	...lişkileri üretici...	... ilişkileri ile üretici...
72	1	3	6	geeksinimlerini	gereksinimlerini
72	1	3	10	idar	idare
73	1	1	8-9	gerçekleştirilmeliydi	gerçekleştirilmeliydi
73	1	1	16-17	incelemeliydi	incelenmeliydi
73	1	2	3	sümestrelik	sömestrelik
73	1	2	7	kısıtlı	kısıtlı
				dönemlerinde	dönemlerinde
73	2	1	1	kazandırmadığı	kazandırılmadığı
73	2	2	4	genellere	genelle
73	2	2	5	gtirilebilmesi	getirilebilmesi
73	2	2	12	icelemesinin	incelenmesinin
73	2	3	7	değillerdir	değillerdir

Sayfa	Sütun	Paragraf	Satır	YANLIŞ	DOĞRU
73	2	3	6	taafından	tarafından
73	2	3	9	icoloji	ideoloji
74	1	1	5	planlanası	planlamacı
74	1	1	9	Veya	ve
74	1	1	24	uyumun	uyumu
74	1	1	41	zorlama sıve	zorlaması ve
74	1	1	42	toplumsal	toplumlar
74	1	1	44	kentlerde	kentler
74	1	1	44	yarı	yeni
74	2	1	2-3	köminal	komünal
75	1	2	9	biçmeyi...	biçmeyi öğrenmiş...
75	1	2	29	gelimesiyle	gelişmesiyle
75	2	3	6	odluğu	olduğu
75	2	3	10	sürdürmesinde	sürdürmesinde
76	1	2	5	Millet	Millet
76	2	3	8	sitelrin	sitelerin
76	2	3	12	syf. 1) 4	Syf. 14)
77	1	4	10	toplumsi	toplumsal
77	2	2	22	birikmeye	biriktirmeye
78	1	2	14	...eski dışında...	...eski kent dışında...
78	1	3	10	kenu	kent
78	1	3	11	eskyen	eskiyen
78	2	1	1	diğeri	diğer
78	2	1	1	soğrudan	doğrudan

Sayfa	Sütun	Paragraf	Satır	YANLIŞ	DOĞRU
78	2	1	6	türlü sorununu vb.	(toptan çıkacak)
78	2	3	1	motris	matris
78	2	3	4	buluşu	bulunuşu
78	2	3	9-10	nuus	nufus
78	2	4	1	yetersiliğini	yetersizliğini
78	2	4	1-2	kotnutlarda	konutlarda
79	1	2	4	işletmere	işletmelerde
79	1	2	11	oğunlaşması	yoğunlaşması
79	1	2	18-19	zümrelemeye	zümreleşmeye
79	2	1	10	dha	daha
79	2	1	11	stadyomlarda	stadyumlarda
79	2	2	18	merkezlrinin	merkezlerinin
80	1	2	2	ketleri	kentleri
80	2	2	5	gelişmnin	gelişimin
80	2	2	16	syf. -r0)	syf. 180)
80	2	2	24	varoluşlarına	varoşlarına
Kapak Sirtında 1987					1978

DAYANIŞMA DERGİSİNİ OKUYALIM-OKU-
TALIM, ABONE OLALIM, ABONE BULALIM.
TANIDIKLARIMIZDAN İLAN BULALIM, DER-
GİYİ DESTEKLEYELİM, YAZI VE ÇALIŞMA-
LARIMIZI YOLLAYALIM.

Not : Abone olmak için gerekli ücretle
beraber aşağıdaki formu doldurarak koope-
ratife başvurunuz.

**DAYANIŞMA DERGİSİNE
ABONE OLMAK İSTİYORUM**

6 aylık ☐ 120

1 yıllık ☐ 240

Ad, Soyad :

Adres :

DGSA Öğr. Tüketim Kooperatifine üye

olalım, aidatlarımızı ödeyelim,

Gereksinimlerimizi Kooperatiften

karşılatalım. yapıcı eleştiri ve önerilerimizi

getirecek Kooperatifin daha iyi çalışmasına

yardımcı olalım.
